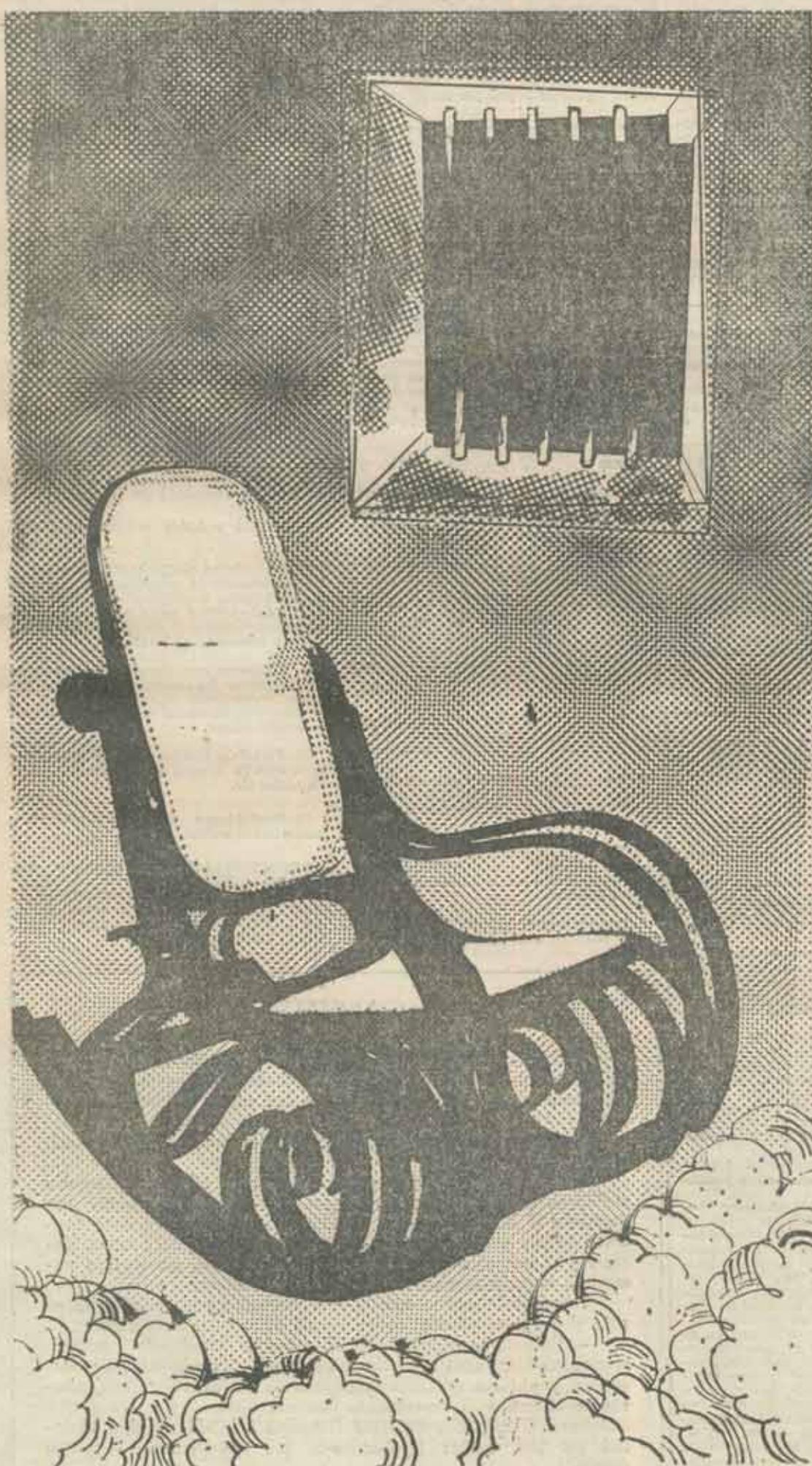

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMINALĂ
EDITATĂ DE
GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

- Televiziunea în prim plan
- În loc de agenda
- Interviu cu Tamás Gáspár Miklós
- Dialog în dialog
- Desene de Eugen Mihăescu
- Ce a adus Revoluția Armată Române?
- Accente
- Revoltă în penitenciare
- Istorie și... istorii
- Comentarii, intervenții semnate de Radu Popa, Andrei Pippidi, Lilius Ciocârlie

CEASURI
LINIȘTITE

s-a schimbat după revoluție. Vechea mentalitate înseamnă, mai ales, niște persoane concrete. Coccojate astăzi în niște funcții conrete. Care impiedică în mod concret „mersul revoluției la români”. Sunt mulți, foarte mulți, se cunosc bine între ei, au o experiență vastă în manipularea și mintirea oamenilor. Au trecut prin aceleasi scoli (la București sau Moscova), locuiesc pe aceleasi străzi de mulți ani, au lucrat împreună. Au fost ambasadori, direcțori, miniștri, activiști ai C.C. al PCR. Birocrați de carieră. De decenii slujesc poporului, zic ei, cauza interesului personal, zicem noi. N-au păreri proprii, astăzi ordin, sint mereu în preajma cuiva care are puterea. Aceștia, furiși pretutindeni, se opun vehement, în forme camuflate, democrației – în provincie ca și la București – la nivele centrale ca și la nivele locale.

Facem o comparație cu procesul transformărilor democratice din celealte țări ex-socialiste. În Cehoslovacia, Polonia, Ungaria societatea civilă nu a fost distrusă în întregime după '45. Nuclee au reușit să supraviețuască. Acolo represiunea a durat mai puțin și nu a fost atât de masivă ca în România. Din aceste nuclee au apărut treptat lumi alternative, inițiative care au proliferat și au schimbat cu timpul peisajul social. În România abia urmează să apară osemenea structuri alternative. În celealte țări est-europene forțele stau față în față. Se cunosc bine între ele, își recunosc pozițiile, declară că atare ce sunt. De o parte trecutul bolșevic, adică dictatura, aparatul de partid, polizia secretă, cenzura. De cealaltă parte democrație, societate civilă, stat de drept, libertatea individuală. În România peisajul social după revoluție este tulbură. și această imprejurare nu avanțează deloc procesul democratizării societății românești. Revoluția a produs un vid de putere în care se poate întimpla orice. Inclusiv reinnoare la trecut, la comunism și dictatură. Un recul se observă deja de mai multe săptămâni. Ne-am bucurat prematur. Nu ne așteaptă ceasuri linioșite. Greu abia începe. Comunismul a declarat un războl de lungă durată bazat pe tactici de guvernă. Comul, zvonuri, manevre de culise, rezistență încrinținată pentru fiecare poziție care i-a mai rămas.

STELIAN TÂNASE

ÎN LOC DE AGENDĂ

ULTIMA ORĂ

La închiderea ediției de astăzi (14.02.1990, ora 14.00) întocmim-ne la redacție am întrunit în Piața Victoriei cîteva sute de demonstranți, toți apartinând lumii filmului. Am recunoscut în mulțime cîteva personalități binecunoscute: Mirela Daneșiu, Constantin Văeni, Victor Rebengiuc, Ioana Crăciunescu, Dragos Păslaru, Măriana Mihai și alții.

De asemenea, am întîlnit cîțiva scriitori care demonstrau în sprijinul revendicărilor oamenilor de film: Ana Blandiana, Romulus Rusan, Gabriela Adameșteanu, Rodica Palade și alții.

Grupul pentru Dialog Social și redacția revistei „22” susțin întru totul revendicările demonstranților. Vom reveni în numărul viitor cu amânări. Fotoreporterii noștri au rămas la fața locului.

Comunicat

In data de 12 februarie 1990, la sediul din Piața Victoriei s-a prezentat o delegație a reprezentanților din garnizoana Timișoara, la Aviația militară și Academia militare tehnice, care, începînd cu ora 16.40 pînă la ora 23.30 a avut convorbiri cu domnul vicepreședinte al guvernului, Gelu Voican — imputernicit personal al președintelui Ion Iliescu pentru această activitate.

Discuțiile au avut drept scop prevenirea prin acordarea și derularea la îndeplinire a propunerilor cuprinse în apelul difuzat de TVRL, a destabilizării în continuare a situației forțelor armate.

Prin reprezentanții săi, ministrul apărării naionale a executat presunții asupra delegaților.

Întrucît dialogul cu domnul Ion Iliescu nu a mai putut avea loc, datorită orei înaintate pînă la care domnia sa a fost re-

tinut în probleme deosebit de importante, delegații au hotărît răminerea în sediu pînă la crearea condițiilor favorabile purtării dialogului.
Convoberile desfășurate într-un cadru sobru și principal, au fost înregistrate de echipile Radioului, Televiziunii și Rompres.

Casetă primul părți a convoberilor urmă să fie difuzată de către TVRL dar a dispărut în condiții cel puțin suspecte, înainte de intrarea în emisie, fapt ce a necesitat prezentarea în direct, în condiții precipitate, numai a conținutului apelului.

Obligația morală a televiziunii este să difuzeze această casetă și următoarele pentru a întregi celor ce au recepționat apelul imaginea discuțiilor purtate și cărora acestora.

Am hotărît difuzarea acestui comunicat pentru excluderea oricărui încercare de a prezenta în mod denaturat scopul acțiunii inițiate și răminerea în sediu a delegaților.

MEMBRII DELEGATIEI

TELEVIZIUNEA: ÎN SPRIJINUL SCHIMBĂRII

Începînd de luni 12 februarie 1990, Radioteleviziunea are un nou președinte. Domnul Aurel Dragoș Munteanu și-a prezentat demisia, care a fost primită. În locul său a fost numit domnul Răzvan Teodorescu, istoric notoriu. Schimbarea în sine generază speranțe mari mari de către noi în ceea ce s-a produs.

Într-adevăr, atât acceptarea demisiiei, cât și numirea emanată de la același organism: Consiliul Frontului Salvării Naționale. De aici se poate deduce că televiziunea, fie președintele ei, nu se află în subordinea guvernului, ceea ce este incurajător, dar se află în subordinea menționatului Consiliu, ceea ce este mai puțin incurajător.

După cum se știe, Frontul Salvării Naționale s-a proclamat nu de mult formație politică, în care calitate va participa la alegeri. Reiese astăzi că organul de conducere al unuia dintre competitorii electorali devine privilegiul de a numi și de a revoca pe președintele Radioteleviziunii — ceea ce nu constituie o premisă prea promițătoare pentru independență și imparțialitate acestui institut. Așa, de pildă, ca funcționarea într-o ilegalitate din care se trebuia seama că mai urgent. Nici insubordonarea ei față de guvern, nici subordonarea ei față de Consiliul Frontului nu au un temeliu juridic. Atât timp cât ultima reglementare a statutului său juridic nu a fost abrogată, în pofta dispariției P.C.R., Radioteleviziunea Română continuă să fie, în termeni legali, o instituție de stat și de partid. Evacuat în fapt din fostul sediu al comitetului central P.C.R. continuă să subziste în drept în turnul din Calea Dorobanților.

Împreună cu largii secuțiuni ale opiniei publice, Grupul pentru Dialog Social împărtășește convincerea că pentru a-și înălța rolul unei cîteva revine în vîntoarele alegori, televiziunea trebuie să-și cîștige prin fapte crederele societății.

Spre a împinge o cotitură în această direcție este nevoie ca:

1. actualul corp legislativ să definească împeda poziția Radioteleviziunii în so-

Ce a adus Revoluția Armatei Române? ...

• Un colectiv de ofițeri și maistri militari care demonstrează în Piața Victoriei a venit la Grupul pentru Dialog Social pentru a-și expune punctele de vedere. Au precizat de la început că prezenta lor la manifestație nu este o incitație a regulamentelor militare, nu este o acțiune situată în afara disciplinei militare, pentru că au cerut pe toți ierarhii să poarte acest dialog cu conducerea armatei. Dialogul le-a fost refuzat. • Din discuția cu dinșii a rezultat înalțul lor spirit de răspundere și un profund sentiment patriotic. • A fost greu de stabilit cine să rămnă în unitate, pentru că toți dorau să participe la demonstrație: „Am fi vrut să facem piața albăstră!” ne-a spus unul dintre oaspeți. • Ce ne spune? 1) Să se facă lumină la Timișoara. 2) Să se repară inechitățile legate de sistemul de promovări, de profesionalizarea și întreținerea corpului de comandă al armatei. 3) Cerinte legate de modernizarea tehnică și pregătirii de luptă. 4) Cerinte legate de tratamentul uman la nivelul cadrelor de comandă și al trupelor. 5) Să se clarifice anumite aspecte legate de infiltrarea elementelor securității în armată, înainte și după 22 decembrie 1989. 6) Să se anuleze anumite practici care privesc regimul de viață al cadrelor militare (pasaporti, spionajele vieții private). 7) Depistarea și înălțarea fenomenelor de corupție. • Un laitmotiv al discuțiilor a fost că în armata română revoluția — în afară de morți — nu a adus nimic, decât readucerea și avansarea în serviciul activ a unor generali ieșiti la pensie de mulți ani. • Constatăm că starea mai largă de nemulțumire în rândurile

armatei, privitoare la răspînta celor care au luptat efectiv în zilele revoluției, nu au fost complet uitati. • Au fost soldați — niște copii — care n-au ieșit zile și nopti de-a rîndul din tranșee și pe care nu îi mai băgăt pe urmă nimănul în seamă, în vreme ce (se pare că) grade superioare și-au împărtit între ele ajutoarele de la Ministerul Apărării. • Timișoara este o problemă nu doar a armatei ci una națională: dacă armata a tras sau nu, lămurirea acestei chestiuni este (după parere oaspeților noștri) o chestiune de dreptate, prin care trebuie salvată onoarea armatei române. • Față de populația Timișoarei, militarii care nu au participat în nici un fel la masacrul (acestia în majoritate) nu au cum să se justifice și trăiesc prădă unor suspiciuni și neîncredere greu de supărat. E momentul ca aceste întrebări să fie pose; și momentul să se producă necesarele clarificări. • De altfel, la ora cind se purta acuzația discuției, la Timișoara militari și populația civilă demonstrații împreună pentru aceleași revendicări. Oprobriul populației civile nu poate acoperi întreaga armată. Cei nevinovați (repetăm, în mare majoritate) doresc să se facă lumină. • G.D.S. propune ca o comisie parlamentară, alcătuitură din civili (căroia îl se pot adăuga și militari) să stabilească adevarul. • Oaspeții noștri ne spun că nu mai vor să repetă experiența terorizării prin intermediul învățămintului politic și nici prin alte metode. Disciplina și una dictatură și alta. • S-au făcut președinții de la Minister ca să nu se participe la această demonstrație pașnică. Demonstranții speră ca atitudinea lor să nu aibă urmări nefavorabile. • S-a discutat posibilitatea unei organizări sindicale profesionale în cadrul armatei. Si ni s-a comunicat interdicția (prin notă telefonică) a ministrului, privitoare la o asemenea tentativă. Desigur, sindicatul nu este un organism politic. Desigur acest drept este recunoscut de mai multe trăsături internaționale semnate de țara noastră. Acestea ar fi cîteva din probleme care frânnă elita, dar și întregul armată română. Ce a adus și ce va aduce revoluția Armatei Române?

APEL

Către președintele Consiliului de Uniune Națională

făcă pe baza unor criterii stabilite la nivel național prin consultarea întregii armate.

7. Legile și decretele emise la nivel național să fie valabile și pentru cadrele militare, fără completări ulterioare din partea Ministerului Apărării Naționale.

8. Desființarea Direcției și a Birourilor de Educație Patriotică din armată.

9. Dreptul cadrelor militare la DEMISIE.

10. Excluderea posibilităților de manipulare a armatei la rezolvarea diferențelor dintre diferite formațiuni și parti politice, rolul ei fiind acela de apărare a teritoriului național și de intervenție în cazuri de calamități naturale.

11. Formarea unui Comitet Național pentru probleme de apărare națională și militară subordonat președintelui țării și desființarea funcțiilor de senator pentru cadrele militare.

12. Partidele politice să-și preciseze poziția față de armată și problemele apărării naționale.

13. Desființarea unităților președintiale compromise politice.

REPREZENTANȚII UNITĂȚILOR MILITARE: 01876 : 01851 : 02840 : 02821 : 02819 : 02872 : 02914 : 01185 : 01008 : 01125 : 01926 : 01197 : 01115 : 01233 : 01058 : 01878 : 01913 : 01993 : 01884 : 01901 : 01806 : 01875 : 01879 : 02010 : 01989 : 01905.

ANUNȚ

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL constituit pe data de 31 decembrie 1989 ca grupare independentă, dorește să aibă o activitate socială critică și activă în mai multe domenii de activitate:

Sindicate libere, problema drepturilor omului, istorie, arhitectură, urbanism, ecologie.

In scopul cunoașterii, a unei conlucrări eficiente și pentru stabilirea de legături între organisme cu același profil din România și din străinătate, vă rugăm să ne trimiteți date concrete despre organisme și asociații înființate în țară: nume, domeniu și scopul activității, statut sau program, compozitie numerică, numele responsabililor, adresa, telefon.

Totodată în cadrul operațiunii internaționale de înfrângere cu state și orașe românești, avem nevoie de următoarele date:

— Numele localității, adresa, numărul locuitorilor, numele responsabililor, activități principale: profil și posibilități, dezvoltare, probleme specifice: componență etnică, religioasă, principale obiective și monumente istorice.

Adresa **GRUPULUI PENTRU DIALOG SOCIAL**: Calea Victoriei nr. 120, sector 1, București. (cu specificarea: „Pentru adrese”).

VÁCLAV HAVEL

PUTEREA CELOR FĂRĂ PUTERE

(Urmăre din numărul trecut)

IX

Profunda criză a identității umane provocată de viața în minciună, o criză care la rindul ei face o astfel de viață posibilă, are, desigur, și dimensiuni morale; nu apare, între altice, ca o profunda criză morală în societate. O persoană care a fost sedusă de sistemul valorilor de consum, a cărei identitate a fost dizolvată într-un amalgam de atracții ale civilizației de masă, care nu are rădăcini în ordinea filiei, al cărei simț de răspundere nu trece dincolo de preocuparea pentru propria supraviețuire și o persoană democratizată. Sistemul se bazează pe această democratizare, o adințește, el este, în fapt, o proiecție a ei în societate.

A trăi în adevar, ca revoltă a umanității împotriva unei poziții de forță, reprezentată, pe de altă parte, un efort de a redobândi controlul asupra propriului simț de răspundere. Este vorba, cu alte cuvinte, de un act moral, nu numai pentru că el este atât de scump plăcut, dar mai ales pentru că este dezinteresat: riscul poate aduce sau nu o răspălată sub forma unei ameliorări generale a situației. În această privință, și vorba, cum am mai spus-o de un loc în care minza și totul sau nimic, și e dificil de imaginat o persoană rezonabilă sprijinind-o pe acest drum, doar pentru că speră ca sacrificiul de azi să aducă o răspălată mină, fie și sub forma unei universale gratitudini. (De altfel, reprezentanții puterii încearcă învariabil să-i neutralizeze pe cei care trăiesc în adevar, atribuindu-le cu tenacitate motivații utilitare — dorință de putere, faimă, cîștig — căci astfel să-l implice în propria lor lume, lumea demoralizării generale.)

Dacă a trăi în adevar în sistemul post-totalitar devine soluția hrănitor esențial pentru idei politice independente, alternative, atunci aceste considerații pribină natură și sensule viitoare ale acestor idei trebuie să reflecte în mod necesar această dimensiune morală ca fenomen politic. (Să dacă o concepție revoluționară marxistă despre moralitate ca produs al „superstructurii” împiedică pe vremuri din prietenii noștri să aprecieze semnificația deplină a acestei dimensiuni și să o includă într-un fel sau altul în vizinătatea lor despre lume, acest lucru e în detrimentul lor; o anxioasă fidelizează față de postulațiile acestei vizinii îl împiedică să înțeleagă corect mecanismele proprietății lor influențe politice, transformindu-i astfel, paradoxal, în ceea ce ei, ca marxiști, îl suspectează atât de frecvent pe altii a fi — victime ale unor „false constiințe”.) Foarte specială semnificație politică a moralității în sistemul post-totalitar e un fenomen cei puțin inedit în istoria politică modernă, un fenomen care ar putea foarte bine avea — aşa cum voi încerca să arătă înălță — consecințe importante.

X

Fără nici o îndoială, cel mai important eveniment politic în Cehoslovacia după venirea la putere a lui Husák în 1969 a fost apariția Cartei 77. Climatul spiritual și intelectual care i-a însotit apariția nu a fost însă produsul nici unui eveniment politic imediat. Climatul a fost creat de procesul unor tineri muzicieni asociați unui grup rock numit „Oamenii de plastic și Universul”. Procesul lor nu a fost o confruntare două forțe politice reprezentând convingeri diferite, ci a două concepții diferite despre viață. Pe de o parte — sterilitate puritanism și burocratie post-totalitară, pe de alta — niște tineri neconoscuți care nu vroiau altceva decât să poată trăi în adevar, să poată cinta ce le place, să facă o muzică legată de viața lor, să trăiască liberi în demnitate și fraternitate. Acești oameni nu aveau nici un trecut politic. El nu erau membri în final grad, motivație a opoziției, stăpiniți de ambii politici, nici fosti politicieni excludiți din structurile puterii. Lă se oferă sătoarele ocazii de a se adapta la status quo, de a accepta principiile vieții în minciună și de a se bucura astfel de viață nedisturbată de autorități. Cu toate acestea, ei au opătit pentru un drum diferit. În poftida acestui fapt, sau poate tocmai datorită lui, cauză lor a avut un răsunet deosebit printre toți cei care nu renunțaseră încă la orice speranță. În plus, în momentul procesului, o nouă atmosferă începea să se facă similară după ani de așteptare, apăție și scepticism față de diversele forme de rezistență. Oamenii „obosită să fie obosiți”; ei se sătură-

învități același dintre prieteni care nu au părăsit niciodată activitatea politică directă și sunt oricând gata să accepte responsabilități politice directe, suferă adesea de o eroare cronica: o insuficientă înțelegere a unicitatii istorice a sistemului post-totalitar ca realitate socială și politică. El au puțină înțelegere față de natura specifică a puterii în acest sistem și supravîntință, din acest motiv, importanța activității politice directe în sensul tradițional. El nu apreciază la judecățea ei valoarea semnificația politică a acelor evenimente și procese „pre-politice” care constituie humana viață din care provine îndeobște transformarea politică. Ca actori politici — sau, mai exact, ca oameni cu ambii politici — ei încearcă, explicabil, să rela fizicii vieții politice directă acolo unde el a fost întrebat. El mențin modele de comportament care pot să îl fose adăposte în circumstanțe politice mai normale și aplică astfel, fără a fi consimțit de acest lucru, un mod desuet de gândire, vechi habitudini, vechi concepții, categorii, noțiuni, unele circumstanțe cu totul noi și radical diferite, fără a reflecta în prealabil asupra sensului și substanței unor atâta lucruri în noile circumstanțe, asupra semnificației actuale a politicei și a altor asupra tipului de fenomene care pot avea impact și potențial politic și în ce mod. Din pricina că astfel de oameni nu sunt excluși din structurile puterii și nu mai sunt în situație de a le influența direct (și din pricina că ei rămân credincioși concepțiilor tradiționale cu privire la politică, elaborate în societăți mai mult sau mai puțin democratice sau în dictaturi clasice) el pierde, într-un sens, legătura cu realitatea. De ce să facem compromisuri cu realitatea, spun el, de vreme ce nici una din sugestiile noastre nu va fi oricum acceptată? El se plasează astfel într-o lume de gândire cu adevarat utopică.

Aș cum am încercat să arăt, evenimentele politice cu reală semnificație nu provin înă din același surse și în același mod în sistemul post-totalitar și într-o democrație. Să dacă o mare parte a oamenilor e indiferentă la, și chiar sceptică față de modele și programe politice alternative și față de constituirea unor partide de opozitie, asta nu se întâmplă doar pentru că există o generală apatie față de chestiunile de interes public și o pierdere a celor simți de „inalță responsabilitate”; nu și vorba, cu alte cuvinte, doar de o consecință a generală demoralizări. Există și un element de sinatos instint social în lucru în această atitudine. E ca să cum oamenii ar sesiza intuitiv că „nici nu mai e ceea ce pare”, cum se spune, și că de acum înainte lucrurile trebuie făcute altfel.

Dacă unele dintre cele mai importante împușuri din ultimi ani în tările din blocul sovietic au provenit, initial — adică înainte de a fi fost resimțite la nivelul puterii reale — de la matematicieni, filozofi, fizicieni, scriitori, simpli muncitori și.m.d., mult mai frecvent decât de la politicieni, și dacă forța motrice în spatele variatelor „misiuni diizidiente” provine în asemenea măsură de la oameni cu profesii „non-politice”, asta nu se întâmplă pentru că acești oameni sunt mai inteligenți decât cei care se văd pe ei însiși în primul rînd ca politicieni. Asta se întâmplă pentru că cei care nu sunt politicieni sunt mai puțin măcați de gândirea politică și de habitudinile politice tradiționale și sunt din acest motiv, paradoxal, mai consimțit de realitatea politică autentică, au o percepție mai exactă a ceea ce poate fi și trebuie făcut în noile circumstanțe.

Nu se poate școli această evidență; orice fel de frumos ar fi un model politic alternativ, el nu mai poate grăbi „sferele ascunse”, inspiră oamenii și societatea, devine un ferment politic real. Adevarata sfără a potențialului în sistemul post-totalitar este altundeva: în continuă și cruda tensiune dintre complexele solicitări ale sistemului și telurile vieții, adică elementara nevoie a ființelor umane de a trăi, într-o anumită măsură colți putin, în armonie cu ele însoțe, de a trăi într-un mod suportabil, a nu fi umiliți de superioirii lor și de oficialități, a nu fi în permanență nemăriti de poliție, a avea posibilitatea de a se exprima liber, de a-și manifesta creațivitatea, de a se bucura de o viață sigură și.m.d. Tot ce atinge în mod concret această zonă, tot ce se sfătu în relație cu această fundamentală, omniprezentă tensiune vitală, va grăbi, inevitabil, oamenilor. Proiectele abstrakte ale unei ordini politice și economice ideale nu îi interesează nici pe deosebit în această măsură — și pe bună dreptate — nu doar pentru că totă lumea să fie cătăriți și sănsele că de către ei își izbutescă, dar și pentru că astăzi oamenii simt că atunci când strategiile politice nu derivă dintr-un concret și uman „aici și acum”, atunci cind că își fixeză privirea asupra unui abstract „cîndva”, ele pot deveni ca uscături în noi forme de aservire umană. Oamenii care trăiesc într-un sistem post-totalitar sunt prea bine că problemă unuia sau mai multor partide politice la putere și că a fișului în care se definesc și denumesc aceste partide are mult mai multă importanță decât aceea, dacă e posibil să trăiescă ca o ființă umană.

Traducere: ANCA OROVEANU

(Va urma)

*) JAN FATOČKA — filosof influent, unul dintre fondatorii Cartei 77. Supus la severe persecuții din partea poliției, la interogatori indelungăți, el a fost urmărit de poliție chiar și în spitalul în care își trăia ultimele clipe. Cătăul provine din ultima sa declarație publică, în 1977.

Academia României, nu Academia R.S.R.

Gabriel Andreescu

Agresivă și obosită a fost diversitatea culturală în ultimii douăzeci de ani. Pentru viitoarele generații ar trebui să devină cunoștința revistelor „Săptămîna”, formulele desuete de protocromism: zgârișoșul cax Odobeleja; exhibitionismul pseudo-scientific pe care îl practică Flăcără. Aceste manifestări spectaculoase, alături de alte forme violente de patologie culturală — înregimentarea, cenzura, manipularea... — ne-au făcut să nu mai luăm în seamă prezența diletantismului înințit. Diletantismul oamenilor bine intenționati și pasionați dă motive de stres dacă începe să creze confuzii în legătură cu adevărările valori. Atunci cind, în anumite condiții, pericolitatea instituțiilor competenței și respectabilității. Ultima reorganizare a Academiei stresenă. Obligă la analiza unui cas de amatorism.

Ortofizica, volumul nouului președinte al Academiei, Mihai Drăgănescu, a apărut în 1965, continuând un altul — **Profunzimile lumii materiale**, 1979 — și mai multe articole cu intenție scientifică, epistemologică, filozofică. Vom descoperi în această carte că diletantismul este grandioz, empatia, Ortofizica pe care ne-a propus Mihai Drăgănescu se vrea „o ontologie care să răspundă măririlor semnante de întrebare ale științei secolului nostru”. Participă la „o a treia revoluție, după cea newtoniană și cea cuantică-relativistă”. Oferind o „deschidere absolută spre univers” pe cind matematică, fizica și biologia contemporane nu o fac. Cele patru sunt și ceva de pagini ale cărui sint încăpăte nici mult nici mai puțin într-o „revoluție a umanității”. Este atunci surprizătoare obsesia autocifără? Să totuși, adevărată ironie, grandiozitatea nu ascunde servitotea. Această revoluție științifică-filozofică are de gînd să duce la „respectarea și regăsirea principiilor materialismului dialectic și istoric”.

Duros, inconfundabil în creația diletanță, dialogul dintre idee și stil. Cartea este un greu suportabil colaj. Informație amorală, îngrämadă în calea unei nevoi acute de îngurgitare. Ortosensurile lui Mihai Drăgănescu explică tot și fundamental: în ale matematicii, în ale biologiei, ale fizicii, ale poeziei și muzicii... Asemenea realizare, asemenea parteneri: Frege, Russel, Gödel, Planck și de Broglie; Hegel a prins ceva din ideile autorului. Aristotel a intuit, dar a avut dificultăți (și ce bun — dar solicitant — ar fi fost un dialog cu autorul ultimelor numere din *Journal of Symbolic Logic* sau *Physics Review*). Stilul diletanță placează citatele sub forma: „X zice...”; „Y consideră...”; etc.: este efectul specific al neșirantei, al neasumării enunțului adesea adoptat de lumea științifică. Specificul este și ceea ce să-și poată numi abuția cauzalității: „Singurul răspuns rational este că...”; „nu poate fi decit...”, argumentândă autorul deși, în știință aproape că nu există explicații univoce.

Dar nu atât pe linia psihologică și stilistică trebuie direcționate observații. (Ar fi cazul să-i judecăm pe Mandelbrot — creatorul teoriei fractalelor — pentru crizele sale de orgoliu?). În primul rînd diletantismul este o problemă de substanță, iar materia primă care se substituie idei, conceptului, analizei, „Inlocutorul”, este inventia lexicală. Cu o preferință deosebită pentru prefixuri (introdesceră, ortosensuri, informatică). În fond, o manifestare assertiv-declamatorie (de genul: „Luminea și informatica constituie existență”), un fel de înghețare a vagului prin noțiuni în stil scientist („Palierul mental-psihologic se numește informatică”), o redenumire prețioasă (vezi: om plus societate = arhe-

me). Pe acest teren al limbajului gratuit — cît de diferită este situația în comparație cu o teorie autentică — și mereu de întîmpinț furia combinatorică generată prin aditionarea de noi criterii, înălță în nivelul inventiei, cele mai de jos: „Incis”, „deschis cu”, „înclus împre”, „înălțat sau în mod absolut”.

Ideile propriu-zise sunt în cel mai bun caz truisme: „Unele intuiții au făcut posibile marile filozofii”; „...nu toate filmele vîlă au (poate „prezinta“?) procese psihologice”, etc. Între marile disfuncții nu mai apare astăzi de grav faptul că autorul expediște, simplu, mari probleme epistemologice: „Matematica apare atunci, în totalitate, ca o reflectare onologică”. În rest **Ortofizica** lui Mihai Drăgănescu este covîrșita de un limbaj impropriu (...ciocnirea particulelor elementare cu viteze mari...) implică deschiderea lor...”; „Un spațiu nemetric aproape nu are sens să fie mai complicat decit cel euclidian”. Trebuie notată, din păcate, adevăratele gafe: „Structurile spațio-temporale ale sistemului nervos (?) ...își spun cuvîntul... genetic”; „Semantica care implice mental-psihologic este o semantica superioară”; „Sensul este un fenomen material”; „O structură fenomenologică nu poate fi descrisă matematică decit după apariția ei”. Etc., etc., etc. Să rămânem însă la lipsa de înțelegere, de informație. Este față că inconsistenta unui sistem formal ar însemna că acesta nu este închis. Incompletitudinea nu este o lege fundamentală a unui sistem logico-matematic. Intuiția și formalul nu se pot înlocui reciproc. Diferența dintre aspectul de corpusecul și cel de undă al unei particule nu este diferența de la concret la abstract. Paradoxele teoriei multilor și ambivalența undă-corpusecul nu sunt similare (unele antinomii, cenzură complementaritate). „Pentru a explica mișcarea în univers” (meru același limbaj impropriu care este cea mai sugestivă manifestare a outisiderului) avem nevoie să asemână informații alături de colectate forțe.” Lipsa de cunoștințe duce la pretensiile de a fi cel care introduce ideea „cuanțelor de spațiu” — idee într-un fel clasical — ori de a explica existența unei viteze limită — fapt empiric folosit în axiomaticea teoriei relativității drept postulat.

Diletantismul este încrent și fiecare dintr-oare este undeavă un diletant: unii în poezie, alții în matematică, pe o scenă de centrul sau în fața unui motor de mașină. Are atunci rost să merită efortul să atragă seminților atenția că o prezență publică este un diletant în știință și epistemologie? Aș răspunde nu dacă ar fi vorba de altcineva decit președintele Academiei.

Pentru că acum este Academia Română, nu Academia R.S.R.

P.S. Sincere păreri de râu omului Mihai Drăgănescu. Intervenția era o necesitate. Să sper că primirea ei va avea în vedere un principiu ce ne poate fi, în definitiv, comun, și pe care l-a exprimat cîndva, în cuvîntul emoționante, **Geo Bogza**:

„...colectivitatea este răspunderea celor ce, veghind că roadele muncii noastre să corespundă intereselor superioare ale fizurilor unei noi societăți, se cade să albețot timpul în minte marile tradiții ale culturii române, întregul el tablou de valori, grăvele ei datorii, pentru ea, în deplină cunoștință de cauză și unit și altuși nu coborîm, din nici un motiv și în nici o privință sub treptățea atinsă de urgență noastră inaintă.”

DINCOLO DE DILETANTISM

Una dintre cele mai mari nebrozări care s-ar fi putut abate în anii teroarei comuniste arupă micării filozofice de la noi — atât elă a existat și cum a existat ea — ar fi fost aceea de a promova, publică, critică. Poate vom găsi cîndva plăcerea de a căi cronice la cărțile apărute atunci și poate că ne va delecta privilegia acelor elucubrații prin care se reușea să se niveleză totul, contribuții onește și impostura cea mai socată. Dar, prin acesta, se nășteau totusi factori capabili să asigure o anumită funcție socială: nimic nu părea să atenteze la convingerea — atât de trebiltoare — că filozofii stateau smirni în frontul ideologic și că truda lor nu avea alt fel decât de a articula coerent materialismul dialectic și istoric și de a-l pună în slujba propagandei oficiale.

Voi incerca aici să punctez un by-product al acelei situații. E la modă astăzi să se spună că dispărătă unei forțe creață un vid care neprăsat trebuie umplut cu ceva. În cultura noastră s-a întîmplat realitatea așa: multora îl s-a părut că văd un gol în spațiu unde se cădea să sădă filozofia și s-au repezit să-l umple. Am citit cu uimire, cățiva ani în urmă, o notiță laudativă lui C. Noica despre o carte numită „Ortofizica”. Sătiam unele lucruri și despre carte, și despre veleitățile filozofiei ale autorului ei: sătiam că prima lucrare în acea direcție a lui M. Drăgănescu, „Profunzimile lumii materiale”, nu spăruse decit după lungi negocieri cu colectivul redactiei de filozofie al Editurii Politice și că, nu într-o mică măsură, publicarea ei se sprijinise pe amicitia autorului cu directorul din acea vreme al editurii; sătiam că, desăvăzse referate negative, acestea nu impiedicaseră „Ortofizica” să vadă lumină tipăruită. Nici un filozof, în afara lui Noica, nu a scris ceva despre acele lucrări și nici despre puțaderia de articole ce le-a urmat, unind paginile unor reviste de cultură: tăcerea vorbea ea însăși. Ce a însemnat însă acea luare de poziție a lui Noica? Probabil că interpretarea pe care î-o dau și îndatorată felului în care astăzi îmi apar lucrările; dar nu pot să vad în ea altceva decit îndemnul lui Heliade: „Scripti, băieți, scrieți!”, decit jalea ce-i cuprinse pe cărturari care priveau prăbușirea filozofiei și căuta cu disperare, în juru-i, un sprîjnic.

S-ar putea să gresesc. De aceea, îmi pare necesar ca filozofii să-și spună totuși părerea despre cele două lucrări. Rindurile de mai jos, axate asupra primei („Profunzimile lumii materiale”, Editura Politică, București, 1977), vor să deschidă dialogul.

La un prim nivel, am putut să îl „Profunzimile” să cum pare să sugereze chiar autorul: am avea să face cu o încercare de a interpreta, oricum mai liberal, materialismul dialectic. M. Drăgănescu cheltuie multă cernăță în jurul chestiunii privitoare la așa-zisa problemă fundamentală a filozofiei. În esență, punctul

său de vedere e acela că afirmația materialității lumii nu e dependență de afirmația nozcării în spațiu și timp a tuturor celor ce există. Dacă intrăm în interiorul discuțiilor ocazionate de formularea similară a ceea ce s-a chemat „materialism dialectic” și care, iedîn din celebrul „Curs scurt”, s-a perpetuat în manualele și cursurile predăte pînă în anii '60, probabil ca ideile expuse în acea lucrare vor fi find interesante. Să mi se permită totuși să mă îndoiesc de importanța filozofiei a unui atare demers de circopice a ceea din temele giușoane: materialismul dialectic stalinist nu a avut apropo niciun comun cu filozofia lui Marx. Dar M. Drăgănescu nu pare să-l studiază nici pe Marx; nu pare să se îndrepte către elă, nici măcar dacă „materialismul” pe care îl avea în minte nu cunosc și numai un om de pale, făcut din interese și cu unele niciosemă ale filozofiei.

Dar poate că acest nivel al lecturii e prea superficial. Paginile „Profunzimilor” par să desfășoare o misare dublu orientată: pe de o parte, către respingerea unor poziții sustinute de diversi filozofi; pe de altă, către configurația unei proprii. Bunăoară, în primul capitol sunt invocate spațiu și timpul, lucru în sine, apercepția transcedentală ale lui Kant. După M. Drăgănescu, afirmațiile lui Kant ar fi „foarte contradictorii”, „suspecțe”, „inconveniente”, „artificiale”, „infirmare de întreaga practică științifică”; Kant ar „alege” un punct de vedere initial (care sănătatea saile sale, M. Drăgănescu nu observă), ceea ce ar face ca „temelia edificiului să fie subredă”. Mărturisesc că mi-a fost tare greu să citeșc acest capitol; aveam permanent tentația de a mă opri, aproape la fiecare rînd, pentru a amenda ultimul autorului. A trebuit, în cele din urmă, să renunt. Crezusem că și nevoie să încerc să arăt că de neștător în ale filozofiei este autorul, că n-a înțeles mai nimic din paginile „Critică ratiunii pură”. Dar e alt de abordare „lectură” pe care le-o dă, incă măcuprinse sentimentul că orice dialog rational, înălțătorul căruia să îl urmărește să arăt cum e utilă Kant, ar fi imposibil.

N-am întrebat decit o călărie de a ieși din impas: să văd ce opune însă Kant autorul „Profunzimilor”. El spune cu împăzitoare: experimentul filozofic. Ce e acesta? Prințul lucru sigur este că filozoful din Königsberg nu-l cunoște. Motivul? — el nu stăpînește un „rationament experimental”, adică o „metodă”, un „procedeu” (p. 33). Evident, dacă cîineva posedă o cheie miraculoasă cum este experimentul filozofic, trebuie să no arate ce poate deschide cu ea. În ultimul capitol al lucrării ne este prezentată pe larg „metoda”. E într-adevăr una pe deplin originală. Să-mi des vole căitorul să redau pe scurt un atare experiment.

ADRIAN MIROIU

(Continuare în pag. a 5-a)

15 ani de la desființarea Institutului de Matematică

La această tristă aniversare semnatarii acestor rinduri cer îngăduința de a publica textul unuia dintre numeroasele mesaje primite pe adresă Academiei Române:

„Ca prieteni ai României din comunitatea matematică internațională ne bucurăm de reușita poporului român, care a înălțat înțeția sub care România a suferit atât de mult. Procesul de reinnoire, în plină dezfațură, oferă cadrul de restaurare a unui dintr-încă mai puternic și tradițional pilon al culturii intelectuale românești și unuia a cercetării matematice, care a avut foarte mult de suferit sub dictatura ceaușistă. Regimul reprezentat de căzăi a avut o poziție antiintelectuală și a distrus multe instituții științifice, inclusiv Institutul de Matematică al Academiei Române. Aceasta a fost parțial înlocuit cu un departament de matematică găzduit în mod nefărăș într-un institut tehnic, INCREST. Matematicienii din INCREST au fost practic oprită să participe la conferințe în Occident în ultimii zepte ani. În plus, o serie de tineri matematicieni extrem de dotăți au fost împiedicați, din motive politice, de a urma o carieră de cercetare, neînținându-se într-unul din departamentele de matematică din România, inclusiv în INCREST. Deznădejdea cauzată de aceste constrângeri a sălii de mulți matematicieni, dintre cei mai cunoscuți, să plece din România. Este remarcabil faptul că și în aceste condiții opresive un mare număr de matematicieni au reușit să aducă importante contribuții matematicii contemporane. Acestea au fost rezultate atât de mulți individuale, cît și de mulți mulți în grup în mai multe ramuri ale matematicii. Acești matematicieni sunt

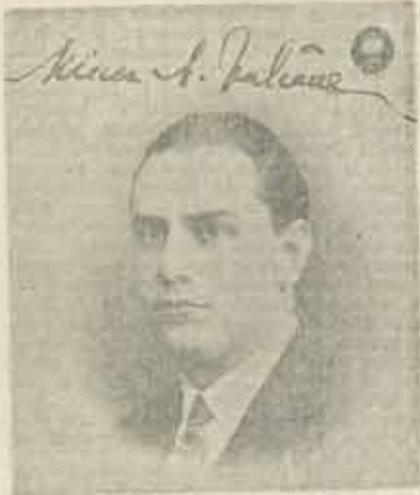
omeni de știință de un talent excepțional, cu un mare potențial de cercetare. Admirăți de comunitatea matematică internațională, ei sunt oameni cu care pot fi înțeleși în acătă importanță perioadă de reinnoire, impresionând comunitatea a cercetărilor matematice din România să fie din nou așezată într-un cadrul adecvat, azi mandator fortunii Institut al Academiei. Se impune reluarea și dezvoltarea cooperării și schimbului de vizite între matematicienii români și cei din Occident. Numai astfel matematicienii români vor beneficia de formele de colaborare obisnuite în multe țări occidentale și care corespund unei comunități științifice deschise și moderne. Însăzînd de asemenea că acest foarte talentat tineri matematicieni al căror viitor a fost blocat să fie de înălțat și ajutat în refacerea carierei lor științifice.”

Aceasta este o scrisoare deschisă semnată de 125 dintre cel mai mari matematicieni ai lumii, între care M. Atagah și A. Connes, laureați ai medaliei Fields, echivalentul premiului Nobel pentru matematică.

Decretul de reinființare a Institutului de Matematică al Academiei nu a fost emis încă! Care ar putea fi motivele? Poate că Academia și Guvernul sunt ocupate cu lucruri mai importante? Sunt consemnati de această tergiversare, cu atât mai mult cu că cercetarea matematică din România a rămas unul dintre puținile domenii compozițive pe plan mondial. Ne doare faptul că suntem nevoiți să argumentăm acest lucru cu luările de poziție din afara granițelor ţării.

Florin Boza, Marius Dădărlă, Gabriel Nagy, Victor Nistor, Viorel Hîncă, Cornel Pasnicu, Florin Pop, Florin Rădulescu, cercetători din secția de matematică INCREST

Mircea Vulcănescu martirizat

MIRCEA VULCANESCU

Masiv, înalt și gras, cu chipul adumbrat de ginduri, voalat parca de vâlul ne care-l aşeză pe figura omului o fire contemplativă, obginând îndelung cu meditație, așa mi-a apărut Mircea Vulcănescu atunci cînd l-am văzut și cunoscut pentru prima oară.

Asistent la catedra de etică a Facultății de Filozofie din București pe lîngă profesorul de sociologie D. Gusti, a făcut parte totodată din Oficiul de studii al Ministerului de Finanțe și a fost numit de către director general al Vănilor, cumulind aceste atribuții, ca și pe acese de publicist la diferite reviste literare și ziară (Cuvintul, Arhiva de știință și reformă socială, Familia, Criterion, Izvărele filosofice etc.).

Cind tinea prelegeri la Fundația sau la „Dalles”, deși i se atrăgea atenția că n-ar trebui să depășească ora vorbea pe dimensiuni lui. N-avea omul simțul timpului limitat. Ceea ce avea de spus i se cerea atât de imperios exprimat, incit uita și de timp și de loc. De aceea, și sala, după o oră, începea încet, încet să se golească de auditorii care și pierdeau răbdarea. Era o agitație și o torțotă de care Mircea Vulcănescu nu se sinchise, absent de la acest spectacol, preocupat numai de ceea ce avea de spus.

In mod obisnuit nu era defel distrat, dar ca vorbitor devine un posedat de ideile sale și de necesitatea de a le împărtăși ascultătorilor. Era tobă de carte. Filozofie, literatură, istorie, știință teologică, economie, finanțe. Te minunai cătăria: toate aprofundate.

Iși preparase la Paris două doctorate: filozofie și științe economice, pe care pînă la urmă nu le sustinuse din exces de probitate intelectuală, socotind probabil că tozele sale nu fusese perfect puse la punct. A fost fără indoială capul cel mai bine mobilat al generației sale.

Era la zi cu tot aparatul bibliografic al problemelor pe care le aborda. Studenții săi erau uluiți de erudiția acestui profesor care împletea capacitatea lui de cunoaștere cu o mare constanță morală și cu o impresionantă trăire spirituală, ce se degajau și din cele ce a spus să publice. Am auzit totuși că a scris enorm, dar că punea mai tot la sortă să dospnească.

Cum am mai spus, era un om de o probitate exemplară, care nu înțelegea să facă vreun compromis și nu se temea să-și spună răspicăt cuvinții în orice fel de problemă. Tin minte că în timpul dictaturii lui Carol al II-lea a avut curajul să voteze negativ la un plebiscit prin care a fost statușul pedepsă cu moarte, deși ca înalt funcționar un asemenea vot l-ar fi putut aduce mari neplăceri de ordin material. Așa a procedat și Noica la plebiscitul amintit.

Avea acest om ceva de cavaler „sans peur et sans reproche”. Cind, de pildă, fiind director general al Vănilor — fiul săuascal de filozofie (despre care a scris un portret nepublicat încă), Nae Ionescu, a obținut un Mercedes din Germania și a recurs la el pentru anularea taxelor de vamă. Avizul lui Mircea Vulcănescu a fost negativ. Si Nae Ionescu n-a avut încotro și a plătit taxele aferente. Incident care însă n-a afectat raporturile de respect și prejudecă reciprocă. Ba chiar printre puțini oameni pe care Nae Ionescu a tinut să-i vadă în preajma morții a fost și Mircea Vulcănescu. Această era în același timp discipolul și colaboratorul profesorului Dimitrie Gusti, participând cu entuziasm la campaniile sociologice ale acestuia, alături de Constantin Brăiloiu, profesorul doctor Rainer, Georgescu, Roegen, Mac Constantinescu, H.H. Stahl, Georgesescu Breazu, Anton Golopențiu, Traian Herzen, Mihai Georgescu, Harry Brauner, Focșa, E. Bernea și mulți alții. Mircea Vulcănescu, ca unul din oștriditorii celor mai activi, a publicat în Arhiva de știință și reformă socială un lung studiu pe marginea acestor cercetări sociologice, dind o expresie sintetică vizuială profesorului Gusti, teoriilor, pe care le urmărea acesta. Umbria vorba că atunci cind intra în colectivă minca zece prăjitură. Am verificat parțial veridicitatea acestei faimoase în seara plecărilor lui Petru Comărescu în America beneficiind de o burăă Rockefeller, cind cu o droaică de tineri au fost la gară să-l salută la plecare pe norocul bursier. Printre cei prezenti era și Mircea Vulcănescu. Ne-am întors de la gară în centrul monom prin mijlocul străzii — eram mulți — spre amuzamentul trecătorilor. În piață Palatului ne-am împărtășit, după ce săvârșisem o cu totul gratuită și nevinovată, tinerescă manifestație. Am rămas pînă seara într-o casă din Corso, lîngă Ateneu. Era vară și ne-am așezat la una din mesele din față a cafelei. Printre vorbe multe am asistat la un

copios spectacol, M.V. îngurgitind, rind pe rind, două inghețate, patru, cinci prăjitură și nu mai și-au cîtă portii de alune, în timp ce noi (eram mai mulți) ne declarasem arhiasăfăciți cu cîte o inghetă și nisipă alune, deși eram într-o imbiță să ne servim și cu prăjitură. Si poate în seara aceea Vulcănescu se urăea subru văzind frugalitatea și rezerva noastră în materie. Minca și vorbea, neșteptind replica noastră, ca să ne cîngăsească și să ne fascinoze cu ce simțea și avea de spus despre toate cele. Ne privea cu ochi parca absenți, mai bine rîză interiorizată, concentrată total asupra gindurilor pe care ni le împărtășea cu magnetica elocință. Aveam impresia astănuindu-l, că în față noastră se destăinuia un colos.

Ultima oară cind l-am văzut pe strada Uranus, înainte de a fi condamnat de către comuniști, mi-a spus că în puține ore liberă pe care le are, învață limba chineză și traduce din poemele lui Francois Villon. Mi-a și recitat cîteva din aceste traduceri. A tradus și din poezile lui Rilke. Mai există care?

Scria cîndva, prin 1936 dacă nu mă înșel, cîteva ginduri (reproduse în revista Vramen la pagina de „Fapte și idei”, nu reînăsc textul) că e vremea în care vom fi chemați să trăim în cea mai înaltă tensiune spirituală, să crescem prin foc și să ardem la alb. Mircea Vulcănescu a trebuit să treacă și el, ca mulți alții, prin toate aceste probe pe care le-a suportat și le-a prevăzut cu multă anințare a muri în închisoare la Aiud.

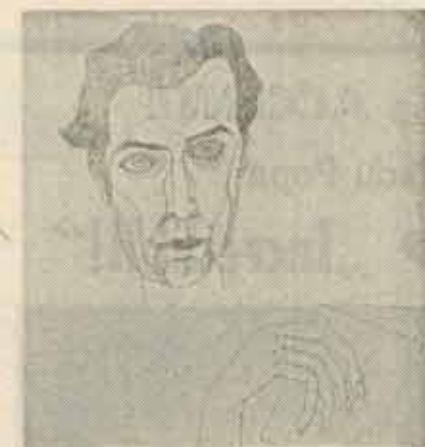
Scriam mai sus că Mircea Vulcănescu a scris enorm și a publicat foarte puțin. Două din studiile pe care le-a publicat sunt înaltul nivel ai posibilităților sale creaționale: o schiță fenomenologică intitulată: „Dimensiunea românescă a existenței”, apărută în Izvoare de filozofie, revista îngrădită de Constantin Floru, C. Noica și Mircea Vulcănescu. Studiul acesta a fost republicat de Ioanichie Olteanu în Caiete critice (1-2 - 1983).

Alt studiu început la Paris în 1927 și finalizat în București se intitulează: „Două tipuri de filozofie medievală”, schiță unui conflict de ordin problematic, apărută în 1942 nu-mi amintesc în ce revistă.

Unii îl consideră pe Mircea Vulcănescu ca o „natura sterilă” pentru că n-a scris 20-30 de opere celebre. Fără îndoială și că el, dacă intrădevăr nu le-a scris și nu s-au publicat, le-ar fi putut scrie, dar că nu l-a interesat așa ceea ce. N-avea nici vanitate, nici ambii, nici orgoliu necesar pentru a fi cu orice prestată. Socotea posite, ca înțeleptii, că altă menirea lui și anume: să împărtășească pe cale orală ceea ce din știință pe care eu trădă și inflăcărare o agonisesc, ca și în revelații pe care le trăiesc. Cind tinea cîte o conferință, așa cum am mai spus, vorbea cîte două-trei ore. Era ca o cascădă. Epuiza aproape total tema pe care o dezvolta. Astfel, l-am auzit vorbind în sala Dalles despre Leon Bloy, despre Ernest Hello sau la Fundația Carol de acmeane, intervenind în discuții în cadrul simpozionelor criterionice. Plecau imbogățit cultural, vrăjiti spiritualiște, cum rar se întâmplă cînd cărți.

Unii spun că avea nevoie de alții spre a fi el însuși. Inclin să cred că Mircea Vulcănescu era el însuși înainte de a fi „reactiv”.

Printre multele contribuții ce le-a adus în multiple domenii, e locul să menționez

Inedit! Autoportretul lui Mircea Vulcănescu apare pentru prima dată în revista „22”.

șum și rolul jucat ca membru în Comisia de premioare a tinerilor scriitori sub auspiciile editurii Fundaților. A luptat vîinje și cu demonstrații care uluiesc puține decenii ca să impună spre publicare și premieră manuscrisele unor tineri de mare valoare, cum au dovedit cu prinsină operele pe care le-au plăsătuit acestia. Cităm doar cîteva nume și opera de debut premiate: Emil Cioran: Pe culmile desperării; Constantin Noica: Malheur; Eugen Ionescu: Nu; Emil Botă: Întunecatul April; Simion Stolnicu: Pod eleat; Bucur Tîncu și alții.

Singurul care a scris, cu o bună cunoaștere a omului și cărturarului Mircea Vulcănescu, ca și a recitătorului și înzestrărilor lui nenumărate, a fost, în cîntele și captivantele lui amintiri, profesorul H.H. Stahl.

Nu cu mult înainte de moartea lui a fost numit subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe ca tehnician, nu ca om politic, în împrejurări destul de grele pentru ţară. A reușit să mențină în plin razboi Finanțele într-un nesoperat, uimitor echilibru.

L-am întîlnit întimplător pe stradă (era primăvară, cred) și tot spovîndând despre una, despre altă, l-am informat că autorul românului Interior, Constantin Fintineru se dereglașe nervos din variile motive și fusese internat în spital. Il văzusem și mi s-a plinat că fusese supus unui tratament barbar și că o duce lare greu cu banii. Mircea Vulcănescu m-a rugat să treac pe la minister ca să ridic un ajutor de 8.000 lei pentru bioului safărină. Ceea ce am și facut, ducindu-l bolnavul, jumătate însănoasă, ajutorul, nu al Uniunii Scriitorilor, ci al Ministerului de Finanțe. L-am găsit pe Fintineru scos din camera cu bolnavi și căpătând bibliotecă și spitalul, bineînțele sărăciu să lucreze. O dovedă, printre multe altele, că Mircea Vulcănescu era nu numai un om cu uluitoare prezență intelectuală și spirituală, dar și un sunet de aur. În toate grelele încercări ale vieții lui Vulcănescu — doar schită în această necrolog — temeiul existenței a fost credința creștină ce implică non-violență și dragoste față de aproapele, chiar cind acesta răspunde la iubire cu dușmania, cu ură.

ARŞAVIR ACTERIAN

Dincolo de dilettantism

Urmare din pag. a 4-a

Il rog să judece singur despre ce și vorba. Se începe cu următoarea propoziție (cu totul lămuritoare): pentru cei mai mulți filozofi și suficiență a afirma că existența pentru ca ea să existe în sine (p. 223). Apoi, înălăție experimentalul: deși putem vorbi despre nimic (p. 257), noi nu putem să ni-l imaginăm! (p. 258). De aici se decurge (cum?) — cred că M. Drăgănescu redescoperă aici, fără să stie, celebrul argument ontologic al lui Anselm) că nimicul nu există și, prin urmare, că existența (cea spațio-temporală) există. Combinând mai multe experimente tot atât de riguroase, autorul produce o afirmație autocontradicțorie: existența (spațio-temporală) există din totdeauna și nu există din totdeauna; de unde conchide că, pentru a asigura consistență materialismului, este nevoie să se admite o „ortodoxitate” (de natură materială) căreia nu î se aplică atributul spațio-temporal.

Dacă însă, date fiind aceste astfel de lucruri, aș spune că „Profunzimile” reprezintă o moștenire de dilettantism, să comite ceea ce Ryle numea „greșeala categoriilor”; căci acest volum nu poate să cadă sub specia dilettantismului: nu î se aplică un altă concept. E vorba de altceva, dincolo de dilettantism. Or, pentru a încadra acest „dincolo”, e nevoie de cel puțin două coordonate. Prima este sociologică și am amintit-o ceva mai devreme; ea reprezintă răspunsul la o întrebare precum: ce context cultural a făcut posibilă difuzarea unor produse de felul celei pe care le discutăm aici? Cea de-a doua coordonată ar putea fi delimitată prin intermediul unor simptome. Voi aminti cîteva, dintre ele, urmărind ca apoi să încerc să numesc acel ceva pe care îl semnalizez. Mai întîi, există o discrepanță stranie între genul faptelelor

biemă și o valabilită numal pentru a rezila acea sarcină.

De bună seamă, autorul „Profunzimilor” va putea replica: aceeași idee, a ortodoxității, e folosită pentru a da seama de impasuri multe și distințe în cîteva dintre gindurile noastre — de pildă specificările spațio-temporale la nivel cuantic, existența unei zone de constituire a legilor (ce va fi fiind aceea, sincer să fiu nu am reușit să mă dumiresc) etc. La prima vedere, așa este: dar, pe de o parte, există în filozofia actuală a științei dezbatere serioasă — pe care M. Drăgănescu nu le ia însă niciodată în discuție — și perspective care merită să fie reținute asupra acelor teme invocate în sprințul ideilor de ortodoxitate. Pe de altă parte, există în filozofia actuală a științei ad-hoc cîte o realitate fizică (care, cu consecință, este caracterizată numai la modul negativ: nu are caracteristici spațio-temporale, știința nu spune nimic despre etc., etc.); apoi postulenă, fără a se indica rațiunile acestor alegeri, că acele realități fizice, invocate în contexte fără legătură între ele (bunăoară, problema mentalului și problema timpului la nivel cuantic), reprezintă una și aceeași realitate.

Un al treilea simptom se înveste într-o existență — în care se cuprinde o lumenă, informație — și caracterizată nu cu mijloace științifice, matematice, ci doar calități. Cu precădere, cum am văzut, negativ. Dar de ce î se atribuie totuși unele trăsături? M. Drăgănescu zice, de exemplu, că, în parale, „lumenia” este structurată. Cum, nu stim; dar apără aici și o altă întrebare, căreia în „Profunzimii” nu î se oferă nici o dezlegare. Lumeni nu î se aplică atributul spațio-temporale: dar M. Drăgănescu admite că ea poate fi descrisă cu ajutorul conceptelor de partie și întreg; ba se pare că î se aplică toate categoriile kantiene. Lipsește însă o motivare a acestor decizii; și nu-mi pot înfrâng sentimentul că dihotomia „dintre atribuite ce caracterizează și atribuite ce nu caracterizează ortodoxitatea e, în mare măsură, arbitrară.

Cu aceasta, s-ar putea indica în ce constă acel ceva pentru care stau cele trei simptome: în fond, M. Drăgănescu practică o știință ocultă. Lumenia, informația pe care le invoca el nu sunt de genul entităților teoretice propuse de oamenii de știință pentru a explica fenomenele. Numai aparent, avem a face, în ambele aceste cazuri, cu aceeași procedură. Ortodoxitatea nu e decit o lume fantomatică, de nepătruns pe căile obișnuite ale științei, dar în care creatorul ei are un acces privilegiat și din care, ca un prestidigitator, extrage oricând și oricare î-ar fi dorinte, fără putință de a î fi controlat, răspunsuri în orice dificultăți ce î se arată în fată. O lume a tenebrelor: „Profunzimile lumii materiale” nu e o lucrare rezultată din frecventarea științei moderne, ci una ocultă. Dincolo de dilettantism, se află un ocultism fără conștiință de sine; cu o conștiință falsă. În limbajul său de uzat vrem de o jumătate de veac, o ideologie. Aceasta este, poate, lucrul care trebuie să ne doară cel mai mult.

OPOZITIE... stabila

Puls de Carnaval

Anul acesta Carnavalul, sărbătoare, neindolos, a poftei omenesti de a trăi, dar și un soi de râmas bun „funambulesc” adresat îndestulării ce a urmat Sărbătorii Facerii, începe, spun ziarele, la 10 februarie. Carnavalul nostru este cu totul neobișnuit, desătuararea începută în ea mai secură și din an nu poate contine, dată fiind cantitatea de resurse potențiale și nedetectate de energie, în erupție. Timpul a luat chipul imaginat de Dali. Sărurile și putere explozivă care anulează calendarul, reacțează datele, le potrivesc cu cerințele unui alt puls. Cum ar putea îl altfel, de vreme ce anul înreg. anii întregi trăiti și frosii se călătoresc doar prin douzi de miercuri ale Cenuzii? Când presa – azi mă refer numai la cea maghiară din țară, cu promisiunea că același panorama se va efectua și asupra publicațiilor confrariilor în minoritate – nu se poate să nu observi: frugala degustare de libertate sărăcășă poftă de a gîndi, nu doar la cum își mintuții zilele pînă minc., cînd vei gîndi același lucru pentru poimine. Oamenii seriu, sesizează (sau resesezează) calitatea lor de zoan politikon, cu stîngăciose, cu dibăcie, cu har, cu veleități, cu juvenilă exuberanță, cu doctă aplicatie, cu patimă și fără, timid ori cufezind, mă rog, fiecare după posibilități. La „ordinea zilei” este definiția identității, afirmarea și confirmarea statutului deplin de con-patriot, cu drepturi și îndatoriri într-adevar egale, într-un cîmp de acțiune cîrcașă de miză unicărilor, de balastul bănuîilor. Publicind extrase sumare din „recolta” unui sfîrșit de săptămîni, dau curs și unei cereri insistente venite din partea lor, a celor care seriu în publicațiile maghiare, îndreptățile, și cu neindolențe folosite, zic eu: să se facă din ce în ce mai eusecute ideile, convinsările, atitudinile lor, în presa românească, și astfel, „eunoasterea reciprocă” să nu mai fie, de-acum incolo, o armă sofisticată, pe mina celor care pînă deunăzi s-au dovedit a fi cel mai acerbi continuatori ai principiilor de guvernare ai revoluției monarhiei austro-ungare: divide et impera – dezbină și stăpînește.

• Revista A Hét (București, nr. 8/1990). Ce a însemnat „revoluția” în relația dintre discipoli și limba maternă română respectiv maghiară? Ce s-a petrecut de fapt? 1) Au explodat tensiuni mai puțin ori mai mult tănuite, au dobândit expresie fățuiașă minți refuzate, lezări cotidian acumulate, inechități indurate în trecut care au pretins o „dreadă” judecăță; 2) au ajuns la lumină, au fost dezvăluite în fața opiniei publice acele măsuri (cel puțin, o parte dintre ele) destinate să alimenteze vrajba; firește, acestea și-au dobândit formularea într-o pluralitate de interpretări: în această ordine de idei, a măsurilor formale sau informale s-a situat selectia cadrelor pentru conducere, direcționi și inspectorate, operația în quasi-exclusivitatea din rîndul profesorilor români; ponderea claselor cu limbă de predare română în dezacord cu ponderea elevilor maghiari; predarea în limba română a multor discipline, în cadrul claselor cu limbă de predare maghiară; acordarea unei anumite privilegii în beneficiul profesorilor români (ocuante, investitura în funcții etc.), adusă în număr mare în județ testo vorba de județul Harghita), mai cu seamă din anul 1965; 3) a râmas în vigoare schema de construcție jerarhică pe orizontală a relației reciproce; din acest motiv, s-a reiterat schema de „rezolvare” a conflictelor exercitată anterior: a anihilă prin orice fel de milioane partea coaliță (care este, obligatoriu, inamică). (...) Având în vedere toate acele „deformări” (ori, cu o apreciere mai ternă, specificități) care au caracterizat raporturile interumane în ultimele decenii, situația însăși care a produs aceste specificități – se cuvinte să recunoaștem că plămădirea cadrelor legislative ale democrației (fără îndoială, necesară) nu este încă suficientă pentru democratizarea realității. În cazul în care revoluția democratică a raporturilor interpersonale nu va fi desăvîrșită, atunci, în cele ce vor urma, exercitarea drepturilor legiferante de-acum, în anume circumstanțe, va „otrăvi” și mai acut situația, putind genera conflicte cu o permanentă iminență de explozie. Se pare că – prin imense sacrificii umane – societatea a dobândit cursul de să-și expune răspicat în forul public opiniile, lezăriile, inechitățile. Este fără îndoială, un ele-

ment fundamental al democratizării, dar este numai unul dintre elemente, aplicabil la rîndul într-o pluralitate de modalități. Care modalități de aplicare, cum s-a vîzut, nu conduc, fiecare și în mod logic, la rezolvarea conflictelor în spirit constructiv, ci produc alte tensiuni, insurmontabile. Dacă opozitionile afișează astfel, în mod jerarhic, în raport de supra-subordonare vor fi preocupate de-aici încolo numai de posibilitățile anihilării uneia, putem avea, oare, răgazul de a medita la pasul spre progres, cu un real eișit? Procesul împiezit va pretinde încă victimă, în continuare. (Magyari Vincze Enikő, *Revoluția raporturilor interpersonale*). • „Europal ido” (Timp european, săptămînal independent, Sf. Gheorghe nr. 2/90). Iată ce se poate citi într-un articol: „N.C. era dintr-o familie de origine tătaro-tigănească”. De parcă originea etnică ar conta, citușii de puțin. Continuarea și la fel de ciudată. Cei care declară cele de mai sus, avizat în materie, motivează, prin originea străină (răsăriteneană) natura dictaturii și a dictatorului, înșinurile sale pathosomatice. Dacă s-ar opri aici, nu m-as gîndi la Alfred Rosenberg, Desi, oricum, nu admîntă paralela – intruțit interviewatul nu stie ce face. Pentru că aceste vorbe scăpăte, erori involuntare – se pot lese ideologiza! Se face că a fost un șef de clan străin – la obiect: „tătar-tigan” – care a dominat pe un popor curat, bun și nobil, dar, pe urmă, constiții poporului să trezit și a scuturât tirania. E un hasm ideologic pe care masa îl acceptă. Elementul străin poate fi utilizat în continuare, lăudăchipul altora, schimbând distribuția. Era mult mai important, mai binevenit să detectăm ceea ce dorește să ascundă o astfel de ipostază: dictatura clanului a fost instaurată în România de către structura stalinistă, ca preluător, în toată lumea, respectiv în țările socialismului (fost) la putere. Iată adevărul care trebuie împiezit, înainte de toate. Aida, răspunderea colectivă, detectind cauzele pentru care s-a putut menține la cîrmă patru decenii în sir dictatura totalitară; intruțit masa (mai precis: poporul transformat în masa) a tolerat-o, a îndurat-o și i-a devenit vasală. (Fabián Ernó, „Originea sefului de clan?”) • România Magyar Szó (cotidian, nr. 41/10.

februarie 1990). Avocații români din Banat au adresat Uniunii Democrate Maghiari din Banat propunerea de a forma o societate și un sindicat româno-maghiară. Noi, maghiari, ne-am bucurat cel mai mult. Doi juristi români, Petre Bordei și Ion Hămpu și-au asumat îndatoririle întocmirii programului; cel 50 de membri fondatori, jumătate din ei români, jumătate maghiari, l-au lăsat în discuție, în ziua de 7 februarie, și l-au acceptat drept document de fondare (...). Textul, prezentat la conferința de presă din 8 februarie stipulează: scopul primordial al societății este combaterea atitudinii sovine, intolerante, promovarea din partea ambelor parti a încrederei reciproce. Poate devin membru al societății fiecare cetățean care acceptă aceste principii, indiferent de sex, naționalitate, convinsările religioase ori atitudinea politică. Societatea primește în rîndurile sale și membri din străinătate, având drept tel de perspectivă instaurarea unor legături pe plan internațional. Societatea nu cere cotizații, dar acceptă contribuții bănesti – donații – pentru cheilele administrative. Societatea va edita și o publicație, intitulată, probabil 16 Decembrie (...) având drept menire studierea ușiroicității în privința cunoașterii reciproce româno-maghiare. (Bodo Barna: Societatea de prietenie româno-maghiară de la Timișoara). • Pentru joi (8.11) a fost anunțată o mare adunare la Palatul Sporturilor din Tîrgu Mureș, organizată de nou înființata organizație politică ardeleană Uniunea Vatra Românească. (...) Intrunarea se anunțase pentru ora 16, deci m-am grăbit să fiu prezent la fața locului; spre surpriza mea, pe podul canalului Turbinei un cordon riguros, format din civili mi-a barat calea. Mi-au cerut buletinul, l-am înmormântat cu promptitudine, impunând cu legitimația de ziarist, fără a avea nici un titlu de retinere. Pe tînărul care mă controlă îl interesa doar buletinul: l-a deschis, mi-a citit numele și mi l-a înapolat pe dată: Nu, nu puteți intra! – De ce? Din pricina numelui ce-l port? – Nu mi s-a răspuns. Am cerut să fie chemat cineva din comitetul de organizare. Au venit, pe rînd, doi, a venit și un al treilea; accesul tot nu mi s-a permis. Pe urmă s-a apărut un tînăr bine legat, surizător, care nu mi-a mai controlat documentele, în schimb mi-a făcut seara: Presa e liberă să intre! Cu nici o sută de metri mai incolo, un alt cordon. Să fie predate aparatul foto etc; am vîzut ciocane, alii obiecte voluminoase opriți. Eu n-aveam nici o geantă, nici un alt obiect asupra mea: din nou, numele mi-a rămas „agățat de filtru”, am repetat scena, să fie chemat etc, sănătări, cu bune intenții și.m.d. La care am fost abordat de un domn autoritar, neprietenos și foarte dirz. M-a întrebat ce nume port, mi-a răsuflat legitimațile, dumneavoastră nu mi s-a prezentat. Am încercat să-l lămușesc care e rotația prezenței mele, că e vorba de informare, de cunoaștere reciprocă... Mi-a reținut-o scuri: E o treabă care ne privește. Nu aveți ce căuta aici! Iată, o replică împedite, franceză, fără ocigliuri: recursurile, contrarwargumentele nu și aveau rostul. Am facut singură-imprejur. Am primit, deci, o lectie despre ce anume este adevărul separatism. (Mărosi Barna: La Tîrgu Mureș; Nu avem ce căuta aici).

Expediția printre quadrați conținește, pentru moment, Mai ales, din împărat de spațiu. Se cunoaște vorba înțeleaptă a cronicarului Miron Costin: „Cuvintele săi ca banii...” Astăzi, 11 februarie (ce dată?) 1990, cuvintele săi mai degrabă cărămizi, țigle, piețris, var. Nu sunt bețoan armat. Să învățăm meșteșugul zidării!

TEODOR SUGAR

Întîmplări de toată minună, miraculoase, dar adevărate. La începutul lui Ianuarie, mă sfiam într-o zile din sălile de la etajul I al Intercontinentalului, la prima conferință de presă (internatională) a Uniunii Democrate Maghiari din România. D. Andor (von) Horváth, pe-auncun purtător de cuvînt al Uniunii (a nu se confunda cu Odón van Horváth, dramaturg austriac) își restăse introducecă într-o elevată frâncăză, traducătorul o transpus în engleză (limba oficială a conferințelor de presă). Pe urmă Géza Domokos expune o informare sumară asupra caracterului, scopurilor Uniunii. Apoi, potopul de întrebări, de adulmeca mai multe zăzini de camere de lăsat vederi – TV respectiv video. Flash-uri ale reflectoarelor, ale aparatelor foto etc. Mai întâi îmi inchid ochii (tot din superstiție, deocamdată: nu, nu poate fi adevărat!), pe urmă privesc pe margini, unde stau în picioare, cui care n-ai mai găsit loc. O doamnă face semne. Panoramez, să văd cui. Mi se adresează. Mie? Da, mă arată cu degetul. Cine poate fi, Doamne Dumnezeule? Nu, nu o cunosc, ori nu-mi aduc amintire. „Demonstrația spirituală”, la sfîrșit cu succes. Doamna se apropie de mine. Mi se adresează, în engleză, în americană mai precis. Nu vă aminti? Nu. Numele meu este Jeri Labor. Nu. Sorry. Dar ne-am vîzut în 1984, cu soția dv. Anemonă Latrice și cu dl. Molnár. La care, brusc, iluminăție a giorno. Da, Guztiav Molnár – în tardă încă – fusese anunțat că directorul executiv al organizației internaționale Helsinki Watch va sosi la București și ar dori să se întâlnescă cu oarecare „deputați-reprezentanți” ai minorităților naționale. La care G.M. și-a elaborat pe data planul strategic: să nu fum prea multi, că astăzi ar atrage atenția Securității; la întâlnire să luăm parte, deci, numai noi trei. A.

Din carnetul
unui om
cu identitate

Minigalerie

Heifried Weiss — Biserica Neagră

Ciudătie

În pădure

să dea seama despre starea germanilor, iar noi doar despre cea a maghiarilor. De-alțmieri, nici n-avea timp pentru alte demersuri organizatorice, pentru a afia cine e de acord ori ba să se întâlnescă cu persoana. A doua zi, poposeam cu Trabantul de culoare fisticul înaintea aceleiși Intercontinentale: după cîteva minute își făcu apariția G.M. dimpreună cu doamna, care, pun prinsoare, nu avușese pînă atunci onoarea de a se întâlni cu o astfel de cutie pe rol din carton prestat. Ne-am întrebat spre locuința lui G.M.: am urcat în liftul miroslind și ghenă de gunol, apoi ne-am instalat în odiața de lucru a amfibionului, că o coajă de nucă. La început n-am prea scos nici un cuvînt: atât doar, că la întrebările doamnei Labor ne-am declarat naționalitățile. Pe urmă, ni s-a mai dezlegat timba. Mai întâi a vorbit G., expunind cu acribie politică evidența spoliilor drepturilor noastre. A. traducea. Apoi am urmat eu, cu o informare improvizată asupra degringolării stării culturii noastre. În cele din urmă vorbi A. despre „chestiunea germană”. Doamna Labor ne-a mulțumit pentru informare, întrebîndu-mă dacă suntem de acord să facă publice cele auzite cu pomenirea sursei. Nu ne-am sunat riscul. Nu-i nimic, ne spuse J.I., e bine așa, ar fi fost mai bine cu declararea identității. Cu ce ne poate ajuta – continuă ea – burse, invitații, și.m.d. I-am mulțumit, nu e cauză, oricum, nu ne-ar lăsa să plecăm. S-a mai arătat interesat de, cum să le zicem, meandrele destinelor noastre particolare, am mai tăfăsuit pret de jumătate de oră. Am rădus-o pe directoare la hotel: să nădăduim că ne vom revedea, ori în State ori aici... Am zîmbit acru. Dumneacel a avut dreptate. Despre consecințele acestei întrevăderi, cu alt prilej, ori mai bine niciodată. Un mic episod totuști: peste două zile îmi sună la ușă un căpitân de la Circulație: Trabant-fistic din față blocului ne aparține! Să-i duc la circa numărul cutare – îmi lasă adresa – să-i las acolo, intruțit un Trabant de culoare similară a călcăt pe cîneva, iar soferul a părăsit locul faptei: din acest motiv toate masinile similare sunt cerute la verificare. Nu am permis, nu și-aș să soțeaf. A. nu era acasă: acțiunea să-a amintat pentru după-amiază. Pește trei zile, A. se ducea după masină: nici pînă la ora actuală n-am putut depista unde se inoculaseră „ploenile”. Alte Măiusu și abuzul să le repreze în telefon. Încă ceva: m-am temut. Da, mi-a fost atât de frică, încă întîlnirea cu doamna Labor a fost dată ostracizată în zona inconștientului. Din acest motiv n-am recunoscut-o. Iar acum? Îndrăznește să sper că în bruma de zile ce mi-au mai rămas, chiar dacă va trebui să mă tem, voi putea aciona, potrivit liberului meu arbitru, împotriva fricii.

SZÁSZ JÁNOS

MIRCEA BABEŞ

In articolul său *Activiști și securiști în tempiul lui Clio*, publicat în nr. 2 din 21 ianuarie 1990 al acestei reviste, coloțul meu dr. Radu Popa aduce în fata unei curți morme de justiție pe acela care, fără jenă și fără muștrare de cuget, au pingăriți anii de-a rindul sanctuarul muzei Clio. Îi cunoaștem cu totii, cel ce slujește cultului istorică, pe „istoricii de curte” și pe „istoricii de serviciu” ai fostului regim, într-un cuvânt pe activiști. Îi cunoaștem mult mai puțin, de fapt doar îl bănuim pe securiștii domeniului nostru și această incertitudine va dura atât timp cât arhivele mult-temumăritului minister al teroriei vor sta încă sub capete lacătate. Mult mai lungă este desigur lista oportuniștilor de profesie, care îi au slujit ca ferevoie pe cei dinții și au fost, din păcate, uneori compliciti celor din urmă. Ei sunt de fapt acela care îi aduse cele mai mari prejudicii istoriografiei românești, deoarece au subminat-o din interior. În acest sens, articolul lui Radu Popa nu aduce numeroase exemple. Unul dintre ele, pe care — având probabil în vedere virsta venirea și titlurile impresionante adunate — autorul pare să se fi jenat a-nominalizat, este amintit chiar în finalul primei parti a acestui articol. Readuc astăzi în discuție acest caz, scotindu-l din anonimatul în care ar trebui să rămînă, măcar și numai pentru a ne purifica gândul de amintirea urâtă a trecutului. O față, totuși, penșru că cel în cauză nu a învățat nimic din lecțiile recente, atât de semnificative, ale istoriei și pare să dorescă să iesă cu orice chip, ignorând riscul, din acest anonișat încă confortabil și nu de la lecții de cinstă profesională și umană în general.

Inadevar, în ziua de duminică 7 ian. 1990, postul de radio a difuzat o declaratie a d-lui prof. Dumitru Berciu, director și președinte Consiliului științific al Institutului de Tracologie din București. Vorbitul său străduite să ne convingă că acest institut a activat în condiții deosebit de greie, neînțelese și lipsit de ajutorul vechilor autorități ceaușiste. Spr. ilustrare, d-l Berciu a declarat, între altele, că institutul său nu a dispus de un local propriu, și că el însuși a fost nevoit să lucreze într-un fost grăjd. A-

— Mircea Babeș —

Oportuniștii în sanctuarul istoriei

film din această declarație că numai autoritatea angajamentului său personal și al altor cideva oameni cinstiți institutul a putut supraviețui și s-a putut manifesta prin reunioni și publicații științifice. În sfîrșit, d-l Berciu și-a manifestat adesea la ideile revoluției române din decembrie cu o călărușă care, având în vedere neadesea cările, semidevărurile și mai ales omisurile acestor declarații, nu poate face decât să renască cele mai grave îndoială privind sinceritatea, respectiv omisibilitatea sa. Deoarece d-l Berciu pare să aibă o memorie scurtă sau, oricum, contează pe lipsa de memorie a colegilor săi și pe lipsa de informare a opiniei publice în ce îl privește, îmi iau răspunderea de a face următoarele precizări, care pot fi verificate prin mărturia celor care cunosc realitatea sau prin documente.

Împotriva afirmației d-lui Berciu, anul 1989 a fost anul „de glorie” al Institutului pe care timp de un deceniu l-a condus pe cale degradante ale compromisului activ cu puterea. Domnia sa a depus o jalnică strădanie pentru a obține protecția gen. Ilie Ceaușescu, a cărui prezență fizică (Miercurea Ciuc, septembrie 1987) sau reprezentare prin „adjuțantul” său (Oradea, octombrie 1988, Tulcea, septembrie 1989) la simpozionele naționale de tracologie a provocat-o deliberat, ca mijloc de intimidare a comunității științifice și de satisfacere a ambiciozilor personale (pentru documentare, vezi cronicile institutului publicate în revista *Thracio-Dacica*, VIII, 1987, p. 221 și IX, 1988, p. 229, ca și ultima așa-zisă comunicare a pseudo-tracologului Ilie Cenușescu, editată de d-l Berciu în *Symposia Thracologica* 7, Tulcea, 1989, p. 125-146). În această din urmă publicație, la p. 19-20 afilam și mărturia d-lui Berciu: „Am avut un sprijin permanent din partea Academiei de Științe Sociale și Politice, Ministerului Educației și Învățământului, Consiliului Politic Superior al Armatei și, nu în ultimul rind, și Secției de Propagandă și C.C. al P.C.R.”. Sublinierile ne aparțin, căci ele indică pe protectorii extra-științifici ai d-lui Berciu: de o parte, Ilie Ceaușescu, de alta Mircea Mușat, activist plătit al numitei secții, cenzor înalt al istoriografiei

românești din ultimele două decenii și plagiator notoriu al lucrărilor de istorie pe care, în calitatea sa oficială, avea să le controle din punctul de vedere al puterii politico-ideologice. O funcție pe care și-a exercitat-o cu strănicie și căreia i-a căutat victimă, între altele, tratatul de *Istoria României* (manuscris în 16 tomuri, încheiat în 1979 și rămas pînă azi nepublicat). Cine a ajuns în 1989, grăție „curiozității” d-lui Berciu în funcția de prim-vicepreședinte al Consiliului științific, arbitru română, al Institutului de Tracologie? Nimeni altul decât istoricul de serviciu nr. 1 al regimului, un ignorant absolut în ale tracologiei, „lovorășul” Mircea Mușat!

In publicația mai sus mențină (*Symposia Thracologica* 7, 1989, p. 20) d-l Berciu nu are corespunzătorie cerințelor actuale ale arheologilor românești, iar acum citez „În schimb ea răspunde cerințelor științei istorice germane, cu un subtil substrat politic” (sublinierea mea). Împotriva primului argument, care avizează că el o puternică subliniere politică, amintesc că, prezentată în prima formă în 1977 ca teză de doctorat, lucrarea a fost apreciată elogios de membrii comisiei, profesorii Radu Vulpe, Kurt Horedt, Mircea Petrescu-Dimbovici și de însuși prof. D. Berciu, iar între 1986 și 1989 a primit sute de referate pozitive de la specialiștii din București și însă și a fost de către două ori avizată pentru publicare de Consiliul științific al Institutului de Arheologie și de Secția de istorie și arheologie a ASSP. In privința celui de-al doilea argument comentariile sunt de prisos. Nici măcar subtilitatea politică pe care însinuană mi-o atribuia, nu-i pot recunoaște nici d-lui Berciu. Ca și în alte cîteva împrejurări, anupra cărora nu mă pot opri aici, dar care sănătatea documentație, d-l Berciu a minuită politică, crezindu-se la adăpostul unui sistem invincibil, propice infișăturilor cu orice mijloace a ambiciozilor sale necurate. S-a înșelat însă. Sistemul nu a fost invincibil. Si sper că s-a înșelat și acum, recent, crezind că în această lume nouă, între oameni care vor să trăiască drept, privindu-se deschis în ochi, mai poate și loc pentru cameleonismul politic.

Nu ! Împotriva, din ambile persoane (căci nu știu să fi avut vreo convin-

gere statonieră de-a lungul diferitelor regimuri cu care a practicat pe rînd), în mai multe împrejurări, d-sa a recurs la intriga și delăjirea politică pentru a-și discredită colegii și a dobândi galioanele mult rîvnite.

Cu riscul, nu mic, de a părea subiectiv, voi aminti aici propria-mi experiență făcută cu d-l Berciu. Sunt autorul unei monografii istorico-arheologice privind populația germană a basarabiei, așezată în sec. II-I i.e.n. în răsăritul Daciei. Definitivată în 1981, această lucrare a constituit obiectul unui contract de coeditare încheiat în același an între Editura Academiei și Fundația Alexander von Humboldt din Bonn/R.F.G., dar care nu a putut fi tipărită nicăpînă astăzi. Motivul ? În concepția primă a propagandei istorice ceaușiste, germanii, ca și slavii, au fost considerați indezirabili în istoria noastră, din antichitatea cea mai îndepărtată și pînă în contemporaneitate ; politica exacerbat naționalistă și xenofobă a zilei se intindea și asupra trecutului istoric. Lui L. Mărghitaș, cenzorul de atunci al Editurii Academiei, plătit probabil pentru aceasta pe statele unui alt minister, l-a-năstrut din proprie inițiativă d-l Berciu, care a cerut să îl se dea spre referire și să se referă asupra acestor lucrări în numele Institutului de Tracologie, fără însă a cunoaște sau măcar a informa Consiliul științific al numitului institut. Pînă aici doar un viciu de formă, care ascunde însă reală credință a-d-sale. În adresa trimisă Editurii, sub nr. 35/23 decembrie 1983, d-l Berciu își manifestă încă din prima frază poziția categorică : „...sunt într-o situație impotriva publicării acestei lucrări...”. Argumentele principale invocate : lucrările nu au corespunzătorie cerințelor actuale ale arheologilor românești, iar acum citez „În schimb ea răspunde cerințelor științei istorice germane, cu un subtil substrat politic” (sublinierea mea).

Împotriva primului argument, care avizează că el o puternică subliniere politică, amintesc că, prezentată în prima formă în 1977 ca teză de doctorat, lucrarea a fost apreciată elogios de membrii comisiei, profesorii Radu Vulpe, Kurt Horedt, Mircea Petrescu-Dimbovici și de însuși prof. D. Berciu, iar între 1986 și 1989 a primit sute de referate pozitive de la specialiștii din București și însă și a fost de către două ori avizată pentru publicare de Consiliul științific al Institutului de Arheologie și de Secția de istorie și arheologie a ASSP. In privința celui de-al doilea argument comentariile sunt de prisos. Nici măcar subtilitatea politică pe care însinuană mi-o atribuia, nu-i pot recunoaște nici d-lui Berciu. Ca și în alte cîteva împrejurări, anupra cărora nu mă pot opri aici, dar care sănătatea documentație, d-l Berciu a minuită politică, crezindu-se la adăpostul unui sistem invincibil, propice infișăturilor cu orice mijloace a ambiciozilor sale necurate. S-a înșelat însă. Sistemul nu a fost invincibil. Si sper că s-a înșelat și acum, recent, crezind că în această lume nouă, între oameni care vor să trăiască drept, privindu-se deschis în ochi, mai poate și loc pentru cameleonismul politic.

In editorialul *Ajunge !*, d-l C.P. se referă la „cel aproape un milion de cititori și săi (ai revistei) din țară și de peste hotare – datorită fidelității cărora ne-am menținut existența în toți acești ani”, cititori pe care-i amintă că de acum încolo *Magazin Istoric* va apărea într-o „serie nouă”. Să, ceva mai departe, tot domnia sa adăuga, parcă sporește explicită această largă popularitate din trecut, pe care o scoate înainte într-un salveră domniei sale : „Istoricul său e de greu a fost să străbate zidurile neîdevenărilor ridicate de dictator pentru a sechestră istoria și că de greu a fost să publicăm în paginile revistei noastre articolele ce păstrează nealterate valorile istoriei naționale într-o legătură cu cele ale istoriei universale, să publicăm documentele și memorile personalităților vietii politice interbelice românești și străine...”.

Mai întâi, ce este cu popularitatea, absolut reală, a revistei *Magazin Istoric*. Explicația este că se poate de simplă. Din voință și calculul rece al scrierii de presă și propaganda a fostului c.c., această publicație trebuie să fie singura care să ajungă la masele largi de cititori. Altimenti spus, în imposibilitatea parăției unei publicații similare, concurență – cum se întâmplă în toate lările democratice din apusul Europei –, ea a definit, de fapt, monopolul informației cu caracter istoric, procedeul specific propagandei ideologice totalitare. În toate acele documente, memorii și articole atât de gustate de marea publică înțelută de cunoașterea istoriei naționale și universale alcătuindu în realitate „nada”, lansată cu bună stîntă, spre a strecura odată cu ea în mintea cititorilor de toate vîrstele și din toate medile sociale otrava „ideevărurilor” de moment prefabricate în bîcurile activiștilor fuseli agenturi ideologice, de tipul sinistrilor Mușat și Ardeleni.

Dominul Popîsteanu, în același editoriu-

al, convoacă însidios pe „istoricii din țara noastră” ca martori ai „spărării sale”, cu sublinierea ce seamănă avertisment – „...în marea lor majoritate colaboratori ai Magazinului Istoric”. Cu alte cuvinte : tineri-vă gura și lăsată-mă în pace, că și voi ați publicat aici, în această revistă a mea ! Da, este perfect adevarat că mulți, foarte mulți istorici români, unii chiar de mare prestigiu, au figurat de-a lungul anilor în paginile acestei reviste. Redactia, în spînă conducerea ei, a urmat constant să atragă că mai mulți istorici, care implicit, prin semnaturile lor, li garantează în ochii stăpiniilor din fapt c.c. eficiență. Ceea ce uită, însă, d-l C.P. să spună este că nu de putine ori colaborarea unor istorici să-a limitat la unul-două articole, după care au renunțat, văzând în ce chip le sătăcătoare și transformate textele, sub pretextul – întotdeauna bun ! – al „accessibilității”. Imediat amintesc, din scurta perioadă cind am lucrat în cadrul respectivelor redacții, că au fost istorici care, cind li s-a prezentat „forma finală” a articolelor lor – „prelucrată” în redacție și „avizată” de conducerea ei – au refuzat pur și simplu, spre cinstea lor, să-si mai dea așa-numitul „bun de tipar” !

Aș cum vedem peste tot în aceste vîremuri încă tulburi, oportunitatea este încă modă. Dar mi se pare prea exagerat ca seful unei din cele mai periculoase oficine de diversificare ideologică, al cărei obiectiv a fost pervertirea istoriei naționale, să rămână limitat la postul său. Să spus, pe bună dreptate, că fiecare este vinovat de cele ce s-au întâmplat, chiar și prin tăcerea noastră. Eu insuși am de gînd să-mi supun unui examen sever evoluția de dinar istoric român în anii dictaturii, insistind asupra momentelor de lasită și nu de curaj. Mai întreb, însă, dacă un om ca d-l Christian Popîsteanu mai poate fi în stare de aza ceva. Unica dovadă în acest sens ar fi fost, evident, gestul de a se retrage într-o cuvînțiosă lîcere și meditație, măcar pentru o bucată de vreme. Cum lucrurile nu stau așa, mă vîd nevoit să le din rezerva mea și să-i cer răspicat : Ajunge, domnule Popîsteanu !

ȘTEFAN ANDREESCU
7 februarie 1990

De ce nu vrei să te retragi, domnule Popîsteanu ?

Fie-mi iertat că încep cu o amintire. Proaspăt absolvent al Facultății de istorie din București, prima „plină” pe care am cîștigat-o a fost ca redactor studiar la revista *Magazin Istoric*. Totuși, după nici măcar doi ani – răstîm în care mi-am întîlnit și stagiul militar ! – am fost săli să-mi dau demisia, în aprilie 1972. Să nu am fost singurul care, în acel moment, într-un fel sau altul, a părăsit această redacție, în cîrma căreia se aflau Cristian Popîsteanu, redactor-sef, și N. Minei, redactor-sef adjuncț. Concluzia moaștă de atunci : tot mi-a folosit la covaște ceață experiență, am aflat cum... nu trebuie scrisă istoria !

Un prim semnal asupra a ceea ce se ascunde de fapt în spatele atât de popularei reviste *Magazin Istoric* l-am avut cînd, lucrind în cadrul redacției, cîineva mi-a trasă atenția că, în chip întîlnitor, din capul locului, din anul 1967, cind a fost conceput cel dintîi număr al revistei, s-a remîntat pînă și la lozinca „Proletari din toate tările, uniti-vă !”, obligatorie pentru toate publicările interne comuniste cu tiraj mare, deci susceptibile de a pătrunde în masă și a le influența. Treptat, pe măsură ce zilele și săptămînilor trecă, mi-am dat seama că revista nu este altceva decât un organ de diversiune ideologică, cu grija și necontentul „indrumat” de secția de presă și propagandă a fostului c.c. În „curelele de transmisie”, executanți filiali ai ordinelor, mereu „unși” cu plecări în străinătate – de preferință în Occident ! –, dar și cu alte avantaje materiale (nu puține !), erau cei doi „istorici” și „publiciști” pomeniți mai sus, dintre care unul a-să „travestite” în timp în emigrare (flind, însă, din cîte aud, refuzat de obștea istoricilor din țară unde a găsit adăpost, tocmai din pricina compromiterii lui complete pe malurile Dimboviței).

Psihologia conștiinței politice DE LA CULTUL PUTERII LA PUTerea Oamenilor

L. GOZMAN, A. ETKIND¹⁾

(Urmare din numărul trecut)

■ Credința într-o lume dreaptă

Universul personalității totalitariste seamănă cu un ou, constând din două părți profunz differente una de alta și incluse una în altă²⁾. În partea exterioră domnește hanoul primordial: sălbaticia, agresivitatea, exploatarea, somajul, stihile concurenței și banului, viața miserabilă a celor buni și viețile magnificilor financiari. Partea dinăuntru este, deopotrivă, ordonată și înțelept organizată. În ea ar fi o ordine într-o lume ideală, dacă mediu exterior nu ar încâlca-o cu imixțiunile sale continue, dar întotdeauna neasupinate. Ordinea are multe nume: ideile cluze coreene și înțelepcioane dictatorilor, economia sovietică planificată și protecția socială, superioritatea raselor germane și *Ordnung über Alles*.

Concepția integratoră de desemnare a acestor ordini sociale este dreptatea. Împărția dreptății, fostul obiectiv al viselor utopice milenare, se realizează în fiecare regim totalitar. Nu este comunismul însă, cel din jur nu împiedică să-l construiască, dar dreptatea socială și deja obținută. Dreptate — pentru toti! Este drept că se găsește de îndată oamenii care, din motive speciale, nu sunt demni să uzeze de roadele „dreptății generale”. El sunt separați într-o vacanță specială, în care acționează legi speciale și consiliu special. Vacanța proliferă, apropiindu-se tot mai mult de granitele gălbenușului însuși... Dar pe noi no încercă să cel care trăiește în spatiul dreptății totale, între exteriorul în care domnește hanoul și viitorul nucleară, guvernată de legea lagărului de concentrare.

Preocuparea oamenilor pentru dreptate e greu de comparat, ca forță și generalitate, cu vreo altă motivație umană. De regulă, conștiința maselor judecă, și nu numai, în sistemele totalitare. În felul următor: dacă omul a fost lovit de o nenorocire, înseamnă că e el însuși vinovat. Pentru fundamentele acestei convingeri pot fi tagăduite realitățile cele mai evidente. Credința într-o lume dreaptă — chiar astăzi a numit acest fenomen psihologul canadian M. Larmer.

Se stie că în anii fascismului multi nemți își negau rezultatele uciderilor în masă, își credeau că oamenii trimiși în lagărele de exterminare își meritau soarta. Totuși, interviurile luate în acel an în S.U.A. au arătat că și americanii tindeau, într-o oarecare măsură, spre aprecieri ascuțitoare, deși erau supuși unei prelucrări propagandistic contrare. Astfel, persecuția evreilor de către nazisti a generat în S.U.A. nu compasiune față de jertfă ei, ci o anumită sporire a antisemitismului. S-ar putea ca, pe lîngă alți factori, izbucnirea antisemitismului de stat în U.R.S.S. după distrugerea nazismului hitlerian să se explice printr-o cauză similară. „S-a observat demult că invigațorii îmită dușmanul invins”, spunea V. Tendreakov.

Imaginea lumii drepte și inevitabil centralizată, presupune existența unei instanțe supreme care realizează dreptatea, independent de voluntă personală și eforturile personelor particulare. Ideea „dreptății pentru toți” presupune, prin însăși logica lucrurilor, împărțirea societății în subiecți înțelepti și omnipozenti

al acestor dreptăți, cărora le e dat să o realizeze spărindu-și supușii de nedreptatea primară a lumii înconjurătoare, și în cehiță de rind, în scara cărora rămâne credința în idee. Astfel, „dreptatea pentru toți” se prefere în nedreptate pentru majoritatea.

Asta dă cele mai multe exemple ale modului în care, din dorință de a obține o dreptate generală ireală, se realizează acte de nedreptate personală concretă. În *Vechiul Testament*, prietenii lui Iosif, din dorință de a demonstra dreptatea lui Dumnezeu, erau nedrepti cu Iosif. Saliște l-a otrăvit pe Mozart de dragul instaurării aderătorilor pe pămînt și „mai sus”. Fapte de exact același tip, dar și o amvergură înimiță, comit dictaturile tuturor vremurilor și popoarelor. Oricum și-ar fi închipuit viitorarea societate a dreptății totale, Robespierre și Hitler, Stalin și Pol Pot, ei s-au considerat îndreptății, toți deopotrivă, să comită încărcări „izolate” ale ei spre a o realizează. Astăzi, pînă și conștiința maselor începe să aibă o atitudine critică față de acest drept al puterii. „Revoluție, tu ne-ai învățat să credem în nedreptatea binelui”, cîntă grupul rock **D.D.T.**

Credința în dreptate este o particularitate cu adevarat tragică a conștiinței maselor. Oare nu prin această credință se explică absența de neconcepție a compașunii față de jertfele proceselor politice și represaliilor în masă din anii '30-'50, care nu își găsește nici acum o explicație mai rezonabilă printre istorici decât aceea a „hipnozei staliniste”? Credința în tarul cel bun — varianta politică a credinței într-o lume dreaptă — se acuzațiează atunci cînd puterea devine deosebit de dramatică, politică — de neînțelese și viață — pericolosă. De aceea se și stringe surubul, punându ca pielele să nu joace, să stea la locul lor, neclintite. Neclintite — și de bunăvoie.

Dacă pe tatăl sau pe neavata mă, pe prietenul sau pe vecinul meu, pe un simpatizant al partidului sau pe un bărbat exact la fel ca mine insuși — dacă pe ei toti își curăță pe nedrept, dacă ei nu au nici o vină, pînă atunci același lucru se poate întâmplă și cu mine, în orice clipă! Nu, astăzi nu se poate, trebuie să „năbi” ei vreă vină, să fost pe drept pedepșiti și astăzi înseamnă că eu nu voi fi pedepșit, pentru că eu și tu, doar, că nu am nici o vină. Credința în tarul cel drept și cu astăzi mai mare ca și mai mare frica de brațul lui răzbunător. Cum scria Nekrasov, „Omul cu suflet de slugă / Seamănă cu o căte : / Cu-ati i-e stăpîna mai dragă / Cu cît pedeapsa-i mai grea”. Aici însă nu e vorba numai de frică, ci și de imposibilitatea reală sau de dificultățile extremă a oricărui acțiune adekvată. Căci nedreptatea care să-aperească sub ochii mei mă îndeamnă să intervin, să-l ajut pe col care suferă, să mă lupt pentru dreptate. Perceperea nedreptății este unul din cel mai importante stimuli ai activității sociale. Să deopotrivă, credința că totul se petrece corect, conform legii, conform unor încrederi superioare și propriilor mele interese eliberărea omului de răspunderea personală, acest sentiment care a pedepșit, mai mult decât oricare altul, în condițiile totalității.

Din păcate, măsurile draconice imprevizibile pot fi un mod sigur de a trezi credința în dreptatea puterii. Se formează un cerc vicios, în care severitatea puterii trezeste increderea poporului, iar credința generală în justitatea represaliilor străgează după sine o și mai mare severitate. Ca să lești din acest cerc, odată prins în el, e nevoie de un curaj și o înțelepcioare puțin obișnuită. Să-n-l amintim poe biblicul Iosif.

Cit de simplu este să crezi în dreptatea absolută a lui Dumnezeu sau a puterii, în loc să conștientizezi răspunderea ta personală pentru atitudinea proprie, pentru ceea ce se întâmplă în imediată vecinătate a făcăriiua dintr-o nol, pentru cele, mai multe sau mai puține, pe care îa-ți putea realitatea influență. În plus, „chetăuile” suplimentare pentru a vedea lumea așa cum este nu trebuie să-ți aducă nici un profit, să-ți închipui că viața mai grea a omului care nu împărtășește luxul majorității (de pildă credința în dreptate) va fi în cele din urmă răspînată, că și „se va da înștiință” — înseamnă să cazi în aceeași greșeală pe care ai fi vrut să-o eviți. Curajul și realismul au valoare în sine, ele nu se răspîntesc și nici nu au nevoie de vreo răspînată.

■ Credința într-o lume miraculoasă

Ruperea de realitate a conștiinței totalității se manifestă în gradul cel mai înalt prin credința în insușirile miraculoase ale lumii. O imagine desăvîrșită a

— La O.N.U.: — Nichita Sergheevici Hrușciov în celebra scenă a pantofului.

unei lumi în care minunile se petroc altăvea, ceva apare din nimic, iar legăturile cauză-efect sunt incălate, supuindu-se voilele entuziasților, a fost data de A. Platonov în *Marea juvenilă*. Ciobani din desert, lipsiți pînă și de cuie, construiesc o centrală electrică solitară care le rezolvă pe datai toate problemele. Moara de vînt se construiește printre-o minune și trebuie să facă minuni. Numai în felul acesta se poate îndeplini planul de carne și lăptă, care este atât de nerrealist încât reprezintă ei însuși un plan de minuni. Planificarea minunilor a fost practicată curent în cincimalele staliniste. Planurile umflate se corectau umflindu-se mai mult, iar după faliment se constată succesul. „Sistemul nașcuții să facem din poveste adevară”.

Realizând industrializarea, puterea era vitală interesată să creceze cultul tehnicii. Minunile progresului îl se atribuiau insușirile magice, care trebuie să justifice pe datai investițiile mai mult decât reale, ce depășeau orice limită rezonabilă. Phenomenele tehnice, obisnuite pentru secolul XX, au devenit un fel de obiecte sfinte, direct legate de mariile sacrătăți ale culturii puterii. Lampa lui Ilie, canalul L. V. Stalin din *Marea Albă*, avionul Maxim Gorki, cel mai mare din lume... Cuceririle utile și inuile ale progresului tehnic aduceau în fiecare casă credința în atotputernicia puterii și trebuie percepute de oameni în însăși calitatea lor magice.

Desigur, în orice sistem industrializarea, introducerea unei tehnici fără precedent generează probleme psihologice. Înținim în istorie și frică, și neîncredere, și agresivitate. Undeva au fost diatruse mașini, în altă parte au fost refuzate, fiind privite ca intrușări ale forțelor răului. Totuși, fermierul american era în cadrul altă relații cu mașina decât colhoznicul sovietic, chiar dacă nici unul, nici altul nu înțelegea cum era construită. Fermierul o cumpăra și însuși și dispunea el însuși de ea și era el însuși beneficiarul bunurilor produse de ea. El era săpințul, ale lui erau scopurile, mașina nefind decât un mijloc. În asemenea condiții, idolatrizarea tehnicii și, deci, speranțele nejustificate legate de ea ar fi constituit o bizarerie puțin probabilă. Tânărul rus, însă, era pus în situație să vadă în tractor compensarea tuturor pagubeilor enorme pe care le suferise, și el însuși se pomenește transformația într-o plăină insușită a acestui tractor. În această situație, nu mai avea altceva de făcut decât să lupte cu el — sau să creză în el.

Să totuși, increderea aceasta nu poate fi nelimitată. Iată că sunt trăiciori în toate cohotările și belșugul nu se vede. Puterea e nevoită să promiță noi minuni, să înălțe poeștile răului să puterii asupra lor. Altele, deopotrivă, consideră că securitatea e garantată de tăcere, de neștirea anumitor nume și cuvinte. Toate acestea ascund ideea potrivit căreia cunoscința în sine poate schimba realitatea. Orice de uimitor ar părea, ne înținim cu ceva similar în viața curentă. Tăcerea asupra anumitor subiecți și repetarea obosită a altora reflectă credința primitivă a celor care dirijau propaganda în faptul că frecvența folosirii anumitor cuvinte influențează cetățenii, mai mult decât tot ceea ce știu și văd în rest. E de ajuns să nu spui nimic despre Afganistan și războul devine ca și inexistent. Se prea poate ca anumite iluzii ale glasnost-ului, atât de scumpă nouă, să provină dintr-o sură similară. Este la fel de ineficace să vorbești despre cele reale, spre a le schimba, pe cit de ineficace este să pătrunzi făcerea asupra lor, ca nu cumva să înești în iveau. Tăcerea de la cuvinte la fapte care nu măncă, ci muncă.

* NEVA, revistă a Uniunii Scriitorilor din Leningrad.

(Traducere de SUZANA HOLAN și OANA VLAD)

(Va urma)

9 Cititorul care cunoaște mitologia structuralistă a lui Lévy-Strauss poate recunoaște aici o asemănare cu opozitia caracteristică dintre natură și cultură și cu mitul despreoul cosmic. Probabil că în conștiința totalitaristă ieșe la suprafață un material arhetipic cu funcție organizațioare. O analiză mai serioasă a acestor analogii ar putea constitui obiectul unei cercetări speciale.

— Trei corifei ai comunismului: Stalin, Gromiko și Molotov

DIALOG IN DIALOG DIALOG

Acum cîteva zile, domnul SILVIU BRUCAN ne-a vizitat, solicitînd purtarea unui dialog cu membrii GRUPULUI PENTRU DIALOG SOCIAL. După un adevărat asalt de întrebări, cunoscut om politic a cerut să fie lăsat să-și explice punctele de vedere. După expunerea sa și scrisoarea deschisă a Grupului, a urmat un dialog indelungat, de peste patru ore, pe care – din pricina limitelor de spațiu – îl vom reda doar parțial. La sfîrșitul întîlnirii, mulți dintre membrii GRUPULUI PENTRU DIALOG SOCIAL erau convingiți de faptul că punctele lor de vedere vor constitui baza unui dialog fertil cu Frontul, că ideile reliefate în discuție, similar opiniilor multor grupuri independente, vor fi luate în seamă. Dar, lovitură de teatru, chiar în seara reductoarei acestui material, la televiziune se anunță retragerea din Front a domnului SILVIU BRUCAN. Motivatia este lapidară: omul socotit „creierul” Frontului consideră că rolul său în Frontul Salvării Naționale s-a încheiat. Părerile opiniei publice cu privire la noua retragere din Front, care se subțieră pe zi ce trece, sunt impărțite. Sunt convingiți că publicarea fragmentelor următoare va avea darul de a lămuri pe viitorii olegători în legătură cu situația politică din tărâu, dar moi ales să prevină Frontul Salvării Naționale și orice formă politică virtual condusă către asupra faptului că GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL milităzează împotriva oricărei concentrări de putere de natură să ne abțină de la democrație și să neediteze istoria anilor din

Notă: Între timp, domnul Silviu Brucan a revenit asupra hotărîrii sale.

■ De ce candidează Frontul ?

SILVIU BRUCAN: „Nici FSN-ul, nici noua intelectualitate tehnică sau creative-profesională nu a conceput revoluția ca un fenomen care trebuie să se întoarcă înapoi la perioada antebelică, ci are o viziune mai modernă asupra democrației decât au cele două parti de istorie. Cu alte cuvinte, dacă ar fi candidat numai partidele, se crea în perspectiva alegerilor un vacuum politic, un vid politic. Cum majoritatea acestor partide sint de-

■ Haosul nu poate fi reformat

Care este programul și strategia economică acum? Deocamdată, noi socotim că problema principală în România nu este reforma, ci haosul. Dar haosul nu poate fi reformat. Mai întâi să-nti, trebuie pusă ordine. Trebuie să stim care-i realitatea. Stăpînoare bine că Ceaușescu spunea că are 60 milioane tone cereale și noi am găsit mai puțin de 17. Acum noi trebuie să cumpărăm în occident cereale, ca să facem față situației. Si acestă mare minciună se găsește în toate sectoarele economice. Peste tot e o minciună. Nu că puteți imagina! Si atunci, principalul lucru, deocamdată, este să vedem care este situația reală. Numai după aceea putem trece la reformă. Aici sunt cîteva principii ediditoare, care ghidează strategia noastră economică: unul este descentralizarea, astăzi a deciziei economice, pînă la întreprindere, care trebuie să devină autonome, și să administrativă. Al doilea

- protocronismul lui Octavian Paler
  - opoziția este
treptat
  - „vor veni cei din Banu Manta și se poartă
torice
  - strategia reorganizării economice concesionează
  - o masă politică nu-și găsește

principiu major este introducerea treptată a legilor pieții în economia românească. De ce subliniez cuvîntul treptată? Pentru că m-am uitat în jur la Jugoslavia, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia care au introdus foarte rapid forțele pieții în economie, care sînt confruntate cu nîște fenomene economice foarte grave, foarte serioase. Problema asta nu se poate rezolva cu ajutorul străin. De atîfel, occidental, care a împins și împinge toute aceste jări să adopte, să introducă legile pieții cărora îi reponde, condiționează ajutorul lor economie de introducerea rapidă a forțelor pieții în economie. Tările occidentale, noastre, fără excepție, păstrează mijloace pentru a controla procesele economice. În Franța și R.P.G. există un puternic sector de stat, care reprezintă cam 25-30% din economie și care-i permite să îndrige în frîu efectele negative ale legilor pieții. Chiar și în Statele Unite, care se prezintă ca o campionă a pieței libere, există FEDERAL RESERVE BANK, care, de către ori să îndezire economia, ridică rata dobânzilor, ca să oprescă procesul inflaționist. Si cumui pe noi ne săjuiștem: introducîtă împedea legile pieții. De ce? De ce să facem noi treaba asta, cînd ei nu-o fac, iar unii îu căzut în capcoana asta și nu mai știu cum să se descurce. Inflația atinge proporții considerabile în aceste jări. Deci, ne propunem introducerea treptată a legilor pieții. De ce? Pentru că legile pieții au un efect dublu: constituie cel mai puternic stimulent și regulațorul produselor, iar asta a lipit în economia tărilor din est. Pe de altă parte, are tendințe anarhice, ce duc la somaj, la recesiune. Acum conjunctura economică este bună în lumea capitalistă, dar toti economistii de acolo așteaptă să vind o recesiune, în special în S.U.A. Si-astăzi, cum spuneam, vrem să introducem treptat legile pieții.

■ Opera unui nebun și incult

Am inceput cu agricultura, cu accentul pe mica producție agricolă. Mica producție agricolă înseamnă, pe de o parte, loturile individuale ale fărănilor cooperatori, pe de altă parte, fărănilii particulaři. În 1975, aceste două tipuri posedau numai 12%, din suprafața arabilă a țării. Cu toate asta, dădeau 40%, din legume, 56% fructe, 60% legume și 44% carne. Care a fost politica lui Ceaușescu? De ce distrug mico proprietate, pentru a demonstra atâtă superioritatea agriculturii socialești și a făcut-o cu mare eficiență. Astăzi este, de fapt, originea crizei alimentare din

punct de vedere
70' - capital stră-
deri. Nu cred că
vorbește despre
problemei, fără
stări dumneavoa-
aci sunt oameni
testi decit min-
ții".

■ Demons in Pig

În acest mod
domnul Thorne
citiște textulul
către Silviu Brucă,
publicat-o în revista
Dupa lectură,
Brucă să-să
vedere asupra ei.
Silviu Brucă
criticilor săi
nejuste și unile
zil adică nici
felul cum au
istorice, ceea ce
judicioș, pentru
faptele nu pot
factor. E foarte
decată să fie
cauză. Noi am
duri discuții în
două partide,
care a fost cinea
de vineri și
juns la un mod
adică cele trei
de acord cu
considerente po-
nomice, trebuie
stunca existența
zui de acord și
probleme concrete
strătilor de du-
plină cind
plins că Piată
ficient de lipsă
acord să ocupă
tății, dar î-am
attenția să nu
torieci. Eu am
Statele Unite
că nu există
masă și care
înainte cu 18
aprobață, să nu
mai fi de un cordon
ver, cu niste
limităză locuri
cind noi am
scasă ellemen-
pat că se res-
te libertatea
tentia : -Nu
Victoriei, per-
cel din Banat
poste întâmpină
Atunci cind
mil de oameni
trozezi, e impo-
părît la 3 de
înțeleca să se
la televiziune
clarătie de ce
A rămas ca în
telefon. Copor-
bine ca să nu
patru deodată

DIALOG ÎN DIALOG

(Urmărește din pag. 13)

vorbă de continuitate, ci de ruptură. Sunt însă de acord cu faptul că în mentalitatea noastră, în practica noastră, apar niste metode vechi. Să căile nu ieșă azi, cu brutalitate la liceul, în aceste zile. Noi ne-am dat seama. Să faptul că ne-am grăbit să anunțăm acesta nouă formulă de separare a puterilor este tocmai pentru că ne-am dat seama. Fiindcă nu aveam de gând să-o facem aşa repepe. Adică, vreau să spun că critici ca acelea pe care le aduceti voi sint luate în seama și au parte la lor de contribuție pozitivă la reparația lucruri în țara noastră.

■ Psihologic, nu informațional

Călin Anastasiu: Atât așzis că Frontul nu are un ziar propriu și că cele mai multe zare au o atitudine critică față de persoanele din Front. Dar, ca sociolog pot să vă spun și cred că atât lumea că impactul televiziunii este mult mai mare decât al preselor scrise, psihologie și de manipulare, nu atât informațional. În legătură cu ideea dumneavoastră că trăsăturile noastre nu se pot purta sub prezența străzii, suntem absolut de acord, însă nu este exclus că, psihologic, membrii Frontului să se simt asediati, dar cele patru zile anterioare de demonstrații arătau că demonstranții nu intenționau să intre în clădire, ei numai să-si exprime pasiune protestul. În legătură cu trăsătura nodului gordian ne-a spus un scenariu: elaborarea platformei Frontului, angajarea și recunoașterea ca formă politică. Indiferent că el este Front sau partid și ieșirea din apără constituțională la urna urmei, prin formarea acestui consiliu național. E un scenariu de bun simt, desore care ne întrebă și vă întrebă: de ce a fost amintit astăzi? Pentru că astăzi a provocat spargerea consensului, apărându-se astfel o opoziție și nu numai astăzi. Cred că angajarea ne-acesta căle a forțat Consiliul Frontului să anumiti lideri să recurgă la mijloace care leșină din acest scenariu democratic, pe care ne astemțam să-i fi lansat mai demult și ar fi fost mult mai bine pentru totă lumea. De ce nu s-a făcut acest scenariu mai devreme? A existat o teamă? Ideea dumneavoastră cu echilibrarea spațiului politic și inteligență și este perfect justificată. Deci, plasarea Frontului ca grupare politică la stânga escherului. A existat o exitară în asumarea publică a acestor opțiuni pentru stînga în contextul în care să zicem că o opțiune pentru un socialism democratic ar fi înțeleasă o corecție rezistență din partea opoziției, dat fiind că spiritul, reacția anticomunistă a fost evidentă în această revoluție?

Silvia Brucan: A existat o exitară din partea majorității liderilor. Sunt sentimentali, romantiči și aşa mai departe.

■ De ce suntem neincreditori?

Stelian Tănase: Dumneavoastră aveti posite viziunea pe care ne-ati infăptuit-o. Noi avem o altă vizionă: am fost în stradă și am stat de vorbă cu sute de oameni, alte grupuri de oameni au fost aici, în aceste zile. Problema este că dumneavoastră declarăți principiul demo-

unei mase mult mai mari de oameni, care erau îngrijorați de gafele și măsurile antidemocratice ale Frontului, acesta este nodul chestiunii. Această manevră nefastă, rău intenționată a Frontului, a făcut o impresie deplorabilă peste tot. Suntem foarte îngrijorați. Este un moment de criză foarte gravă care a produs o ruptură și o neincredere în Front.

Silvia Brucan: Foarte mulți din Biroul Executiv al Frontului au trăit cu ideea că Frontul nu va participa la alegeri, și numai atunci cind il să argumentează în mod serios de ce trebuie să participe la alegeri, numai atunci să intrețină. Voi avea impresia că conducește astăzi Frontul întrucât ea se numește la noi o teorie. Nu are. Nu numește că nu are o teorie și nu are o vizionă, dar ea se formează numai și numai prin practica socială și prin greșeli.

■ Omul astăzi se schimbă în fiecare zi

Silvia Brucan: Acuzătia că suntem comuniști în fruntea Frontului este justificată, nu numai în ce privește trăsăturile biografice, dar cred că este justificată în ceea ce privește formarea lor ideologică. Trebuie în mod cinstit să recunoaștem că noi toți am trecut și trecem printr-un proces serios de revizuire a ideilor în care am fost crescuți. La mine procesul acesta a început ceva mai devreme, pentru că am avut norocul să fiu ambasador săptămâni de zile, să pot să citeșc și să cunosc niște lucruri pe care nu le cunoșteam. La alții a început foarte tîrziu, iar la unii începe de-abia acum. Să toate lucrurile astăzi apar la comportarea lor, în conduită lor, în ceea ce spun. Adică, este vorba de o schimbare foarte serioasă, dureroasă, în sensul că este vorba de oameni care și-au închis viața unor idei și acum văd că ele sunt greșite. Dureroasă și pentru că este negarea unei întregi vieți, a unei întregi activități sau a unor scrieri. Trăsăturile pașnice suferă un mare traumatism, și ele apar chiar la un om ca Iliescu, foarte evident. Omul astăzi se schimbă în fiecare zi văzind cu ochii.

Întrebarea Grupului: În rău sau în bine?

Silvia Brucan: Nu sună ce arătă văzut voi, dar eu pot să spun că dintr-o parte și singurul acceptat de țărani și liberali. Întreaga țară îl acceptă, desoarece personalitatea ceea ce este mai bun în popor nostru.

■ Imaginea spațiului politic

Sorin Vieru: Nu sună reușit să se conțină pînă acum limpede și dind satisfacție intelectuală tuturor, care este deosebită dintr-un front și un partid, în afară poate de lipsa unei teorii.

Silvia Brucan: Dacă ar fi fost un partid, eu nu-l să fi putut discuta aceste lucruri aici.

Sorin Vieru: Da, e adevarat, deși dacă ar fi un partid după modelul pe care l-ai preconizat acum civita anii, cu mai multe fractiuni, cu tolerarea fractiunilor în partid, poate că totuși odată modelul realizat partidul ar fi devenit Front. V-am auzit pe dumneavoastră, pe domnul Iliescu și-n altă parte, vorbind de această analogie cu mișcarea ecologică, cu Neues Forum, cu Solidaritatea. Analogia nu tiene într-un punct esențial.

Aceste trei mișcări sunt în dreptul către putere, în timp ce în cazul de față avem de-a face cu o putere care se îndreaptă spre o legitimare post festum. În calitate de mișcare națională. Trebuie să pună punct: imaginea pe care o aveți despre spațiul politic. Ne-ai prezentați următorul tablou: stînga democratică sau contră stînga democratică care umple un loc esențial în spațiul politic. De acord, mai ales că trăim în societatea postcomunistă. Asta este termenul. Pe de altă parte aveți dreapta, însă atenție! — dreapta democratică. După părerea mea a apărut un element nou al situației. Există o masă de oameni politizați, de exemplu studenți, dar și alte categorii, care nu-si găsesc locul nici în cadrul Frontului, nici în partide și exact această masă destul de largă și în orice caz foarte influentă, pentru că în cazul studenților și vorba de tinere intelectuale în formare, ea caută, aspiră spre un Neues Forum, spre o mișcare ca Solidaritatea și nu o găsește încă, dar o va găsi, mai devreme sau mai tîrziu, cu multe bîfbilelli. Deci, orice teorie și orice schema politică ar trebui să plece de la această realitate. Trebuie să spun că atmosfera socială și imaginea despre stînga a poporului și imaginea străinătății despre România, toate trei sunt modificat substanțial în ultimele 72 de ore. Lucrul acesta nu poate fi dramatic suficient și dacă-l pun în evidență și pentru a trage anumite concluzii. Ce se întimplă?

Silvia Brucan: Este adevarat că Solidaritatea, ca și Forumurile din Ungaria, Cehoslovacia și R.D.G. se deosebesc între ele și se deosebesc de Front. Dar ceea ce interesează aici este principiul comun și anume că toate acestea participă la alegeri deși nu sunt partide. În acest sens și numai în acest sens analogia dintre Front și Forumuri să în picioare.

■ Mai manipulați decit credem

Andrei Pleșu: Cuvintul cheie este manipulare. Eu zic că astăzi și cuvintul central al acestor zile și mi se pare un

semn de democratizare, fiindcă de cite ori am fost în străinătate, în ultimii ani acolo unde era democrație, cuvintul manipulare era cuvintul cel mai des folosit de tineri și de intelectuali. Totuși presa din vest, în '82 și '75, cind am

scris astăzi și s-a părtit că se poate dialoga și mi se confirmă teoria pe care o am și în virtutea căreia funcționează zilnic, că în momentul astăzi, nu există altă variantă funcțională, realizată decit dialogul cu Frontul. Dacă refuză acest dialog, Frontul gresesc. Noi, la fel, dacă întoarcem spatele. Frontul cu un fel de tîrnă intelectuală, care este a celui care nu vrea să se compromită, care se întoarce din nou la masa lui de bras penitru că politica e murdară și Frontul a gresit. Pentru mine, ambele sunt atitudini de dezertare și, în momentul astăzi, corect este să intri în dialog cu Frontul să dai peste mină Frontului, să nu fii somonat, să nu cazi în insenă susținută eternă, dar să rămîni în dialog cu Frontul. Ceea ce s-a întâmplat în scara astăzi este o formă de dialog, de colaborare constructivă.

■ Democrație egal dialog

Gabriel Iliecanu: „Democrație = Dialog. Astăzi începe să fie din ce în ce mai clar. Cel care s-a mai ocupat cu filosofia antică și cu dialogul s-a născut în clasa unei democrații. Deci democrația ateniană a născut dialogul. Nu există democrație fără dialog. Vă propunem dialog constant. Astăzi trebuie să obținem: acces la constituentele oamenilor, pentru că altiminteri ne date sănătății că se exploatează capitalul de ignoranță al unui popor, ignoranță care a crescut de la un an la altul, vreme de patruzeci și cova de ani. Mă sperie cuvintul «democrație originală» să cumnă sperie puțin la dumneavoastră cuvintul «nou». Democrația originală presupune un alt tip de democrație decit democrația ateniană. Democrația-l democrație. Democrație democratică. Nu există democrație originală. Lăsat-ne pe noi, dacă nu avem dumneavoastră timp, să spunem în fața lumii întregi că democrația e de tip clasic european. Să-l spunem ne nume: e de tip occidental. Nu există altă mai bună. Societate perfectă nu există, iar dintr-o toate imperfecțiunile, istoria a probat că ea mai puțin imperfectă este cea de tip democratic occidental. Să spunem pe față acest lucru. Iar povestea cu nouii ascunde o capcană. Noi avem nevoie de lucruri vechi acum,

nu de lucruri noi. Nu de experimente. Astăzi sunt foarte periculoase. Dumneavoastră vorbiți de faptul că nu aveți o teorie și ar fi cazul să aveți o teorie în sensul politic restrins al cuvintului de strategie și tactică politică, dar o teorie ceva mai vastă și periculoasă pentru că nu e frică de teoriile care se aplică pe pielea societăților. Să nu facem experiențe pe teorii prea vaste. Consensul, e iar periculoas în sine. Nol am vorbit de un consens în ziua de 23 decembrie, acela a fost un consens superb, singurul consens care-l ridică la nivelul unei sărbători naționale, după care consensul astăzi trebuie să se piardă, să ne-nieleștem. Consensul să-a obținut acum vreo două-trei zile. Frontul a obținut consensul maginilor care veneau spre București, alături un consens, cimitirul e un consens. Ce-am trăit noi înainte a fost consens. Un consens din afară. Nu? Groaznic! Dar consensul politic nu cred că poate exista și în democrație nu există consens. Dar, pe de altă parte, a altă muncitorimea împotriva studenților și ceva cumpălit. În acest sens, trebuie recuperat un consens. Deci povestea cu consensul e foarte complicată. Studenții au o poziție unică în societate, în orice țară din lume. El sunt cei mai liberi, pentru că nu sunt încă încadrui undevea, săt în transiție. Au mintile cele mai pure. La ora actuală, sunt categorica cea mai frumosă a acestor tără. Să amintiu muncitorimea pe el mi se pare o oră, sau să se autoasumată.

Silvia Brucan: Eu vreau să spun un singur lucru, la care sănătății, cu care nu sună de acord. Să anume, chestiunea nouă. Eu cred că ceea ce se întâmplat în Europa de Est în ultimii ani este nou și trebuie examinat ca stare. Si nici un fel de cadru conceptual vechi nu poate să explice ce se întâmpline în Europa de Est acuma. Eu cred că trebuie examinat ca un fenomen politic nou. Atât.

Pagini redactate de
DAN PAVEL

Intelectualului și stă mai bine în opozitie

— Interviu cu Tamás Gáspár Miklós

■ Un compromis inteligent ■ nimici nu crede că intelectualitatea românească ar fi fost lașă ■ n-am fost niciodată un marxist ■ o rudimentară piață de idei ■ universitatea zburătoare ■ nu mi-ar fi rușine să fiu ministru de interne ■ opozitia este o instituție la fel de importantă ca și guvernul ■ anarchia o face serviciul de securitate ■ eu nu sunt isteric ■ mă rog pentru voi ! ■ să vă păstrați exigențele intelectuale ■

TAMAS GASPAR MIKLOS a fost ales deputat în Parlamentul Ungar numai în trei zile înaintea începerii sesiunii. El reprezintă un partid liberal de opozitie — Alianța Liber Democrată.

— Acest termen de „liberal” are în tradiția românească, o anumită conotație. Te rog, care e diferența?

Mă rog, Partidul Liberal de la noi reprezintă tradiția occidentală, chiar și două tradiții...

Care ar fi ele?

Existente ambele în sunul partidului. Una ar fi cea engleză care punе accentul pe formarea organică a instituțiilor, pe tradiție, pe economia de piață, spărarea minorităților, a individului... și cealaltă tradiție ar fi putin mai „frantuzescă” bazată pe teoria drepturilor omului, bazată pe o misiune a științei sociale. Că toate partidele de centru avem o șiră de stînga și o șiră de dreapta, este un fenomen normal. Deci eu cred că între cele două tradiții liberale se poate face un compromis intelligent și eu cred că partidul său și apără rezultatul acestui compromis intelligent în ceea ce privește ideologia și vizionarea politică a partidului. Regret că originile partidului sunt mai interesante.

Povesteste-mi-le. Noul am auzit la București, că un grup de intelectuali au fondat un partid.

Așa încep toate partidele, sigur, trebuie un început. Însă ceea ce este mai important cred că acesta este partidul fondat de foștii din partidul social-democrat ori partidul micilor proprietari ne spun că ei sunt un partid istoric, și noi spunem că suntem un partid istoric, de o istorie destul de scurtă, de 10-12 ani, însă o istorie destul de zburătoare sub Kádár, cind nu numai că nu suntem atunci în Parlament dar am văzut Parlamentul numai de dinăuntru, în demonstrație. Să, cum să spun, acest lucru, că dizidența a rămas impresionă, cred că este o experiență foarte importantă. Deci, dizidența nu s-a scăpat-o lui Károly Király.

La noi, am senzația, din experiența ultimei luni, mai atât a ultimei săptămâni, că dizidența s-a scăndat dea. Suntem uniti care fac politică, deci noi încercăm să păstrăm coeziunea grupului ca intelectuali — astăzi platforma noastră, și orbitează în jurul aceluiași punct de vedere. Altă care nu vor să facă politică și orbitează în jurul altor puncte de vedere. As spune că grupul nostru este un fel de intersecție a acestora.

Da, am auzit de grupul vostru, chiar foarte multe... din această depărtare, mi se pare un grup foarte atractiv; eu n-am ajuns încă la București, ci numai pînă la Cluj...

Din redactor corector,
apoii emigrant

Povesteste experiența astăzi pe care ai avut-o cu regimul românesc, cu întoarcerea la Cluj; cred că călătorul român vrea să fie asta.

E o istorie destul de simplă. Eu m-am născut la Cluj, în 1948; am studiat filosofia la Cluj și filosofia clasică la București, am fost redactor la o revistă de provincie de limbă maghiară, care nu mai există, slavă domnului la Cluj — UTUNK — și cam ce să întămpin și cu alții, în ’76, am fost rugat să scriu un articol elogios despre „marele conducător” al poporului român. Am refuzat. Am fost făcut din redactor corector, mi s-a interzis să public, am avut interrogații cu securitatea, mă rog — rutina zilelor acelea — și deci, a fost imposibil să-mi exercit profesiunea de eseist, filosof și critic li-

n-am avut un respect foarte mare în acest mediu.

Deci te-ai întors în Ungaria, în ce an?

Până pînă în fiecare an, am plecat în fiecare an.

Când a început să se coaguleze un grup de opozitie, pentru că încă așa fost personalizat? Când a început să se formeze în Ungaria un grup coherent de opozitie? Când așa putut depăși studiul unor personajelor care erau unite printre un „Nu” spus comunismului?

Chiar la început, noi eram uniti, eram mai mulți... Eu cred că personal, n-am fost niciodată un marxist. Celalii, spre deosebire de România, au venit din re-vizionismul marxist.

Să în România e cam același situație.

N-ăs crede că Lîncenii va fi tot vre-

dată marxist în viața lui. Eu vorbesc de inteligenție. Practic acestia n-au fost comuniști, au fost marxisti și bineînțeles în anii ’70 deoarece considerați deviaționisti și exclusi din partid și dali afară din școală. Janos Kiss și alții... Să evoluția lor foarte lungă de la un socialist democrat și, în cazul meu, din anarchism — și am fost un om de stînga — dar nu mai sunt un libertar — spre un punct de vedere liberal; să zicem astăză să întămpat în ’81-’82, deci acceptarea ideologiei liberale a însemnat că opozitia pur culturală, acest „nu” spus comuniștilor, nu mai este suficientă. Deci noi ne-am străduit din ’82-’83 să facem politică adeverătoare, care aici a luat o formă foarte nosimă și subtilă, de reformism radical: am bombardat opinia publică aici și în occident cu proiectele noastre de reformă care au putut fi comparate — cel puțin de intelectualitatea maghiară care a căutat sămizadele, cel puțin de intelectuali din ministerialele economice și aşa mai departe — și au putut să compare ideile lor cu ale noastre. Deci la început am trăit în ea — nu să-ăs putut dezvolta, concula, în nici un fel această opozitie. Nici în interiorul partidului format numai din individuali marxiste... Deși aș vrea să spun că în ultimele luni, cunoște destule persoane care începuseră să creze un fel de rețea care avea și scopuri, să zicem, strict practice — transmiterea de documente, ajutoare materiale, consultări pur și simplu, ori prin discuții, îndelungate asupra chestiunilor politice, să elaboreze anumite puncte de vedere comune. Vreau să spun, de pildă, să-ăs dai seama, chiar faptul de a deschide gura pe aceste subiecte, era extraordinar de risipit.

Mie-mi spui! Să nu o puteau deschide decât între patru ochi.

Da, ai dreptate. Să nu în casă. Numai în parcuri...

Stia și eu. Să eu am fost sub supraveghere polițiescă vreo 20 de ani de zile — din cei 41 pe care îl am — să că acum mă cum plăcuseste.

Cum te simți ca parlamentar?

Foarte bine.

Povestescă-mi prima ta zi de parlament.

In prima mea zi de parlament, totul a

început foarte bine; m-am însoțit, pînă la poartă Parlamentului, cu pancarte, electori, steaguri, cu cîntecă, iar soldatul din gardă care era în poartă Parlamentului

mă-a făcut un semn complice, ceea ce m-a făcut foarte fericit și prima zi am petrecut-o într-o muncă foarte serioasă în comitetele de specialitate ale Parlamentului. Am început să schimbăm legătură asupra bisericilor și libertății religioase; am reușit să propun patru modificări acceptate și numai două au fost refuzate, ceea ce într-un Parlament de aproape 400 de deputați unde noi avem o fracțiune de doi deputați este un succes foarte mare. Adeverătoarea mea primă zi a fost de fapt a doua zi, cind a debutat scandalul cu interceptarea convorbirilor opozitiei, declanșate de metodele ilegale folosite de serviciile de securitate ungurești; am avut o discuție cu fostul ministru de Interne și cu domnul prim-ministrul Németh. A făcut, mă rog, senzație, ca în Ungaria, în care pînă acum nu era obiceiul, primul ministru să fie atacat public în învățămînt.

(Continuare în pag. 16)

EUGEN MIHĂESCU

Intelectualului îi stă mai bine în opozitie

(Urmare din pag. 15)

Ei am în fînd o mare stîmd pentru ministrul de interne de președinte; el este persoana cea mai defecționată dintr-o fîră și totuși rezistă...

El este necesar, dar trebuie să fie onoabil. Eu cred că într-o țară democratică nu mi-ar fi rușine să fiu ministru de interne — nu vreau să fiu, că nu mă pricep — dar nu cred că ministru de interne englez este privit cu urâ de populația englezescă. Si nu-i interesescă, este un funcționar ca toți ceilalți.

Vrei să-mi spui cîteva curiozități despre același afaceri care a interceptat convoările telefoniice? Ce este ea de fapt? Spune-i cîțitorul român cîteva curiozități! O securitate informatică, te rog, pentru că a avut un larg efort.

Da, foarte simplu. Majorul Végvári de la serviciile de securitate interioară a Ministerului de interne, un patriot ungur, a considerat că serviciul lui lezează Constituția cea nouă, acceptată în octombrie de acest Parlament, și a avut probleme de constanță și ales partidul de care aparțin, ca partidul cel mai radical din Ungaria și ne-a oferit nu numai informații asupra ce se face, ci și documente. Deci am avut dovedă.

Si ce-ai făcut cu aceste documente?

Acceleste documente le-am prezentat partidelor poporului, nu vroiam să dam în viileag numele unor oameni, a căror viață a descrisă acolo și bineînțeles am denunțat Ministerul de interne la Procuratura și am înțintat un proces; probabil va trebui să se desfășoară în judecata.

Încărcarea legilor țării, a Constituției.

De către toți ofițerii, generalii... Securitatea a fost desființată.

Securitatea?

Nu, societatea! Integral, a fost desființată. Închisă, sigilată imediat. Si un comitet de investigație parlamentară a fost inaugurat — și eu aparțin acestui comitet.

Ce situație paradoxală! Ca vechi dirigător este pus să aprobă urmăririle, secu-

tării și cetera...

Păi nu direct, nu direct, Ministerul de justiție, academicianul Kulcsár...

Zău că vîsta e noastră...

Vîsta este nebună. Si acum situația este următoarea: acest comitet are drepturi limitate să facă investigații în trecul și prezenta serviciilor secrete — și noi, și tem legat de secretul de stat, bineînțeles — dar noi putem să vedem ce se întimplă, ce s-a întâmplat din '45!

Statul trebuie să apere partidele

Trebue să fie fascinant! Contactul cu adversarii tineri să fie mortal!

Să-aceum, bineînțeles, arhivele se distrug...

Ci ia noi și distrug.

Normal...

Acest comitet este împoternicit să controleze Ministerul de justiție — el autoriză urmări și observări clandestine — în fiecare lună eu trebuie să fac un raport acestui comitet și noi ulterior trebuie să aprobăm.

Dacă miezul afacerii care era? Documentele în legătură cu ce v-a sărată acest maior?

De exemplu, procese verbale despre conversații telefonice purtate de mine: că erau agenți — fără un mandat legal — facând lucru și interzis de lege, pentru ceterătatea unguri, bineînțeles.

Si ministru de interne a aprobat și a condus astfel de operații impotriva opozitiei antisocialiste...

Opoziție legală, ca să spunem așa. Partidele dintr-o țară democratică, poate nu și rău să spun asta pentru un ziar românesc...

Da, da, e foarte bine.

...partidele politice dintr-o țară democratică sunt instituții publice, ca banca națională. Sunt instituții care trebuie să fie apărătoare de stat, asta este datoria lor. Apărătoare și ajutatoare. Sunt unele asociații voluntare într-o țară democratică, notificând instituții publice. Dar partidele politice care sunt în Parlament, sunt. De ex., opoziția ca stare este o instituție atât de importantă și de oficială ca și guvernul.

Spune-mi ce a făcut ministru de interne democrații în fața Parlamentului?

A rotit un discurs revoltător...

Care chemă la revoltă?

Nu, nu, care mă-a revoltat pe mine. În acest discurs a spus că el a ajutat procesul de reformă, chiar în postul de ministru de interne și a făcut numai o singură greseală că a înțărziat prelucrarea concepției muncii... ce mai, chestii de astăzi. Trebuie să spun că era impresionant din punct de vedere teoretic, a spus că „implacabilul meu adversar politic care mă persecută”, iar primul ministru, care este un reformist, a vorbit despre anarhie... partidele care vor să distrugă...

Deci dacă ei nu controlauță, nu persecutau oamenii, nu-i auxiliu și nu-i intimidață, și anarhia socială?

Eu am fost acela care am răspuns ministerului de interne și am spus că din discursul său sunt de acord cu o singură frază, cu cea prin care își anunță demisia. Restul și de condamnat. În ceea ce privește discursul domnului prim-ministrului am fost dezamăgit... formula britanică... și cred că este inadmisibilă după o serie de lezări ale drepturilor omului — care nu sunt numai drepturi fizice, dar sunt și morale, în Constituția Republicii Ungare, iar primul ministru nu a cerut scuze. Numai un evadat; pardon! Altul. Numai atât! Iar el a folosit ocazia ca să atace opoziția, în cel mai prost moment. Înaceptabil. Bineînțeles, am fost aplaudat, iar dumă aceea am spus că noi reacționăm pe meritele conducerii reformiste, deci eu nu sunt interdicție, știu că au legile

...de a se stinge după o jumătate de secol, să moșteni atâtate de resentimente și să autojustificări.

Domnul Coposu dorește să restabilească „adevarul istoric” despre pactul de neagresiune electorală al opoziției din noiembrie 1937. Articolul din Dreptatea (10 februarie) nu a scris sine ira et studio, dar cine ar îndrăzni să-o ceară unui șef de stat să-l îndrepte la acest lucru?

Din această pledoarie reiese că principalul pericol pentru democrație în 1937 nu era miscarea legionară, cum credeam noi, ci dictatura regală. Totuși, domnul Coposu este conștient de dezonaarea pe care a reprezentat-o întotdeauna în România: o alianță cu legionarii și de aceea exploatază în folosul său o realitate istorică: pactul încheiat cu el în 1947 de către guvernul comunismului. Până la urmă, ni se pare că există la aruncarea dintr-o tabără în alta a acestei grave răspunderi. Ceea ce e natural din punct de vedere tactic, dar nu poate fi chezașia unei autentice reconstituiri istorice.

Cu atât mai mult cu cit refuzul unor factori politici din ultimii ani al domeniului lui Carol al II-lea de a se alătura acordului de neagresiune, inițiat de Iuliu Maniu și Gheorghe Brătianu, rămine

lor, ba chiar și ministerul de interne să legile sale — și noi nu vrem ca el să demisioneze — însă el a spus că noi folosim frica și angoasa națiunii. Am replicat că asta o face ministerul de interne, diviziunea care amenință poporul cu anarhia; anarhia o face serviciul de securitate internă; fiindcă ce considerăm noi stabilitate? O stare legală, o stare de drept, nu noi suntem stăruți de drept. Mai vreau să spun că tipul este intelligent și智能 și cred că a-intelte argumențele chiar dacă nu le-a acceptat.

Care este rostul intelectualului în această vîrstă socială care s-a declarat în estul Europei?

Cred că este un loc destul de important, pentru că tehnologia vîntului politică democratice poate fi cunoștuță prin călăritul său număr de intelectuali.

Asadar, intelectualul trebuie să fie primul. N-ar fi eficient ca starea asta să continue să piardă în calendele greci, fiindcă tipul politicianului modern este avocațul, nu scriitorul, nu filozoful. Eu mai cunosc de ex. Manualul de drept public, dar astăzi totuși nu e meseria mea și eu cred că într-o democrație parlamentară sunt amatori, nu sunt profesioniști. Profesioniștii sunt experti, sunt funcționari nu ministri. Ministrul sunt parlamentari, ei reprezintă partidele, reprezintă circumscripțiile electorale și nici nu trebuie să fie profesioniști, nici nu e bine dacă sunt profesioniști, totuși majoritatea parlamentarilor europeni sunt avocați; de la convenția franceză unde majoritatea absolută era formată din avocați și pînă la zilele noastre.

Mai bine Trahanache decit Manea Mănescu

Cit crezi că ea dura acest interimat, în care intelectualul nu stă acasă în biblioteca lui, la biroul său, să scrie cărți, ci stă într-un parlament cum stai tu, sau stă într-o redacție cum stă săi noi acum la Grup?

In Ungaria circa 3 ani, în România 30. Da...

Nu, numai 20. Să ai și vina lui ceaușescu, nu și vina intelectualilor români.

Înseamnă că noi suntem condamnați; ce-am scris pînă acum bine, de-acum încolo nu mai avem timp de scris.

Eu cred că acum veți avea din ce în ce mai mult timp. Cred că vor urma, pentru noi toți, 2-3 ani care sunt pierduți pentru generația intelectuală, pe care trebuie să-i sacrificăm și după aceea noi deja cunoaștem oamenii care sunt, de ex., în partidul asta, care bineînțeles a fost fondat de istorici ca Szabó Géza, ca mine, ca domnul Kivárdai, deoarece, cum să spun, linia a doua din partid sunt economiști sau pur și simplu activiști politici de tip democratic, care nu există decât în Occident, dar ei apar, de ex., circumscripțiile electorale unde eu în cîștigă această alegere este tradițională ca circumscripție a primilor miniștri unguri.

Vrei să ajungi prim-ministrul?

Nu, dar totuși, totuși și nostrim...

Nu, dar totuși, da? Mi se pare că intelectualul îi stă bine numai în opozitie...

Să vedem, să vedem. De ex., seful campaniei mele electorale este un optician. Eu l-am cunoscut într-o circumscripție, era membru al partidului, am avut discuții, are o mică prăvălie de ochelari. Nu uită că noi suntem primii care am cerut

la Budapesta o alegorie liberă. Am avut o mică adunare în grupul districtual al partidului; a trebuit să numesc pe cineva ca șeful campaniei electorale; m-am gândit la optician, era foarte simpatic; nici eu, nici el nu am facut vreodată campanie electorală, cine a făcut? — și l-am numit pe el. Să dovediți că suntem avocați mari noroc, tipul este un geniu! Are talent organizatoric, talent de reclamă, talent de publicitate, talent de a vorbi cu oameni, singulară, entuziasm. Probabil tipul își va include prăvălia și va deveni profesionist. Nu tipul activistului comunista, ci tipul agitatorului electoral. Bineînțeles că scopul unui partid democratic este să cîștige alegerile. Totul se centrează asupra alegerilor. Noi vom reorganiza partidul. Acum de ex. în Budapesta vom fi organizati pe district, pe sector; dar sectoarele nu coincid cu circumscripțiile electorale, iar noi vom reorganiza partidul pe circumscripțiile electorale, cum este și în Marea Britanie. E o anumită cantitate de Trahanache și eu îl respect pe Trahanache, rid de el, dar îl respect. Să il preferă lui Manea Mănescu; mai bine Trahanache decit Manea Mănescu — asta mi-e opinia.

Spune-mi dacă în Budapesta nu ajunsese activitatea Grupului pentru Dialog Social sau nu, și ce credi...

Păi eu care suntem ardeleni și suntem români, eu suntem mai mulți decât toată lumea, deci eu pot să sună ce cunosc celălit. Să acum un mesaj. Mesajul meu cel mai important este că nu vă trimiți nici o soluție asupra problemelor ungurești. Eu cred că — cu toate că suntem și eu un ungher ardelen și am ideile mele — dar eu nu vreau să mă amestesc. Intr-adevăr nu vreau. Nu numai din motive diplomatice. Eu cred că cel ce au petrecut acolo ultimii zece ani că am fost absent, suntem bine. Deci, dacă în cursul unui an cînd — eu sper că sună să vizitez România foarte frecvent — am să am curajul să-mi spun opinia, ar fi într-adevăr o impertinență pentru mine să spun orice și să pot să vă spun un lucru foarte simplu: să rog pentru voi.

Pentru Grupul de Dialog Social?

Da, pentru voi toti. Să cred că Grupul acesta este o instituție esențială pentru viitorul României; fără dezbatere politică de un anumit nivel intelectual nu se poate face nimic. Să toată lumea va înțelege că a avea dezbatere politică de un înalt nivel este lucru cel mai practic — fiindcă un jurist va elabora legislația... nouă și democrație românească. Un jurist poate să facă orice legislație. Ideile politice, ideile constituționale, trebuie să vină de la oamenii de idei. Asa-să întâmplă la începutul democratiei libere în toată Europa, așa va trebui să se întâmplă și la noi. N-am nici un dubiu că ceea ce faceți voi nu e o pierdere de vreme și dacă pot să vă rog ceva și nu fiți prea practici. Lucrul cel mai practic este...

...teoria

...să vă păstrati exigentele intelectuale. Este lucru cel mai important, fiindcă altfel dacă toată lumea se pierde în luptele politice cotidiene, suntem nu mai și cine să spună politicienilor practici ce să facă.

Iti mulțumim și sperăm să ne revedem la București,

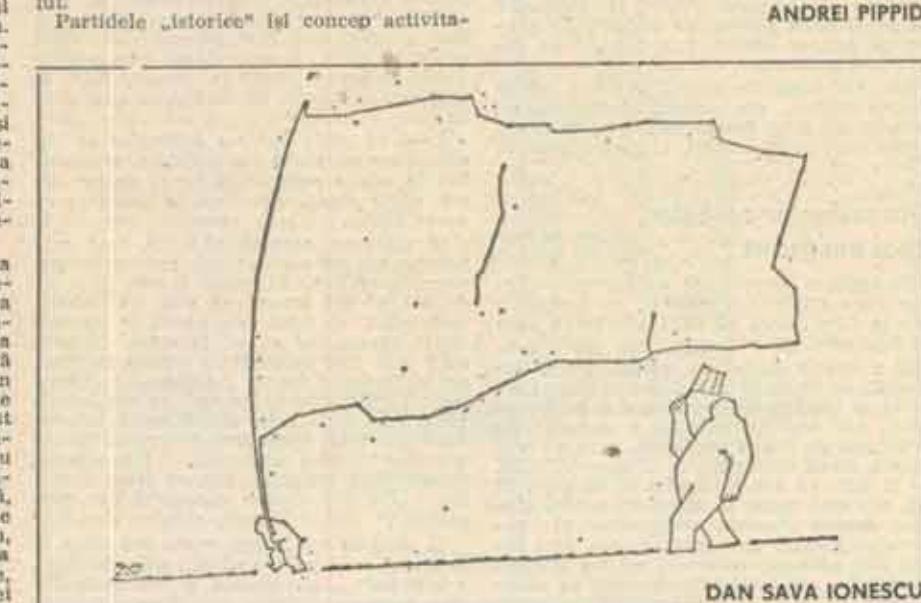
Interviu realizat de STELIAN TANASE

Asadar, dind intelectate conflictului lor personal cu regale, conducătorii opoziției din 1937 au săvîrșit greseala de a întinde mâna unei organizații criminale, de două ori pînă atunci scoasă în afara legii. Calculurile electorale de atunci să nu revină acum sub forma unei noi falsificări a istoriei care, ca toate cele pe care le-am mai văzut, se pretendă imparțială. Ce-ar zice Internaționala Democrată-Creștină de acest partid care nu reneagă legăturile de odinioară cu fasciștii români? Pentru cei care sună că, în realitate, Partidul Național-Tărănește, odată cu partidele agrariene din alte țări ale Europei centrale și sud-estice, a reprezentat clățiva vreme o speranță a democratiei, este dureros să constată că cel mai respectat lider al său înțelege să preia în bloc toată moștenirea trecutului.

Partidele istorice își concep activitatea

te viitoare ca o continuare a celei interrupții în ajunul războului și, încă o dată, mai brutal, în anii 1946-1947. Este, pentru unul dintre noi, o dezamăgire. Revendicind capitalul de prestigiu pe care-l reprezintă moartea atrocă, în închisoare, a lui Maniu, Mihalache, Dinu și Gheorghe Brătianu, pontră să-i numi doar pe cei mai ilăzări, nu oare integral dreptate? Dincolo de calitatea lor de șefi de partid, reprezintă o lovitură în pe conducătorii firești ai rezistenței naționale. Nu-mi îngădui să cred că vreunul dintre ei a fost numai omul partidului său. De aceea, recriminările și îndreptările vin prea tîrziu. Dacă vor să contribuie la reconstrucția țării, vechile partide trebuie să se ferească de a se expune invitații că nu au uitat nimic și n-au învățat nimic“.

ANDREI PIPIDI

DAN SAVA IOONESCU

CE-AR MAI FI DE SPUS

DAN PETRESCU — LIVIU CANGEOPOL

-convergiri libere într-o țară ocupată-

(Urmare din numărul trecut)

■ Putină simbologie

Incepând cu teorile priorității private și colective și ajungind pînă la mult prețuitele lor simboluri, n-au făcut decât să cîrpească din hidoase misticări și monumentală aberație istorică. Să luăm ca prim exemplu steaua, simbol pe care-l poți întîlni la tot pasul în minunata noastră lume, de pe virful muntului pînă la afisele electorale, trecind de pe umărul vizionilor apărători și legii pe acoperișul clădirilor oficiale; ori, în simbolologie, steaua reprezintă „ununeg ingălău” bazată pe numărul cinci, și este, în acest sens, un microcosm; cele cinci brațe ale sale trece drept conjuncție a principiului masculin (3) cu principiul feminin (2), deci reprezentând androginul; că starea, steaua e una din cheile Marii Sfinte, a desăvîrșirii, și era considerată în antichitate ca simbol al perfectiunii; de aici utilizarea ei de către magicieni. Mă îndosește că revoluționarii lui Lenin au avut habar de aceste calități; iar pentru că staua înește de regulă locul crucii pe moartinele comuniste, probabil că reprezinta pentru ei un simbol pe care-i puteau opune crucii, ideii de creștinism în special și de religie în general. Comuniștii aveau nevoie de simboluri și, în grăba care-i mină, au utilizat de-a valma ce-au putut. Dar să mergem mai departe: drapelul — o bucată de pînă dreptunghiulară, vopsită în roșu, culoare considerată ca simbol al principiului vieții, culoare a focului și a singurului; după cum este deschis sau închis ca nuantă, roșul se polarizează simbolic: nuanta deschisă este diurnă, masculină, tonică, în timp ce roșul închis e feminin, nocturn, reprezentând misterul vieții. E posibil ca aici revoluționarii să fi fost mai inspirati și să fi ales culoarea roșie sub aspectul ei deschisă; din păcate însă, roșul viu al revoluției, prostul material al drapelelor deteriorându-se cu vîrtemen, s-a transformat într-o sunbră amenințătoare, devenind un simbol al serviciilor secrete dintr-un aparat de represiune care a vîrsat mult sânge. Urmează seara și ciocanul. Aici n-avem nimic de zis: se cere simbolizarea morțea și timpul, care distrug totul, iar ciocanul este o imagine a răului, a forței brute.

■ Degradarea simbolurilor se răzbună

M-am oprit asupra acestor simboluri nu pentru a le vulgariza (oricum, nu eu le-am vulgarizat), ci pentru a sublinia ceea ce-mi propusesem: transferul de valori, de imagini, de simboluri, care s-a realizat într-un mod inconsistent (și cu atât mai semnificativ) și care, filtrat prin ignoranță, rea credință și nebunie, a dus cu timpul, la ceea ce nu te mai satură astăzi și admira — minunata lume nouă. Se vede că degradarea simbolurilor tradiționale se răzbuna. Binolintele, cu nici un preț comunist îl recunoaște adevarata origine a imaginilor simbolice pe care le vehiculează; ei se consideră mai degradă o creație ex nihilo decât una obligatorie, a studiului cel mai avansat al capitalismului, după cum sună teoria care le tine loc de băsică.

D.P.: Uiti că experiența leninistă a demonstrat că se poate și printre un răcoroare...

L.C.: Nu, asta a fost un prim sens al disprețului lor față de tot ce le venea gata mestecat din Occident. Azi de aile comuniști au mers pe axa „tot ce e din Occident e rău” și s-au comportat în consecință.

D.P.: Efectul însă, dacă-mi permite, a fost tocmai contrar: de la mitologia omului de rînd pînă la habititudinile nomenclaturii, toată lumea exaltă dacă nu modul de viață occidental, cel puțin produselor lor, ceea ce, după mine, este un alt fel de a te iluziona asupra lumii și

că „metafizica vinzătoarelor”: proaste, blasate, grozolane, abia uitindu-se la tine, de parcă îl-ar face o favoare, vinzătoarele te fac să simți fără gres faptul că, în lumea noastră, există un tolerat; într-un magazin de închitămintă, am fost de-a dreptul jefuit cînd o perche se puntenară a îngrenuhoat că să mă descalce și incalce.

Așadar, totul e făcut acolo ca individual să-nădejde adevărată măsură; dacă simți că poti face cu adevărat ceva în această existență, numai în condițile de acolo vei reuși. Confruntarea cu Occidentul mi se pare decisivă: sau neliniștea ta se poate defini definitiv acolo, te adaptezi, te multumești cu un nivel de viață pe care acasă nu l-ai fi avut niciodată, oricăt ai fi muncit, sau, dacă vrei să te alțevea de la viață și nu te înfuzi într-o lume a aparentelor orbitoare (aici, în Occident, îmi spunea un prieten, poti admira desfășurarea materiei în toată înălțarea-i splendori), acolo ai căi mai bine prilej de a ajunge la esență, adică la propria ta esență.

L.C.: Să înțeleg că pledezi pentru emigrare, mai ales în cazul acelora care simt că pot face cu adevărat ceva în această existență?

D.P.: Absolut deocamdată, căci chiar și în cazul acestora ruperea de origini e nefastă („nu am întîlnit acolo nici un român serios”, spunea cineva), pledezi, dacă vrei, pentru liberă circulație a oamenilor și a ideilor, pentru poziția noastră de interval între două lumi, pentru deplina asumare a situației noastre ca puncte între Orient și Occident, cum spunea odinioară Mircea Eliade. Stiu ce-mi poti replică: faptul că viațile noastre sunt precare, că, dacă vrei să faci ceva, trebuie să te grăbești, să lasi totul la o parte și să te pui neîntîrziat pe treabă, ceea ce nu poti face decât strămutindu-te acolo. Pentru mine însă, astăzi echivaloarea cu o demisie morală: la mine acasă, de pildă, cind mă apuc de lucru, am grija mai înainte să fie liniste în jur și curat, ca să pot lucra liniste, casa noastră, a tuturor, și această țară: de ce nu ne-am crea deci noi însine condiții propice pentru a lucra liniste și noi acasă? Odinioară, occidentalii învinăsuau traiul nostru „duice”, noi importam mai mult sau mai puțin de la ei un mod de viață, dar îl și adaptam și ceea ce rezulta era adesea superior originalului.

L.C.: Nu era „balcanic”?

D.P.: În sensul bun, da: era „balcanic”, adică mai vesel și mai omosesc. De altfel, iată alternativa pe care mi-o înfăltă plastic un prieten: acolo și ca într-un palat de gheăță, frumos, antisceptic, funcțional, dar de gheăță, aici și suntem într-o colibă căldăuă, mizeră, colcătoare și veșă. După mine, problema noastră e chiar mai simplă decât a acelora care ar voi vrea să săcoată dintr-un palat înghetat unul caid: noi nu trebuie decât să facem curat în colibă. Pe urmă, situația noastră în interval ne face să nu ne putem bucura pe de-a-niregul de ce luăm din altă parte decât aici, la noi: nu vorbești tu de mare victorie pe care o trăim cind facem rost de un borcan de Ness? Nu cără acela dintre noi care au posibilitățile de a face tot felul de producție din Occident ca să le rumegă pe indejelii aici, unde ele au o valoare?

L.C.: Păi, în felul asta, consimțim la statul quo.

D.P.: As zice mai curând că ne asumăm diferența: nu acela politică, desigur, căci statul quo-ul de ea tine, iar diferența noastră politică este cu totalul artificial, precum și scindarea Europei: Astă e domeniul „curățeniei” de care vorbeam. El nu înseamnă însă adoptarea automată a sistemelor de tip occidental: se postează imagina și o democrație a intervalului „balcanic”, dacă preferi. Ne putem reporta critic la tot ce e și în jurul nostru și putem uza de adaptarea noastră la o lume vitregă spre a clădi una mai bună; în acest sens, am putut să chiar mai inventiv decât ei adaptări la normalitate (unde adaptarea nu constituie nici o problemă, vine ca un dat natural), le-am putea fi superioare.

L.C.: Tocmai voiam să te întreb: occidentalii nu îl să-să părătă vulnerabil? Prea slăbiti de civilizație, nu sint ei care o prindă sigură pentru poftele barbare? Agresivitatea noastră, înținută de sistem, nu le va veni de hac în cele din urmă?

D.P.: Cred că mai mult par vulnerabili decât sunt: lumea lor are reguli stricte cărora, dacă nu îl te conformăzi, n-ai cum să le substitui sistemului tău de valori; în acest sens, lumea lor nu este nouă fundamentală străină și mă tem că și acelora dintre noi refugiați acolo le rămine tot timpul astfel: mie, în orice caz, mi s-a părut mereu că trăiesc într-un film și că un gen de transparentă despresei de tot ceea ce vedeam, inclusiv de mult rivinile lor produse: puținele oricărui să le ating, să le consum, dar cu senzația că viser. Că ei ar fi prea slăbiți de civilizație, astă înseamnă, pe de o parte, că aparțin și unor state care sunt mari puteri militare, pe de alta, dacă vom contrasta civilizație și cultură, precum filosofia culturii de dimineață de războl, că, prea civilizați fiind, își sint lor însigii proprii barbari. Acestea sunt totusi judecăți globale; cert și că au un soi de vulnerabilitate în comunism, dacă asta te interesează: e o vulnerabilitate psihologică. Dar acolo găsești toate tendințele și opiniile imaginabile, plus încă alttele pe care aici nici nu le imaginezi: forța lumii lor vine

de că am mai spus-o) din echilibrul tuturor acestora, în timp ce slabiciunea noastră se datorează unilateralizării unor idei originale acolo și dogmatizante aici. Nu îl se pare că noi suntem totuși mai vulnerabili?

L.C.: În măsura în care suntem contaminati de comunism, dacă asocierea comunismului în lume cu accesă la maladie numite S.I.D.A.; consecința fatală a acestor maladii este că organismul își pierde capacitatea de a se mai apăra în fața unor dusemani veniți din afară.

D.P.: În comunism, el se transformă repede în dusemani dinăuntru, de altfel.

■ O alchimie pervertită

L.C.: Da, se carnaționează; sub spiniile Binelui, operăsă forțele răului; încă din secolul trecut, acestia au elaborat teze, au încropit o teorie — nici nu contează că e plină de fătu (de altfel, într-o lume a Răului orice lucru bine făcut este opera dusemanului), au pus la cloci marea ouă pervertite lor alchimiștilor. Oul, păstrat nu la cald, ci la frig, și ajuns la punctul suprem al înghețului în anul de grăie 1917 și-a spart în iniția Rusiei, la marginea lumii. Dacă altul ar fi fost locul catastrofei, probabil că nu s-ar fi întâmplat mare lucru sau, ca să fiu în ton cu exemplul pe care îl-am citat, experiența s-ar fi terminat prin clevă internă, fie în ospiciu, fie în puscărie. Dar nu întâmplător scena acestor evenimente s-a aflat la marginea lumiilor civile, unde nici războul civil n-a fost întâmplător: el a apărăt și coclociști plăpăind monștră, care avea nevoie de hrana (inge și teroare) pentru a se dezvolta.

Am pomenit de alchimie; lungul drum al căutării Pietrei Filosofale și al desăvîrșirii personale începe cu fază „negră”, nigredo: în cursul ei, substanța trebuie redusă la prima materie, la o masă fluidă, informă, corespunzind — la nivel cosmologic — situației primordiale. Haosul. Una din maximale alchimiștilor era: „Nu efectua nici o operă înainte de a fi redus totul la Apă”, apa fiind, după el, elementul primordial. Nu și-a dată exact cu asta un incipient și comunității, cert e că la asta și ajuns — la un fel de recreare a Haosului. În plus, multora li se pare cănică formula sub care este desemnată perioada de cînd Ceausescu a venit la putere, respectiv „epoca de lumină”, dar putini știu că Mircea Eliade scria în cartea sa „Forgerons et alchimistes că „tenebrele exprimă întotdeauna dizolvarea formelor, întoarcerea la stadiul seminal al existenței”; a vorbi de lumină în plină intunerică mi se pare a fi cauzul acesta o dovadă în plus a vizionarismului prezidențial.

D.P.: Nu cred că trebuie să caută explicări astăzi de îndepărțate la chestiuni care tin doar de prostie (dacă ar fi de coincidență, ar fi mai interesant, am analiza inconștiul care le animă); noi și eu să-știm să furnizez un exemplu mai aproape de noi: mulă vreme a tronat în vitrina celet mai importantă librării din orașul nostru o lozină proclamind „Lumina cărtii într-o epocă de lumină”: lumină pe lumină, deci: cum le mai distingi? Sper că nu este tentat să umbli la teologie spre a distinge diferențele grade de luminositate ale Binelui suprem, resorbindu-se toate în marea-i luminozitate din care survenă.

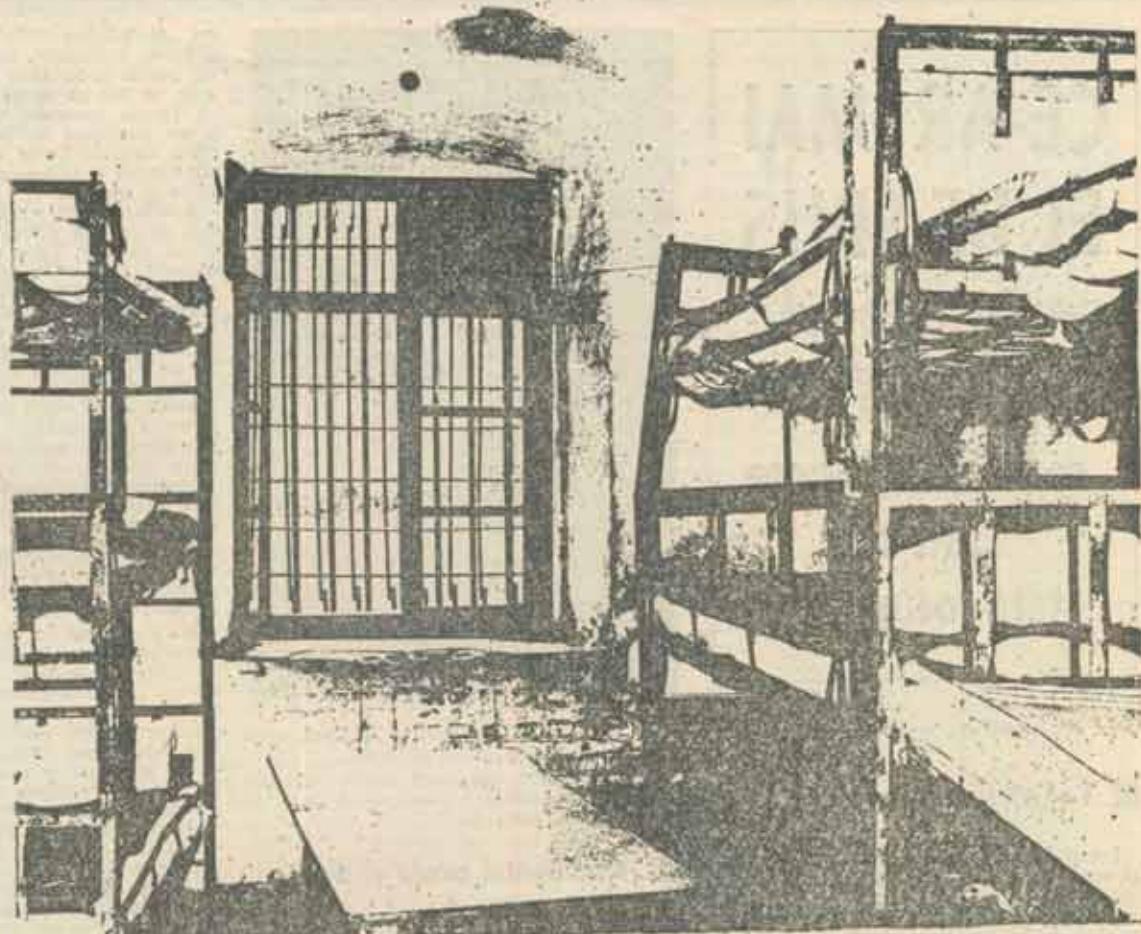
L.C.: Bine, dar și aici avem de-a face cu o teologie coruptă, inversată, pervertită; micul monstru de care vorbeam e chiar Anticristul. Semne ale unelui grandios anti-Opere există chiar la noi: înțind cont de faptul că prima doamnă a țărilor este o eminentă chimistă, nici neobositul amor nutrit de președintele nostru pentru super-unirea metalurgice — să stie că în vechime, metalurgiștii îau procedat ne alchimiști. Poate că Gorbaciov a tinut și el seamă de toate aceste date și să-să bătut în față evidență, zicindu-să că oricum nu poate să facă fată unei concurențe astăzi de profesionale — lozinca sa propagandistică, restrucțuirea, nici ca formulă alchimică nu poate decât să facă să surdă pe leaderii de la București.

(Va urma)

EUGEN MIHAESCU

REVOLTĂ PENITENCIARE

După momente de exitate, apoi de teamă m-am apropiat de interlocutorii mei, deținuți proaspăt eliberați. Voiau să facă mărturisiri incredibile. Neliniste mi-a trecut cind am aliat cum au procedat. S-au dus la singurii oameni în care aveau incredere, la studenți. I-au rugat să-i pună în legătură cu o grupare nelegată de interese politice. Studenții i-au adus la Grupul pentru dialog social.

A trecut cîteva săptămîni, timp în care am procedat la verificarea declarațiilor. Pe această cale, cerîm organelor competente, Ministerul de Interni, Procuraturii, resortului cu pricina din cadrul guvernului să dea publicitate, în cel mai scurt timp posibil, adevărul cu privire la cele întâmplate în penitenciare din țară, în perioada decembrie 1989 – ianuarie 1990.

Din motive lesne de înjeles, nu dâm numele celor care, expunindu-se, ne-au solicitat ajutorul și ne-au pus la dispoziție mărturile lor.

„Câtă tinerețe, câtă putere irosită se înmormântă îstovindu-se între aceste ziduri! Căci trebuie să spun deschis: toți acești oameni erau poate cei mai înzestrati și cei mai puternici din sinul poporului nostru. Si uite că s-au pierdut fără folos atîtea forțe, în mod absurd, nefișe, zadarnic. Si din vina cui?

Mă întreb atunci și mi întreb și acum: cine, cine-i de vină?”

Dostoievski — AMINTIRI DIN CASA MORȚILOR

După cîteva nopți petrecute pe străzile Bucureștiului, la fostul C.C., la televiziune, la radio, peste tot unde se tragea, m-am întors acasă să mă odihnesc. N-am reușit, pentru că se făcea pază la scarile blocului. Administratorul pusese yale și trebuia să facă de pază noaptea, împreună cu vecini. Pe multi dintre ei i-am cunoscut abia atunci. Vreme îndelungată mă ferise de vecini, ca și de colegele de servicii, colegii de facultate; tot timpul trăisem cu groza de informatori și delatori, de microfoane și convorbiri interceptate. Înarmăti cu clomege și cutite, cu toporiști sau crizmale, oamenii sătuzaseră de pază, pe întumeric, pentru a împiedica pătrunderea teroristilor în imobile și tîrd de pe acoperișuri. Teama de teroristi fusese amplificată de vestea că dinăuntru drumul deținuitorilor din închisorile care în semn de recunoaștere îlupau împotriva revoluției. Abia după ce i-am cunoscut pe o parte din fosti înțemnitări, m-am convingă că și acesta fusese un zvon lansat de compliciti cîțuii ce aușiste.

• Primele zile la Jilava

În primul interlocutor povestegă: „Înceind cu data de 17 decembrie 1989, în penitenciarul București-Jilava, condus de către colonelul Borean Aurel, comandant, avându-l ca locuitor pe locotenentul-colonel Andrei, cu pașă penitenciarului, nu am mai avut acces la informații, închizindu-se stația de radio a secției, confisculându-se televizoarele. Presa nu ne mai aducea decât ilegal, în special în secția specială, unde sătuză și Petre Mihai Băcanu, care fusese, într-o tempă, transferat la securitate, Iorgu Cristian de la televiziune, Iuga, Rupedea Marian, Popescu Virgil, cel cu cazul Sulina, precum și mulți cătăneni străini arestați pentru infracțiuni reale sau ireale. Se dăduse alarmă generală în direcția penitenciarelor.

Pe data de 23 decembrie, avînd acces la

informații, intrucît se primise ordin să se dea drumul la statie, am aflat că înțăru este revoluție. Acest lucru noi îl bănuim, pentru că în noaptea de 21 spre 22 decembrie nu fost introdusi în penitenciar foarte mulți cătăneni. Așa cum relatăză toți deținuitorii care au putut vorba de la etajele superioare ale blocului din secția Fort, noii veniți erau maltratați de către ofișeri civili și subofișeri ai penitenciarului. Majoritatea l-au recunoscut pe capitanul Prisăcaru, care fusese ofișer de contrainformare în penitenciarele Jilava și Rahova. Subofișerii din subordinea colonelului Borean, printre care și platonierul-major Stanian, loveau cu sete cu bastoanele de cauciuc pe cei trimisi spre sediul Fort”.

Intervine și un alt deținut: „Pe data de 20 decembrie, în urma apelului făcut la radio și televiziune, prin care se solicita ajutorul pentru aceste obiective, mulți deținuitori au reacționat spontan, sollecitând să meargă și ei să lupte, să aprobe cu trupul lor radioul și televiziunea. Garda care asigura pază penitenciarului și făcea supravegherea a răspuns cu injurări și gaze lacrimogene. În urma acestui fapt, o serie de uși au fost sparte, deținuții ieșind în curtea penitenciarului, care nu putea fi părăsită, intrucît de jur imprejur era păzită. După linistirea faptilor, au încercat să ne dezinformez, să ne explică că nu este nimic grav, cu toate că postul de radio funcționa și amintea că se întimplă în țară. Pe data de 25 decembrie, în urma discuțiilor dintre deținuți și conducerea penitenciarului, cei din penitenciar ne dezinformau în continuare, susținînd că nu se întimplă în afară nimic deosebit, deși radioul anunțase că au fost arestați, judecati, condamnați la moarte și executati cei doi dictatori. În jurul orei 15 a venit colonelul Andrei împreună cu un ofișer M.A.N., chemat expres cu unitatea sa, intrucît fusese să anunță că vrem să evadăm și să treceam la acție de terorism. Scandalizat, deținutul au explicit ofișerului M.A.N. situația, a-

cestia au înțes-o și s-au retras, după ce au promis că pe data de 26 decembrie vom primi un răspuns de la Front cu privire la situația noastră. Ni s-a promis că vom fi corect informați și că nu vom fi maltreatați sau provocăți”.

• „Poporul nu are nevoie de sănge spurcat”

Deținuții nu mai aveau intenția să lăsă din camere, așteptând civilizația zilei de 26 decembrie și răspunsul. Ofișerilor și subofișerilor li s-a arăzat atenția să nu mai arunce cu petarde și gaze lacrimogene, să nu mai injice. Cel din gardă n-a înțesat, iar represiunea a continuat. Înțăru relatărea uneia dintre martori: „Pentru că nu mai suportau starea de teroare care se agrava, deținuții au spart ușile și s-au orcaț pe secția Bloc și penitenciarul. Aceeași lucru s-a întâmplat și în secția Fort. În acest moment, nimeni nu mai putea controla cele două secții. Înțăru urmă deținuți s-au retras în camere, dar cadrele penitenciarului, în loc să înțeleagă situația creștină de evenimentele care se succeda cu repeziune, au continuat provocările cu armata, ceea ce i-a iritat pe cel de la Ministerul de Interni. Drin priețina acestui așa-zis incident, comandantul penitenciarului, căpitanul Cîrțu, a dat ordin să se tragă în cei 1.200 de deținuți, care manifestau pașnic. Precizează că deținuții n-au depășit zona nici măcar cu un micron de milimetru. Stăruș incident a fost că s-a dărâmăt poarta, dar nu poarta din dreptul zonei ci poarta din interiorul penitenciarului. Au fost impuscați zece oameni. Pe trei rânduri forțe străvechi în minte: Bichir Constantin, cu domiciliul stabilit în București, soseau Colentina, Oane Spirica, cu domiciliul stabilit în Pitești și Ivascu Vlăcă, dintr-o comună din județul Arges. Pe ceilalți nu-i stiu. Nu stiu exact nici că au murit, sunt siguri însă că în poartă au decedat doi deținuți. Rănitii au fost dusi la spitalul Județean Arges. Îi s-au dat primele îngrijiri, dar cei din spital nu au vrut să-i interneze și au fost trimisi la spitalele penitenciar Jilava. Sunt lucruri dureroase, pe care, acum, că ne-am eliberat, vreau să le aduc la cunoștința publicului, a lui Amnesty International, privind cazuurile acestor izolate de încalcare a drepturilor omului de către cadrele fostului Minister de Interni”.

Informațiile primite vorbesc despre fapte asemănătoare în penitențiarele Iași, Deva.

• O excepție care se confirmă

„Vrem să-i mulțumim comandanțului Jercan, de la penitenciarul Galati, îmi spun fostii deținuți. Acolo, deși comandanțul securității orasului a ordonat să se tragă în deținuți demonstranți, ofișerul Jercan a refuzat. A venit pînăind la deținuți și le-a spus: „Am ordin să trag! Am ordin să trag! Nu cunoaștem numele subofișerului trimis de către colonelul Jercan, care a anunțat o unitate a M.A.N. că a ocupat imediat penitenciarul, apărind deținutul de drept comun și pe cei politici de furia celor de la securitate. Deși nu putem afirma pe deplin acest lucru, se pare că au murit subofișeri din cadrul penitenciarului, ucisi de către ofișeri de securitate. Ceream verificarea acestui lucru. De asemenea, cerem o anchetă la nivel superior, privind agăzile rebelelor din penitenciar”.

Mă frapă multe lucruri la fostii deținuți: în primul rînd, îmbajul lor eleveat. Rareori am auxit pînă acum reprezentanți ai unei categorii socio-professionale nominalitatea care să uzeze un limbaj atât de ales, care să înțeleagă sensul cuvintelor folosite. Majoritatea au memorie bună, nu le scăpă nici detalii, nici semnificații, limitarea lor sufletească este impermeabilă, fiind inclinată spre interpretare. Sistemul lor de informare și metodele lor de luptă sunt subterane. Îmi spuneau că orice putere politică va fi în primejdie, atât vreme cât nu cunoaște metodele de luptă ale celor care au dirijat teroristii și care s-au retras, deocamdată, schimbându-și tactica. Parcă eram într-un serial de aventuri.

• Unde e Abdul?

Pe data de 26 decembrie 1989 a fost eliberat precipită un cetățean străin: ofișerul Abdul Nasser Shâlabi, strada Mohamed Abda 51, Tripoli, Libia. Acesta fusese condamnat la 14 ani pentru infracțiuni de omor, săvîrșită pe teritoriul

Revoltă în penitenciare

(Urmare din pag. a 18-a)

Românei. Conform decretului 11/1986, a ramas cu jumataza de pedeapsa. Ar mai fi avut de executat numai in 1993. Si totusi, a fost eliberat bruse, neindepinind nici un fel de conditie, neplinind cauzuma, nefind nici eliberat conditionat, conform articolilor in vigoare (Legea 23, articolele 59 si 60, cod penal), nici dateaza unui eveniment exceptional. A fost eliberat din ordinul expres al generalului-major Bogdan si al majorului Zbivilea din serviciul de contrainformații. In conditiile in care, incepand cu data de 17 decembrie 1989, se difuzeaza o alarmă generală in directia penitenciarelor, curiozitatea detinutilor (si a noastră) este legitimă: in numele cui actiona generalul-major Bogdan si de ce l-a eliberat pe Abdul Nasser Shalabi?

După cum afirmă si alte surse - ofiteri de securitate trecuti din prima cîmpă de partea revoluției - in zilele lupilor cu teroriști, au mai fost prinși libieni și cetățeni arabi și de alte naționalități. Despre unii stiu sigur că au fost eliberati doar la cîteva ore, toamna de către centrele care-i strîngau („în contrainformație”) in zilele revoluției. Alții au fost eliberati din spinație. Odată eliberati, ei au continuat să lupe. Unii au fost prinși și a doua oară. O anchetă a procuraturii militare se aflată în plină desfășurare. Cunosco și declarările oficiale cu privire la neparticiparea cetățenilor străini la repreșință. Situația de ce nu sunt dati același. În vîrstă și nici nu vor fi dată prea curînd. Se pare că revoluția românilor nu a plătit încă destule jertfe. Ceea ce acum sună ca un reportaj - ancheta de senzatie va deveni în scurt timp pagina de istorie. După cunoașterea tuturor dezbaterilor și înălțarea factorilor potențiali de risc.

Demnitarii comuniști, Klaus Barbie și Mengele

Lipsa de spațiu mă șileste să fiu telegrafic. O serie de ofiteri și subofiteri de la Jilava sau care au avut legătură cu evenimentele de acolo au fost avansati după victoria revoluției, desigur în același recomandă masuri antagonești. Voi reveni cu detalii semnificative.

Desi penitenciarul Jilava a fost desființat, totuși relatăriile detinutilor cu privire la partea necunoscută a temniței mă pun pe ginduri. Drept să spun, măsura de desființare a penitenciarului mi-a confirmat semnalul de alarmă tras de foștil detinut, pe care nu l-am publicat la vreme, dar care sugerează masuri asemănătoare pentru altă temnitate.

„După ce anumite camere au fost eliberate, imi povestesc foștii detinuți ai Jilavei, au fost aduși trei personalități marcante ale fostei dictaturi. În jurul datei de 26-29 decembrie, Manea Măneșeu, fost prim-ministru, Radu Ion, fostul primar al Capitalei și Bărbulescu (Ilie sau Vasile), fost prim-secretar la Olt. El se aflau sub protecția directă al colonelului Patrini, considerat de foști detinuți politici și de drept comun Klaus Barbie și Jilavet, cel care pe data de 21 decembrie, înpreună cu colegii săi loviște pe demonstranți aduși la îngrijiri, al doctorului Ghită, considerat Mengelul al Jilavei și al dominei Jeni Niculescu, considerată prostituata ofiterilor Jilavei. Cel trei aveau regim de „intercontinental”, în sensul că li s-au dat servitorii din rîndul detinutilor de drept comun, care aveau obligația să le spele W.C.-urile, să le spole vesela, să le facă paturile și altă lucruri dințecă acesta pentru uz personal. Nu contestăm, având în vedere regimul și pregătirea lor, trebuiau să primească măcar speciale, dar considerăm că în timp ce în lără atâtă cetățenii nu au ce mincă, datorita condițiilor, este strigător la cer ca aceștia să bea suc de ananas. Dar nu asta ne îngrijorează, în principal, ci faptul că penitenciarul Jilava, aşa cum este construit, nu poate asigura pază celor care vor fi introdusi acolo din rîndurile teroriștilor. Solicităm să se verifice perfect tunurile care există între forturile Bucureștiului și, în special, ale Arhivelor cinematografiei din satul Jilava, care au legături directe, subterane cu penitenciarul, avind intrările blocate. Cu toate că am auzit anumite subofiteri discutind că cel din conducearea penitenciarului au distrus planurile subterane, sunt foarte mulți detinuți de drept comun care le cunosc. Prin aceste subterane se postează pătrunde în penitenciar și elibera teroriștii, fără ca cel din poziță să simtă ceea ce.”

(Va urma)

DAN PAVEL

Fotografi de AUREL GIRBOVU și EMANUEL PARVU

„Tovărășului” Procuror Militar Aurel Cozma

Am asistat, în fața micului ecran, la procesul celor patru: Postelnicu, Dumitru, Bobu și Manea Măneșeu.

Încă de la prima ședință, imediat ce camera de la televiziune a luat vedere to-a prins în obiectiv și pe dumneala „tovărășe” procuror Cozma, primul gest pe care l-am făcut a fost că m-am făcut la ochi. Apoi, dintr-o seara să nu fac nici o confuzie, am trecut prin stări sufletești pe care nici nu le pot descrie. Mi-am zis, imposibil, incredibil. Totuși a fost și imposibil și adevarat.

Acum fac apel la memoria dumitale pe al cărei ecran urmărea să deruleze filmul de seara metraj ce este legat de numele meu. Mă numește Ioan Mărculescu. În ultimii circa 12 ani pînă în toamna anului 1978 am fost procurorul șef al fostului sectoare 7 din București. Eram și eu membru de partid, ca și dumneata și am cunoscut - chiar dacă nu și „personal” - pe toți procurorii militari, iudecătorii militari, pe toți procurorii civili, pe toți iudecătorii instanțelor civile și pe toți avocatii ce-i vedea în instanță sau care veneau la mine cu cereri sau memorii.

In 1978, în funcție fiind, am plecat în accident ca turist, am rămas în R.F.G., și în repetate rînduri - la postul de radio Europa Liberă - am criticat regimul ceaușist. La München îndată, am suțit că unii - în lără - au afirmat că aș fi fost implicat în „Atacarea Stefăneșu” - cel cu depozitul de vinuri din Calea Griviței - și că eu, înăuntru din timp de ancheta penală ce se pregătea, am fugit în R.F.G., unde fac pe patriu în Europa Liberă. Făcesc arestat președintele Judecătoriei Sectorului 7, și deci - după acei unii - nu se putea ca eu să fi fost buna curată.

Nesupușind pata nedreptă atribuită, am scris procurorului șef al Capitală, pe atunci domnul Dumitru Popescu, că mă intorc în țară, desigur că nu am ascuns. Pe seurt, am venit, am fost arestat și dus la Securitate pe Calau Babovă. Mandatul de arestare a fost emis și semnat de dumneavoasă, „tovărășe” procuror Cozma. Tot dumneata ai întocmit rechizitoriul trimisindu-mă în fața Tribunalului Militar Teritorial pentru săvîrșirea infracțiunii de trădare patriei. Probele care dovedeau că eram trădător - erau declarările mele la radio Europa Liberă, receptionate în fară și dactilografiate înțocmai. Pînă și virgulele erau la locul lor. Asta a fost tot!

Iar dumneata „tovărășe” procuror, care mă cunoșteau dinainte - ai sănii ce vîlă au sărit declarările male la radio-ul amintirii și ce nedumerire a provocat - mai ales - întoarcerea mea. N-a fost procuror, iudecător sau avocat în Capitală, care - în acel timp - să nu fi cunoscut casal men. Atunci cind îmi luai interrogațiile obligatorii, la arestare și la primele două prelungiri ale duratei arestări preventive, cind mă acuzai că depindeam mizeria fizică și morală a poporului nostru, eram un trădător al aceluiși popor și cind susțineai deci că afară - deci era miezul unei zile insorite - era totuși noapte - te mai și lăudai că ești „jurist”. De fapt, erau „mine mai lungă” a dictatorului cu care lecea de la distanță pe toți opozantii lui politici. La fel și tu și „tovărășe” dumitale, procuror militar colonel Stefăneșu - care în fața Tribunalului, prezențindu-mă ca pe o „măse stricată” ce trebuie extirpată, a cerut să mi se dea pedeapsa maximă prevăzută de lege, procurorul militar din instanța de recurs (Tribunalul Suprem - Secția Militară) și toți iudecătorii militari (magistratii de carieră - nu asociai populari) care în-au judecat în ambele instanțe.

N-am în față nici rechizitorul conceput și semnat cu singur recetă de dumneata, nici hotărîrile celor două instanțe militare ce roau trecut prin valurile iudecătorilor lor, asemenea acție - în procesele politice strict secrete - nefinind niciodată făcute publice, dar retin că în numărul paginilor - vă ajă străduin - punindu-vă capul sub teacă - să demonstrezi - împotriva evidenței și a celor mai elementare bună simt, că eram dusmanul înăuntru al poporului nostru și asta pentru că deplasasem starea jalinică a vieții lui. Să nească străduință constănță ații dovedeau prins în procesul de la instanță militară în care v-ați implicat - de bunăvoie și neștiut de nimici - în calitate - repet - de „mine mai lungă” a „tovărășului vostru” comandant suprem.

Ce deosebire este între voi și incuvișă din boxă pe care il judecați acum în procesul celor patru? Răspundeti „tovărășe”! Fiți siguri că presa, radio-ul și televiziunea vă vor pune la dispoziție sprijin și timp în plus.

De ce nu v-ați dat demisia, măcar după decembrie trecut, dacă n-ați făcut-o în pînă în revoluție? Credeți că să sinteți de neinlocuit?

Trebue să-ți mai declar că Postelnicu, „tovărăș” colonel procuror Cozma - ca dacă mă adresează dumitale cu apelativul „tovărăș” și nu cu „domnul” și face și din alte motive: 1. Pentru că dumneata și că eu, înăuntru din timp de ancheta penală ce se pregătea, am fugit în R.F.G., unde fac pe patriu în Europa Liberă. Făsesc arestat președintele Judecătoriei Sectorului 7, și deci - după acei unii - nu se putea ca eu să fi fost buna curată. 2. dumneata n-aș fi semnată „domn” și deci, nu pot fi nici acuzat. Pentru că dacă aș fi fost „domn” și ai sănii că aș fi fost mandat de arestare, n-aș concepu rechizitori și n-aș trimi - sub semnatura lor - în fața instanțelor militare, pe cel ce îl se opuneau și că nici n-aș concepu și semnată hotărîri judecătoresc de condamnare la moarte sau la ani grei de pușcărie a acestora. Au făcut-o însă cu ajutorul „tovărășilor” lor situații pe diferite trepte ale hierarhiei magistraturii militare, procurorii și respectiv iudecătorii militari, toti cei ce au participat, fie ca procurori militari, fie ca iudecători militari, la soluționarea dosarelor opozantilor politici. Înăud de ce dumneata - ca și alții ca dumneata - este „tovărăș” cu cel patru și cu ceilalți ca ei.

In altă ordine de idei, trebuie să mă refer și la rechizitorul expus de dumneata în fața instanței. Am retinut și menționez numai cîteva afirmații:

Prima: „In calitate de reprezentant al ACUZARII”. Total greșit! Procurorul, fie militar, fie civil, nu este decît reprezentantul Procuraturii și nici decum al ACUZARII! Iar Procuratura nu are deosebită obligație să acuze. Ea are obligația de a vegheza ca legătura să fie respectată, să nu fie nescosită de nimici, nici chiar de instanțele judecătoresc. Cind ceteșanul neșocotește prevederile legii, iar legătura împune că cel ce-i nescostește dispozițiile trebuie să fie sancționat, indicind și sancțiunile, procurorul are obligația să verifice faptele, să stabilească deținutul și numai dacă reține vinovăția - pe bază de dovezi certe - să ceară justiție și să cerzeze și ea și să hotărască. Dacă instanță dă o hotărîre fie netemezinică, fie nelegită, fie și una și alta, procurorul trebuie să facă ce de căile de acasă prevăzute de lege - împotriva acelui hotărîr. Deci procurorul ESTE și TREBUIE să fie Apărătorul legii.

Să pentru că unii procurori nu și-au făcut datoria și n-au fost de partea adeverării și al dreptății, executind - fără să văre - ordinele sau indicațiile superiorilor lor hierarhici sau din partid; precum și pentru că - de asemenea - alii procurori slab pregătiți profesional sau indiferenți la problemele oamenilor - ce li aduceau în față lor, nu de putin să chiar nevinovăți, nu să nu obosit să stabilăască deținutul considerindu-l din capul locului vinovat, totă lumea și mai mult decit convinsă, după peste 40 de ani de dictatură comunista, că procurorul n-a fost și nu este decît un ACUZATOR. Ai menținut deci aceeași opinie falsă.

A doua afirmație: „Dumneavastră instanță adică aveți o mare răspundere față de poporul român și totodată față de opinia publică internațională”.

Această frază exprimă un adevar. Mai mult, pentru poporul român și pentru istoria lui - mai ales - acest proces și cele ce vor urma, sunt mult mai importante decît procesul de la Nürnberg. Prezența dumitale, „tovărăș” colonel Cozma, ca reprezentant al Procuraturii în acest proces, aruncă o umbră penibilă ce nu va

mută în stea de nimici și niciodată. Doar în fața această prezenta adăugăm și modul în care s-a desfășurat cercetarea judecătorescă, atunci umbra la care ma refer este și mai mare. Si dacă mai adăugăm și eventuală „întâmplare” ca și cel puțin unul din cei doi judecători militari, magistratii de carieră, să fi judecat și condamnat și el unul sau mai mulți „infractori politici” în timpul dictaturii, atunci tot procesul nu va fi numai umbră, și este și va rămâne o rusine în istoria justiției noastre democratice.

Si închă un dacă! Se spune că președintele instanței - colonel magistrat -

ar fi fost el însuși o victimă a dictaturii comuniște, fiind - cu ani în urmă - tot un condamnat politic. Ar fi fost condamnat în 7 ani închisoare. Ulterior ar fi fost rejuđecat și achitat și reincredrat în magistratură, constănțuindu-se - tot sub dicția comuniște - că ar fi fost o victimă - nevinovat deci! Dacă așa stau lucrurile și dacă domnul Președinte nu a mai participat în nici o instanță militară în care judecătorii altor „infractori politici”, după reincredarea sa în justiție militară, atunci - chiar în acest caz - Domnia Sa ar fi trebuit să se abțină și să refuze rolul ce-i-a dat în acest proces. Totala obiectivitate ce trebuie să caracterizeze pe toți compoziții instanței (pe lîngă alții) nu poate să nu fie stirbi de subiectivismul „omenesc” de altfel, ce totuși îl au victimele directe ale justiției dictatoriale, chiar fără voia lor. Toți membrii completului de judecători, ca și procurorul trebuie să fie străini de tot ce ar putea afecta integritatea lor psihică și morală, ce ar pune în discuție capacitatea lor de a interpreta corect rațiunea și spiritul legii.

Presupunând că toți magistratii militari sunt compromisi, deși n-ar fi exclus să mai fie și cîțiva necompromisi, cine ar putea susține că printre magistratii civili și în toate colegele de avocați nu sunt oameni de înaltă timură profesională, cu multă experiență și de o moralitate nepărtățită de dictatura comuniște, care să accepte să fie încadrati în Procuratura Militară, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-avem timp; lucrără zilnică și noapte”. Fără, se pune întrebare: de ce altă grabă? De ce o urmărire penală, respectiv în Justiția militară, evident dacă au stagiu militar satisfăcător. S-ar putea replica: „Sunt, dar pentru asta trebuie să am timp, ori noi n-

Socialismul reformist prelungeste agonia

Scurză și singeroasă dramă românească, care în numai cîteva zile, în Decembrie, a curmat aproape 15 de ani de putere comunistică, a generat tragedii și speranțe, deopotrivă. În vîrem ce mamele își pling copiii și națiunile martirii, țara este cuprinsă de febra unui nou capitol de istorie, elitorit prin ce se cheamă voiața poporului și trăit consistent cu marea răzvracă ce este. În mijlocul euforiei și al feblelor incepături de viață politică democratică, există un bărbat pe care îl ștăpînește, datorită răspunderilor pe care îl le-a asumat, nopti de insomnie. Mă gîndesc la generalul-colonel Atanase Victor Stănculescu, nouă ministru al economiei. Să-i permit să îmălăzește pe această eale publică, anticipat, cîteva reflexioni pe marginile rationamentelor care îl vor bîntui inevitabil, în fața alternativelor (ce-i stau înainte).

La București, inventarierea falimentului economic este în curs. Acest prim pas de epistemologie economică, de cunoaștere pur și simplu, întîmpină greutăți extraordinare. Motivul: în România comunistă, asemenea tuturor statelor din Europa de Răsărit, toate, dar absolut toate statisticile și datele economice au fost sistematice, vreme de decenii, misificate și falsificate. Statul a fost redus la rangul de filială a partidului comunist. Iar partidul, după ce a cucerit puterea neglijând, prin violență, și simțit nevoie unei permanente justificări retroactive a virtuților doctrinei, în numele căreia a răpit, în mod samavolnic, puterea. Tentativa de justificare s-a materializat, prințe altele, sub forma unei permanente autoînlătări statistice. Milul superiorității sistemului economic socialist a fost hrănît și de zi cu zi cu cifre, date, raporturi false, cu minciuna pseudosucceselor de plan, cu gogorile victorilor în întrecerile sociale. Din cind în cind s-a încrezut „obiectivarea” falimentului total prin odioasa frază „mai sunt și unele lipsuri”.

Dificultatea unui inventar realist, cînat și serios, ne duce de la bun început, la miezul problemei, care în fapt nu este specific românească. Ea este proprie tuturor statelor, care ar schimba sau să intre punctul de la scăpa din ghîra comunismului. Pînă și în Republica Democrată Germană, unde puterea a fost organizată cu podanerie și precizie nemînească, cifrele reale despre datoria externă au putut fi adunate abia după izgonirea lui Erich Honecker și Günther Mittag.

In ce măsură poate sau nu poate exista o statistică reală a unelui economii total etatizat? Apoi, întrebarea logică, succesiivă: în ce măsură poate fi o economie total etatizată, pînă în acord cu realitatea însăși? Ne apropiem, cu întrebările aceasta, de domeniul ontologiei sociale, iar cu ceea ce următoare, tot atât de logică, ca urmare, de domeniul filozofiei sociale: în ce măsură structurile economice total deficitare ale socialismului, construite sub semnul unui egalitarism pseudomesianic, pot fi aduse în concordanță cu necesitățile reale ale vieții economice naționale? Si-apoi ne întoarcem cu sunul întrebărilor metodice la politica imediată: este sau nu este economia socialistă reformabilă, meninindu-lă se structura?

Bisturiul și măsurile nepopulare

O teorie încheiată a conversiunii sau reconversiunii economiei socialești intr-o economie a pieței libere nu există pînă la ora actuală. În meditațiile sale nocturne, nouă ministru al economiei, generalul Atanase Victor Stănculescu va trebui să întreprindă aceleași experimente mintale, pe calea încrederii și erori, ca mai tîrziu economistii specializați în acest domeniu extrem de complex.

In ultimul sfert de vîcă au fost întreprinse mai multe tentative de a introduce elemente liberale în economia socialistă de către unii oameni de bine, de la sovieticul Liebermann pînă la Ota Sik, economistul principal al primăverii de la Praga. Ungaria și Polonia au experimentat cu reforme parțiale ale sistemului economic socialist de ani de zile — cu foarte puțin succes. În perestroica lui Mihail Gorbaciov se dovedește, după răzrea aproape unanimă a economiștilor occidentali, și un cec aproape total.

In mod concret, toate guvernările țărilor în curs de conversie sau în fata unei dileme metodologice, de tip: a introduce schimbările immediate încet, pas cu pas, sau dintr-o dată, printre o singură incisie de bisturiu, cît de dureroasă ar fi. Căci măsurile concrete, preconizate aproape preluindeni, sunt, prin natură lucrurilor, aceleași: reducerea pînă la anulare a subvențiilor de stat pentru bunuri de primă necesitate, cluri, transporturi, energie și, mai cu seamă, pentru industriile care lucrează cu pierdere planificată, pentru industriile nerentabile, care consumă, și de către substanța economică a națiunii; liberalizarea preturilor de sub controlul de stat; introducerea convertibilității libere a monedei naționale; adaptarea producției întreprinderilor industriale la cerere, adică la necesitățile pînă la: improprietatea, sau, mai precis: reimproprietarea totală a producătorilor agricoli; des-

chiderea pieții pentru orice fel de inițiativă particulară.

In alternativa lenta se încercă un fel de infiltrare a acestor măsuri în sistemul economic existent. Reformismul socialist încercă să înfăptuască un fel de coexistență pașnică între două principii antagoniste, între două modalități de existență economică, contrarii.

Comuniștii unguri au esuat, în cluda faptului că au recunoscut situația și au întocmit un program cuprinzînd toate măsurile necesare. Funcțarea în aplicare a programului ar fi implicat însă o seamă de măsuri nepopulare, care, în condițiile unei democratizări progresive, amenințau să stirnească o reacție violentă a străzii. Pînă la urmă, partidul nu a îndrăznit să înfrunte poporul cu consecințele practice ale proprii sale politici economice din trecut și a preferat să se autodizolve. În termeni de psihologie vorbind, nu a avut săia de a-si pune conduta în concordanță cu constiunța. La sfîrșitul lui decembrie, primul ministru Miklos Nemeth și-a dat demisia din conducerea nouăi partid socialist, înaintîjîn în octombrie, pentru că, cu spectrul infringerii în alegerile din martie în față, comitetul de conducere a refuzat să-l sprijine la introducerea măsurilor draconice și nepopulare, inevitabile.

Poporul pe străzi

In noiembrie, Mihail Gorbaciov i-a adunat pe principali economiști reformiști la Moscova. La constituirea sa lucește parte cele mai de seamă autorități în materie, inclusiv Abel Agabengian, Nicolai Smelev, Oleg Bogomolov și vicepremierul Leonid Abalkir. Rînd pe rînd, vorbitorul și înfăptușit pasul următori necesari pentru a salva perestroica și a revitaliza economia sovietică. S-au pus în discuție toate măsurile pe care le-am însărat adineorii. Mihail Gorbaciov i-a ascultat pe toți și a conchis, că, de ar urma bunele stări formule de savanții săi științni, în cel mult două săptămâni ar avea poporul sovietic în revoltă pe străzi.

In Polonia desocializată, hotărîrile decisive au fost, de asemenea, amintite de la o luncă la alta — chiar și după constituirea guvernului Mazowiecki. Intuiția comunistilor, după aceea aripa stîngă a sindicatului independent „Solidarnosc” au dat mereu îndrăzit în fața măsurilor vitale necesare, pentru că ele implicau o continuă scădere a nivelului de trai al muncitorilor. Or, „Solidarnosc”, deși exercită putere politică efectivă în Polonia, a rămas, structural și ideologic, o miscare sindicală, care cultiva o vizionă egalitaristă a societății. Fără a defini o concepție politico-economică unică, este împede că ideologia „Solidarității” au tendință evidentă de a suprapune sindicalismul statului, cum a încercat cîndva partidul laburist britanic și cum a încercat, de asemenea, miscarea „Justitiaștilor” a peronistilor argentinieni. Abia în ultimele săptămâni, de cînd sfîrșitul unui tinăr și ascăparător profesor de la Harvard, Jeffrey Sachs, a fost acceptat definitiv, a îndrăznit guvernul polonez, scriind din dinți, să întreprindă pasii cel dinții pe calea spinoasă și dureroasă a sacrificiilor. Bisturiul a făcut prima incizie și

Precum am mai subliniat: un model general sau o teorie a reconversiunii sociale nu există. Pe acest fundal virgin trebuie judecată perspectiva economică românească. In lipsa teoriei, ghidul cel mai sigur rămine logică și bunul sămînt. România nu duce lipsă nici de una, nici de alta.

In lipsa unei teorii încheiate, să-mi fie înghesuit să însălez, amarent, fără legătură directă între ele, unele din problemele acute și ideile care se impun în fața lor.

Din momentul în care criza datorăilor externe, contractate de regimul Ceausescu a explodat în fata autorului ei în 1981-1985, condițile de trai din România au fost în mod sistematic coborite, pînă într-alii. Încit au ieșit substanța biologică a națiunii. Nici o inflație galopantă, nici un somaj de masă — marile orjejdii ale perioadei de conversiune de la socialism la capitalism, la o economie a pieței libere — nu pot genera mizeria, pe care a generat-o regimul Ceausescu. Orice efect negativ al conversiunii — fie uneia treptată, fie uneia imediată — decurge nemijlocit din erori și aberații regimului Ceausescu. Nu cred că ar exista eccețională alături, care nu ar înțelege această realitate.

Convinția revoluționară și sacrificiul de sine al revoluției românești au dezmoștenit peste noapte partidul comunist de orice pretenție la putere. Ca atare, s-a creat o situație fără precedent în toată Europa de Răsărit. Nu numai că nimeni nu mai trebuie să înțeleagă de dogme, de constrângările ideologice ale comunităților în domeniul economic, dar comunitățile nu mai sunt în posesia puterii, pe care în alte parti s-au temut să o piardă în urma reformelor. Bilanțul dezastruos al decenilor din urmă pe de o parte, momentul revoluționar pe de altă

parte, au adus România într-o poziție unică. S-a creat un moment unic, extraordinar de favorabil: România se ufiă la ceasul H, la momentul 0. Conversiunea poate fi introdusă fără rezerve care să-ai impus conducerilor din alte țări.

— Experiența poloneză, ungurească și chiar și sovietică demonstrează, în mod elovent, că experimentele cu un socialism reformist, cu crearea unor sisteme mixte, în care falimentarul sector de stat rămîne preponderent, nu fac decât să prelungescă agonia, din motive ideologice. Egor Ligăcov, Fidel Castro și, paradoxal, Nicolae Ceaușescu, au avut dreptate, afirmando că sistemul este neriformabil. Piesoarea lor penită menținerea sa intactă a avut temei. Adeopti doctrinii pure, plecînd de la premisa inalienabilită a monopolului puterii de stat comunist, au avut o logică intrinsecă riguroasă în refuzul lor de a amenda socialismul prin reforme — cit de modestă ar fi la început. România a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

In primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată cu monopolul puterii pierdut de comuniști. Sansa mare a porât, printre singurea și unele „miracole” românești.

— În primăvara trecută, deci înaintea sinucidării partidului comunist maghiar, un distinționat economist maghiar, într-o lungă agonie și la urmă încrește. Socialismul, economia dirijată, planul de stat sunt sortite pierdute, odată

TINTIRIM

— BARBU BREZIANU —

Eram totuși sătul pînă peste cap de silnică — și mai degrabă silnică monotonie domestică, sătul de multele matofite ale vesnicilor caspeti cu același ticuri, palavre și giume cu care (când că le mai spusești nu o dată, nici alătări, ci cu cîteva secunde mai devreme) tot recidivă; — și profitind de o controversă galagoasă încă în jurul jucători (taberoz se răzbăia în jurul unui foarte puțin britanic „rubber” cu 2 ori 3 „mineci”, ba „carale” cu „piel” — discută din ce în ce mai aprinsă în jurul „licitației” sa), — dar beneficiind cel mai mult, nu atât de sfida bridge-istilor, cît mai cu seamă de absența supraveghetorului meu permanent, a tătorului care mă înseca ca într-o zărdă — bucurindu-mă asadar de toate acestea — mi-am luat înimă-n dină și am părăsit tîntil diuvenicul panoptic familiar — am intors spatele același infinite „naturi moarte” cu septuagenari, evadind direct în Natură vie — o natură zgiobie, aproape nestiută. Cînd zburdănicie și varietate acolo!

Am tullit-o traversind mai întâi grădină — dar nu prin alcea măruntă pietruită și străjuită de pomi tunși și vîrnuti — ci sănd de-a dreptul prin mătăsoșul pre de tarbă (gazon englezesc tun de două-trai generații); ocolind boschetel și strecurindu-mă printre un adesea guri viu de boxus, am reușit să ajung repede în teritoriu fără sigur de ce „interzis” — cel al păsărilor domestice. Nu mai eram în perimetru zonei supraveghetește de sus, de pe veranda și aveam acum din nou impresia că singur mă eliberasem din „spatiul pres ocrotitor” și pres luxos înăbusitor. Găinile securi și cotcodănește vasele, escortate de cîte un cocos victorios, curcile gligiliu niste triluri ciudate, iar curcanii puflău umflăti în pene, răbuineau de bine.

Toate acestea fusese să concentrate într-un larg cerc rotund de niuci, sub o boltă de stîrmă impletită, desă nici chiar gîștelor nu le-ar fi trecut prin minte să evadze dintr-un lagăr care nu ducea lipsă de apă și merinde.

Am doschis poarta — și ea zăbrellă — și am pătruns în această terostră colectivitate și-m-am trezit deodată fătă-n fătă cu o codană desculță; era pașnică orătăniilor noastre care m-a ocarit că am lăsat ușa crăpată și că din picina mea — i-a scăpat o biblică. După ce-a recuperat-o am putut să-o privești: avea ochii chităținări cu gene foarte lungi, o gură cărnoasă și părul cu mătasea porumbului, prins într-un tulpan verde-porțocaliu, o fustă roșie și un suris alb, luminos, deschizător de poftă bune. Ochiulă era nu numai frumosă, dar și destăpătă și înțestă la vorba și respectuosă gureșe. M-am fisticit ca în fata unei surpeze și am întrebăt-o mai întâi firește cum o cheamă, Davida — său fusese boala — avea vorba frustă, dar cu dulei inflexion imposibil de transpus în literă.

Am simțit interesul pentru un bătrîn chipos marcat la gămălie ochiul de o albeță ca un bob de mărgăritar.

— N-are nici pe naiba! N-ai auzit de obul găinilor? — și tulindu-mă eu prudent, mă petrecu afară din puscăria orătăniilor tot mestecind imbletoare și floare de muștej, ruptă din hătătură. Dar nu înainte de a-mi fi arătat pe ineditate cotele și și explicația-mi cum „cad elește”, cum își clocește ouăle și în ce ritm îl se fac — sau cum se bălăcesc, cum picioarele de somn și dorm de-a-n picioarele, cum se clorevolesc „ca oamenii, dar mai frumos ca ei”; cum se impacă neamurit intru ele („ce crezi că-n Rai și altfel?"). Mi-ai arătat și o broască testoasă foarte înțeleaptă și domestică, moasări aci, și cu rețință în cîte lingă o tingire cu apă.

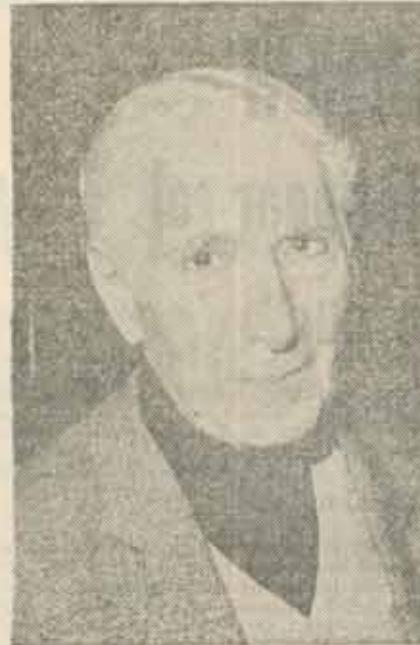
Am încercat însă să descos fata întrebînd-o, rugind-o să-mi arate și altcova decât numai cele legate de meseria ei de găinărescă. Am insistat rugind-o de plădu, să-mi spună ce este ea din fire despre fire. Nu a înțelești. Am rugat-o să-tunci să-mi ișterisească înțimplări sătăci și slătări, cu lăcuste și stăluști. S-a crucit. Dar eu nu m-am lăsat, întrebînd-o mai departe despre înțelepte oamenilor? ale găinilor? ale pămințului? ale anotimpurilor sau ale luxurii despre care — fiindcă dusesem lipsă în viață claustrată pe care continuam să-duc, mereu îngropat între pereti — habar nu aveam.

Davida n-a răzbat. Să punină lacăt la zotul, mă petrecu afară, lăsând păsările în paza înțeleșări și în plasa Domnului.

— Hai, dă-mi mina. De ce ești așa umed în podul palmii?

— Ce cuvînt frumos: „podul palmii”!

— Păi cum să-i zic? Cum să-ți zic să-mataș?

sica și să vezi ce minunătă-i. Nu-ți fie teamă.

Ca un nou Adam în preajma unui îndată ceremonial, am măscat recolte și am sorbit fructul oferit de telurici, făptură. Îmi venea să cred că fata de lingă mine se află în dialog cu umbrele subapămintene. Să că înălțină mă adusese în cimitir pentru că să poată înțita în această ambiantă. Într-un fel de prietenug cu defunctul locului dar, mai cu sună, cu perechea înălțării de sub cel dol arbori ce le dominau morîminte. Oricum, eram din ce în ce mai surprins, nu incetam să mă mir fiindcă nu mă puteam aștepta la atitudine surpriză de la o simplă tîrcăncă, și ea nu conținea să predice din înalțul arborelui. Era de speriat!

— Să stii: eu cred că ei sunt încă prințe noi. În fiecare anotimp ei din alte semne de viață. Să vezi pomii astăzi primăvara înflorî și plini de fluturi și roind de albine. La anu' neapărăt venim să-i vezi în floră. Să stii că nu-mi vine să mai plec dacă. Auzi cum sursură frunzî... Nu-l păcat să lasă atâtă piercărie, de minunătă gustată. Putrezesc pe jos. Zău că-i păcat. Să sus și jos, numai poame, poame.

— Dar marea poamă ești tu!

Se înrosi, se bursului totăia.

— Nimeni nu m-a făcut pe mine poamă. Ce-ai eu? o bălărie să-mi zici mie așa?

— Iată-mă și îmbună-te. Am fost un înhătar și n-am vrut să te supăr și nici să te jignesc. Nu ești poamă, ci ești o adeverință floare-concreta. Dar, spune, nu ar fi bine să coborim — c-or să lasă nălăciile din pămînt. Să mai avem de lucru din dimbul pieptă... Să nu se lase noaptea peste noi...

— Mai va pîn-la noapte... Si de ce te tot zorești? Nu-ți dai seama că stăm doar de foarte puțină vreme împreună și că acolo să este adeverința noastră grădină unde niciodată nu o să ne mai aflux ca acum deasupra acestei moșii a răpositorilor. Acă sănătă și vîtră mea — iar nicidcum în ogrădă, printre găinile și curcile alea pronoste. Să să-ți mai spun ceva (nu era chip să-i stăvilese limbuția. Bătăi cîpili). Să urmă:

— După cum tata se ducea la suhat să corespundă trifolul, tot așa Cel de Sus coște flintele. Dreptul Lui ca și al nostru și meru să crească alte flințe și meru alte. Noi fărăni d-ai sătem bine crescute.

— Acum ai și haz.

Nimeni aci nu ne birile. Nimeni nu blîfeste. E limiște și pată. Nimeni nu ne-îngîmuntește. Somnul celor de jos său ca o pavăză El ne ocrotește. Ce vrei mai firesc decât să fiu cu ei alături, să fiu aproape de moștele bunilor nostri: bunicu-meni Momu locuiesc de mult aci ca să tacă-n mure cu toate nevestele și libovnicile lor (cite-ori și îi), cu mamele mamele...

— Bine, dar săt strămosii tăi...

— Iată. Să-ți spun mai bine o întimplare — fiindcă mai adineauri m-am rugat să-ți sunu întimplări adevarate. Poate să o său tot de la bunicu Manu care și el își aduce amintire de mosul său, Sava Birje:

Cică atunci cînd l-o murit nevasta, nu a vrut în rupîtu capului să-aducă în cimitir și a vrut ca să-ă săbăuă alătura zilnică Lingă el; și atunci să-ă îngropat-o singur în ogrădă, Lingă plină, unde l-a crescut și troiță, pe care o să să-ă arătă cînd coborim. Astă bărbat! Ce sănătă de toate asta! Este un ochios, și sătă tot, dar cum singur spui — să nu te supera — ești picat și-a asa, colac peste pupază.

De acu însă — vrel-nu-vrel, fiindcă ai venit cu mine și fiindcă ai avut răbdare să-mi ascultă verzi și uscătele mele, să-ă sănătă că prin mine te-ai legat. Într-un fel de pămîntul nostru... la spune, tu sănătă ce înseamnă buricul pămîntului nostru? Este tocmai acest cimitir: osemintele lor ce stau lungite aci jos, soldațește, unele lingă altele, ele au nutrit și au adăpat sute de vescuri — și copaci și florile, ba chiar și pe noi. De aci ne tragem toti viața și viața. Aci este mina maiciilor noastre. Aci n-îne matca. Matca noastră — zău așa. Spune că nu.

— Da zîndă mai ești Davide! Cu vorbele tale ai să mă bagă și pe mine în mormînt. Ai să-ajungi să sună postă pînă și pulbere, pînă și praful de ne sosește apărî tot strămosilor nostri și ne satură pe noi. Tu vorbesti mult prea mult și mult prea frumos. Te pomenesc că ești o vrăjitoare! Ai vrea pătalamă?

— Pătalamă — săt cuvîntele! astă dușumania mea. O pătalamă poate pieri — vorbele ba.

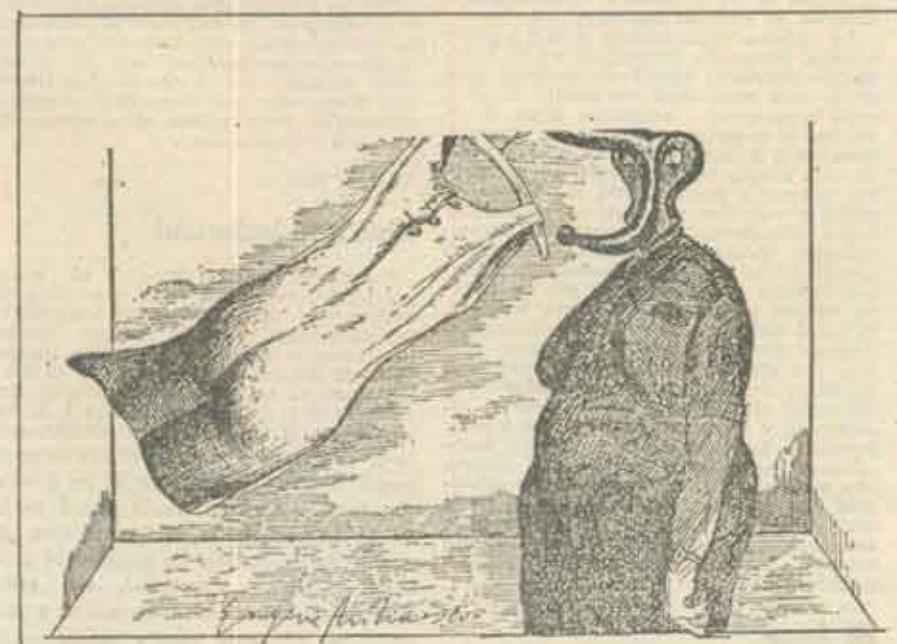
— Vorbesti în dodici... Hai mi-te coșoră și săt sătul. Hai odătă și coșoră luri pe pămînt. E timpul să mergem. Am întrecut măsura!

De astă dată diavolita din pom mă ascultă și mă urmă. Începu să coboare. Î-am întins mină și a sărit drept în brațele mele (fiindcă pe jos era un fel de peteza de fructe în pîn proces de fermentație). Dar palma ei era luncătoare, iar ea se alipă de-a mea cuprinzător ca o frunză de lemn.

Mină-n mină, fata m-a dus pe mălu găinie, m-a băgat puțin la ană, și m-am sălat de flescălă piercătir.

Această înseriune părea să fi și ca un fel de ritual; dar de astă dată Davida nu a mai vorbit. S-a bălăcă un pic; m-am zwintă apoi și am lăsat-o din loc. Poalele jilave picură, picură pe urmă ei ca rămăștele unei stroptori curăuite. Picioarele noastre desculțe se svintă cu repezicătire într-un vînt de amurg; tăpile simțenu moleciună și căldura bunei pe care călcam, lăsind în urmă păsările noastre peșteri ce se înșiruau pe mălu apel — amprente una după alta. Toată natura bătea un inefabil ritm. Îmi dădeam seama că sănătă cu picioarele pe pămînt — subjugat de sprincenata de lingă mină, care — cine să ar fi astăpital? — avea mintea plină cu tot solul de năzdrăvani, de fantasme, dacă nu chiar de farmece.

Din soarele de după amiază nu mai rămăsesc decât o dungă lată roșie ce strălumina plaiul prefăcindu-l într-un dans de palete purpurii (firește „de toată frumusețe”) culori ce se oglindea drept în ochii noștri. Soarele sănăt și el de asemeni priveliști — dorea parcă să se culce — că despărțe mingă — de mult sunăse ceasul să fac calea întoarsă.

EUGEN MIHĂESCU

ZECE TERMENI

dintr-un dictionar al „epocii de aur”

■ Corespunzător

Specie de indicație prețioasă, de incisibilă valoare reflectând o pretenție preșidentială (neexprimată concret) în vederea ridicării pe o nouă treaptă de calitate a activității umane și a accelerării procesului de făurire a societății socialistice multilateral dezvoltată și înaintare spre comunism. Se va spune, deci, tehnologie, alimentație, măsură, manifestare, decizie — corespunzătoare. Uneori, sinonim pentru științific, necesar, ferm, inert, rational etc.

■ Creșterea productivității muncii

Sarcină permanentă a Epocii în vederea rentabilizării activității productive, pentru ridicarea nivelului de trai, a bunăstării generale. Se obține prin scăderea calității și mărirea prejulului de vinzare la produsele de pe piață internă în condițiile inflației zero și redimensionarea corespunzătoare a orelor de muncă pentru produsele destinate pieței externe, cu păstrarea nivelului sau măsurarea proporțională a retribuției reale.

■ Cuvintarea magistrală

Orice discurs preșidential este socrat cu cuvintarea magistrală (variante: istorică, programatică, deschizătoare de noi orizonturi, puternic mobilizatoare etc.). Vocea preșidentială este unică din lume autorizată de a pronunța cuvintări magistrale.

■ Decret preșidential

Lege exprimând gindirea preșidentială. Se înregistrează două tipuri: partiile și facultative. Particularitatea decretelor este direct proporțională cu lerarhia socială. Dintre acestea se cuvine amintind cel privind interdicția avorturilor la care se supune o parte din femei de jos, dar nu și pînă sus. Dintre decretele de tip facultativ consemnată pe cel privind interdicția adresării inter-umane prin apelativele „domn” și „doamna”, înlocuite obligatoriu cu „tovârăș(ă)” și „cetățeană”. Decretele preșidentiale, spre deosebire de legi, nu sunt date publicității sub formă de proiect și se aprobați ulterior prin mesaje și telegramme.

■ Fotografie autorizată

Reprezentă iconografia oficială menită să poarte postea evi, în eternitate, chipul preșidential și al soției. Pentru a fi autorizată, o fotografie trebuie să răspundă unor cerințe imperitive de natură: 1. afectivă — redarea, după împrejurări, a hotărârii, a superiorității, a bucuriei sau a înflăcărărilor preșidentiale; 2. biologică — redarea tinerească a chipului preșidential într-o formă fixată în jurul vîrstelor de 40 de ani; 3. socială — configurația cu simbol de răspundere a prezențelor în spațiu, stabilirea locurilor, întâlnirilor și atitudinilor persoanelor din anturajul preșidential din perspectiva istoriei milenare și nu a datelor întimplătoare inscrise în emulsiunea filmului.

In vederea traducerii în fapt a acestor cerințe, fotografie autorizată va fi supusă următoarelor tipuri de operații prin grăja unor specialisti verificări: 1. operații permanente: retragerea găsi, a ridurilor și a petelor hepatice de pe față, înnegrirea podobinelor capilare și repetarea urechii drepte în locul celei stinge pentru persoana preșidentială și retragerea găsi, a ridurilor și subțierea plicoarelor soției președintelui; 2. operații nepermanente (ocasionale): mărarea statului preșidential sau, dimpotrivă, măsarea statului convisoritorilor săi cu atenție aparte pentru sincronizarea bratelor, în cazul stringerii de mîini sau înmînării vreunui distincțion (alipirea brățelor direct din gîl sau de la coapsă constituie sabotaj); redistribuirea persoanelor din anturajul preșidential prin stergere și reinserare; stergerea de pe cliseu a unor persoane devenite de la momentul fotograferii — nesemnificative, sau inserarea pe cliseu a unor persoane semnificative, dar absente pe moment; stergerea unor membre disparate ale persoanelor (olicioare, mîini, trunchi, umeri, cap) din anturaj, care obțurează unitatea chipului președintelui.

■ Lege

Legea nu este normativă, nu este coercitivă, este orientativă. Legea se pu-

blică în proiect pentru a permite reprezentanților categoriilor sociale vizate de restricțiile ei de a-și exprima acordul deplin.

■ Omul nou

Mamifer superior rezistent la temperaturi domestiice între +3 și +40°C și înțelept în *cuvintările magistrale*. Se alimentează rational, este dotat cu spirit revoluționar, face totul, nu precupește nici un efort, traduce în viață indicațiile prețioase militând neabătinut, elimină din activitatea sa neajunsurile, promovează ca feroicitate nouă, cîtor și erou, integrator de familie numeroasă și sănătoasă, aspirind cu totă ființă să de a ajunge pe *piscul de aur*, visul de aur al umanității. Originea etnică: român, maghiar, german sau de alte naționalități.

■ Parte socială

Drept de proprietate asupra unei părți a mijloacelor de producție pe care proprietarii mijloacelor de producție și-l cumpără în timp.

■ Piscul (visul) de aur

Metaforă preșidentială pentru a desemna comunismul. De la *Burebista* pînă la *George Cosbuc*, totuș inițiată și înzestră să-l atingă. Drumul către el e, însă, preșărat cu obstacole. De aceea, urcarea pe *piscul de aur* nu va fi înfăptuită decât de *omul nou*.

■ Telegramă

Este un mijloc predilect de comunicare în Epoca de aur. Se distinge față de telegrama consacrată de serviciile poștale prin faptul că „se adresează” și „nu se expediază”. E destinată strict persoanei preșidentiale și e compusă întotdeauna de o colectivitate umană bine definită: comitet, for, judecător, minister, instituție. Dreptul de a adresa telegramme se reglementează de către funcționarii de partid cu prilejuri festive: ziua de naștere preșidentială, după o vizită preșidentială, după un *decret preșidential*, în anul sărbătorilor naționale legale, în zile anumite comemorind un număr de ani de la alegerea în funcții supreme de partid și de stat, sau de la unele Congresele ale partidului. Începând însă cu al IX-lea, Telegrama nu se înzâră în cuvinte, ci în idei-forță. De aceea, nu poate fi lungă sau scurtă, ci *corespunzătoare*. Este firesc să nu fie transmisă prin factorii poștali, a căror funcție e utilitară, ci prin organele de partid a căror funcție e spirituală. Nu se percepe taxă pentru serviciul transmiterii și publicării telegramelor în presă. Dacă nu există formular specializat, continuul telegramei e, în schimb, strict tipizat: se exprimă întotdeauna angajamentul expeditorilor față de destinație de a face totul.

Telegrama de epocă împrumută numeroasele celei poștale întrucât, ca și consecință din urmă, este un mesaj general dintr-o nevoie de comunicare imperioasă, monită ajungă să mai urgent la destinație.

Regula protocolului schimbului de mesaje stabilește că destinatarul telegramei să nu răspundă niciodată tot prin telegramme corespondenților săi, ci numai prin scriitori, semne ale unor elaborări mai lente, dacă mai temeinice, neasupra imboldoului preș grăbit al efectului (în cazul expeditorilor).

Văratec 1987

Notă a redactorului

Nu mi-aș fi putut imagina că aceste „definiții”, menite să explice de abia nepojorii mei (încă nenăscuți) inexplicabilul, să ajungă vreodată publice. Grăție, însă, acestor revoluții miraculoase începute la 21 decembrie 1989 ele pot să devină, ceea ce nu și fost în intenția mea secretă, alcătuiri grotesci cărora L. L. Cartagiale, dacă le-ar fi fost contemporan, le-ar fi dat cu siguranță o strălucire literară sublimă, făcindu-ne să ne despartim încă o dată de trecut rîndind cu lacrimi. În absență sa, strădania mea, genereză de un instinct de conservare a calității de om — irepresibili, să-a redus doar la asimilarea căt mai concisă a unor sintagme relevante asupra cărora nu-mi pot arăga nici un drept de proprietate.

VLADIMIR SIMION

„TIME IS MONEY”

Am măsurat în secunde cel care preapea douăzeci de ani de cînd nu am mai dorit să-mi împărtășesc publice gindurile, părerile sau frămîntările. Am facut multe excepții, pentru prietenii mei, în rarele minute cînd reușeam să manevrez ideile cu hătjurile sincerității. Cea-surse revoluției continua să mă scalde într-un „duș finlandez”, cu reprezente constante de certitudine, spaimă și vis.

Cele relatate încearcă să schifice de fapt că de lung este decandata în timp, drumul între intenție și materializarea sa. Lupia pentru timp este unul din imperialele momentului, în fel ca și potențiala transformare a timpului în bani. Nu putem devații capitaliștii peste noapte, cum unii ar spera (cu ajutorul forțelor oculte, sau printre-o fermă sarcină venită de sus), dar este bine să începem să facem exerciții. Am fi putut să devărăti milioanei dacă n-am fi răspîn în anii aceștia altă tempă, iar dacă am societăți și suportul material care să susțină această răspînă, ne-am putea imagina în postură de miliardari eroi ai unui nesfîrșit secol de televiziune.

Sunt convins că întocmirea cu răbdare a unor statistici valorice nu poate aduce, prin rezultatele cifrice, serioase argumente pentru cele de mai sus și mai ales pînă povătuitoare în privința a ceea ce ar fi atât de ușor de evitat în viitor. Astfel exemplifică, propunând în paralel și o clasificare aroărășă, neexhaustivă, a acestor tempi risipitori:

— **temp-democratizare**: „Libertate”, „Democrație”, „Pluralism” se îmbrăță pompos în valuri de cîvină, fără să se implementeze real în conștiințele noastre, aceasta și pentru că recolta de idei valorioase pe moțu pătrat de ziare este deliciatără.

— **temp-birocratie**: la serviciu totă lumea citește ziare pentru că ziarele nu încep primul să ne învăță că ziarele nu se citesc la serviciu.

— **temp-diversitate**: dezafiliarea cenzurii nu însemnă renunțarea la selecție; glasurile cele mai revoluționare sunt arăzorii, recrutate din rîndurile celor care au fost, astunci, în stradă; ziarele preferă în continuare să ne aducă detalii pînă la „de scandal”, în locul liniștii și firescului, de care avem atâtă nevoie pentru a dobîndi că mai grabnică granita suspiciunii în care se conservă încă foarte mult „temp-intelligentă”.

— **temp-efervescentă**: demilitizarea unor personalități-simbol, dragi nouă, prin exorcizarea lor publică; inflația de dezvaluiri despre evenimente ale festelor demnității, pe care unii dintre noi am preferat să le urmărim mai ordonat.

Săptămîinile trec, însă și subiectele se păstrează. Vor trece astfel luni sau ani, datorită unei greșeli întelegeri, a avintului revoluționar în detrimentul analizei valurii, pînă cind vom învăța să dirijăm opinia publică spre adverșările sale interese. Să dacă nu hărăziți să împărtășie lumina le trebuie atât de mult timp pentru neasăta, cel cărora le este destinată lumina vor bate în zadar la portile civilizației, decenii întregi îar eu, în general modest, „prevăzut prin secole” că dacă nu cauza să învingem demagogia, bine mascată de bunele intenții trimbătute, vom reveni la impresia că „anul lumină” este o unitate de măsură pentru un temp al bunăstării.

ION MOGA

EUGEN MIAHESCU

„UN VIITOR PENTRU TRECUTUL NOSTRU”

La 1 Decembrie 1977, printr-un decret al fostului CCES, se desfășura Direcția Patrimoniu Cultural Național, apărută în 1975 prin transformarea Direcției Monumentelor Istorice — instituție înființată în 1959, și care continua vechile tradiții în ceea ce privește monumentelor istorice, dacă nu ar fi să amintim decit preocupările personalităților marcante ale secolului nostru: N. Iorga, V. Parvan, N. Ghica-Budești, H. Teodoru, în acest domeniu.

Timp de peste 12 ani, activitatea de protecție și restaurare a monumentelor efectuată sporadic de specialiști izolați, sau de „amatori bine intenționați” (coordonată de 4—5 instrucțori ai Direcției Economice și a Patrimoniului Cultural Național din cadrul CCES) a ilustrat politica de distrugere a monumentelor istorice și de artă, a trecutului nostru istoric, în timp ce fonduri uriașe erau îngrijite de construirea unor monstruoase și inutilă palate...

Perspectiva apropiatei înființări a Comisiei Naționale a Monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice a determinat un mare val de interes din partea specialiștilor. Redăm, mai jos, gândurile unora dintre aceștia care au activat o perioadă îndelungată în fosta D.M.I., specialiști formați în tradiția școlii românești de restaurare.

★

Direcția Monumentelor Istorice, sub coordonarea Comisiei Monumentelor Istorice a avut avantajul extraordinar de a folosi experiența unor mari personalități și animatori în domeniul monumentelor istorice: prof. arh. Gh. Ionescu, arh. St. Balș, arh. I. Balș, arh. P. E. Miclescu, arh. V. Bîlculescu, arh. V. Antonescu, arh. E. Cheyneux, arh. I. Grigorescu, arh. N. Diaconu, prof. V. Drăguț, pentru a promova doar o parte dintre fruntașii școlii românești de restaurare.

Și această experiență se transmitea nu (numai) prin realizări personale în domeniul teoretic sau material, ci și prin crearea unei școli la care tinerii arhitecți puteau să învețe profesia de restaurator. Aceșia au beneficiat nu numai de experiența înaintașilor ci și de specializări la centrele UNESCO și ale Guvernului Italian în domeniul restaurărilor (la sfîrșitul anilor '60 încă nu se refuzau bursele de studii în străinătate). Este vorba despre specialiști formați în toate domeniile: arhitecți, ingineri, arheologi, pictori, istorici de artă, oameni pasionați care în mare parte au reușit — prin artificii incredibile — să-și manifeste constant interesul pentru monumentele istorice.

Noua Direcție a Monumentelor nu va putea cuprinde întregul complex de probleme ridicate de acest domeniu, dar nici se pare evident că ea trebuie să cuprindă, în mic, toate domeniile care concură la protecția, restaurarea, valorificarea și punerea în circuit public a valorilor majore în domeniul monumentelor, sub coordonarea direcției a Comisiei Monumentelor Istorice, fiind în același timp un receptor al experienței internaționale la care sperăm să redevenim membri activi. Credem că trebuie început prin reconsiderarea și îmbogățirea (printr-o adeverăată campanie de depistare a tuturor monumentelor și întocmirea fișelor de „sănătate” care să permită o judecăție programare a restaurărilor). Listele monu-

mentelor și ansamblurilor istorice, elaborată în cadrul D.P.C.N. (o lăsată aprobată) și continuată apoi în cadrul unor suabre structuri teritoriale de către CCES.

arb. SANDA IGNAT

★

Acum, cind avem nevoie să ne cunoastem adeverata istorie, acțiunile de restaurare a monumentelor se impune cu precădere. Se pune întrebarea cine și cum va face această activitate? Spre deosebire de creația de arhitectură, ce poartă chiar amprenta autorului, în restaurare, arhitectul își cere să se subordoneze complet monumentului, să-l înțeleagă plasindu-l corect în epocă, să-i cintăreasă adăosurile și să-i sublimizeze mesajul istoric, restituindu-i-l nouă, contemporanilor, într-o formă care, atunci cind are la bază documentul cert, poartă amprenta plastică a epocii.

Cu datele furnizate de cercelare, datele specialiștilor arheologi, istorici, istorici de artă, chimici, arhitectul restaurator poate să-si sustină soluțiile propuse prin proiect. Rolul său nu se oprește aici, restaurarea concretizându-se într-un ansamblu de operații execute pe sănătate de către lucrători de înaltă calificare, familiarizați cu tehniciile vechi, materialele de epocă (conservarea structurilor, prelucrarea lemnului, a piatrăi, tencuile de epocă, stucatură etc.).

arb. MARIANA ILIESCU

★

Am trăit lungă epocă în care specialiștii într-un anumit domeniu, de multe ori strict limitat, specialist format în anii lungi de studiu și experiență practică, puteau să înlocuiască cu oricine altcineva, eventual posesorul unei diplome a același Institut de învățământ superior.

Mult apreciatul nostru profesor, dr. arh. Grigore Ionescu, ne învăță, în anii facultății, un lucru de care m-am convins pe deplin: restauratorul bun, arhitectul restaurator adevarat este cel care într-o intervenție la un monument este cel mai puțin vizibil, el rămnind discret, în umbra operii sale, de cele mai multe ori anonim, acțiunile lui asupra monumentului având ca singur scop salvarea și punerea în valoare a vestigiușilor istorici.

Arhitectul restaurator se formează numai printr-o activitate complexă și susținută de studiu și cercetare de arhitectură, completată cu studii de istorie, arheologie și istoria artei, prin participare directă la sănătările de restaurare a monumentelor, activitate ce se finalizează prin elaborarea multidisciplinară a proiectului de restaurare. Există pe plan internațional, în cadrul UNESCO, organisme care reglementează, scolarizează și atestă specializarea în acest domeniu, care tratează principiile universal valabile de restaurare și punere în valoare a monumentelor și siturilor istorice.

arb. LIANA BILCIURESCU

★

Comisia monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, întrunită periodic, va aproba obiectivele și fondurile necesare, lista monumentelor și ansamblurilor și va aviza toate proiectele ce au ca scop restaurarea și punerea în valoare a monu-

mentelor sau amenajarea ansamblurilor, precum și a proiectelor care ar putea avea implicații în zonele de protecție. De asemenea, Comisia trebuie să-si spună cuvințul și în ceea ce privește destinația, funcția vie și utilă în societatea contemporană, a monumentului după restaurare.

Propunerile obiectivelor de restaurări și a mijloacelor financiare, centralizarea datelor și a documentației, referente pentru avizarea proiectelor precum și exectarea și proiectarea restaurării pentru monumentele cu un grad ridicat de complexitate sau de o importanță deosebită în hierarhia valorică a monumentelor ar fi de competență Direcției Monumentelor Istorice. Tot în competența ei ar intra formarea de sănătări specializate în restaurări traditionale cu bazele materiale specifice (ateliere de cărămidă în lemn și piatră etc.). Toate acestea sint în funcție de resursele financiare existente, dările care pot fi îmbogățite prin comenzi și donații.

O mare parte a restaurărilor și a punerii în valoare a monumentelor și ansamblurilor vor putea fi executate de trușuri locale specializate, colective în instituții, agenții private, sau, ne referim la lucrări de mică anvergură, pot fi încredințate cu contract unui specialist sau colectiv, recunoscut din sectorul particular.

Pentru a putea realiza o adeverăată decentralizare este însă necesar în viitorul apropiat specializarea tuturor celor care vor avea dreptul să lucreze în restaurarea Monumentelor. În acest mod Direcția monumentelor va putea trece la o serie din activități: inventarii și supravegheri locale, avizări și operațiuni financiare în seama unor filiale, creându-se astfel o rețea mobilă, capabilă să se adapteze ușor unei societăți noi și neexistaților ei.

arb. SERBAN POPESCU DOLJ

★

Așteptind cu emoție deciziile Ministerului Culturii în privința reinființării instituției și a cadrului legal de ocrotire și restaurare a monumentelor istorice, vin cu observații și sugestii personale bazate pe o vastă experiență cîștigată în decenii de activitate în acest domeniu.

Comisia Monumentelor Istorice va fi alcătuiră din personalități marcante din diferite ramuri de specialitate: istorici, arheologi, arhitecți, pictori etc. și va fi înzestrată cu autoritatea deplină pentru a impune în toată țara respectarea hotărîrilor luate referitor la avizarea propunerilor de restaurare, priorități, sistematizarea zonelor, valorificarea funcțională.

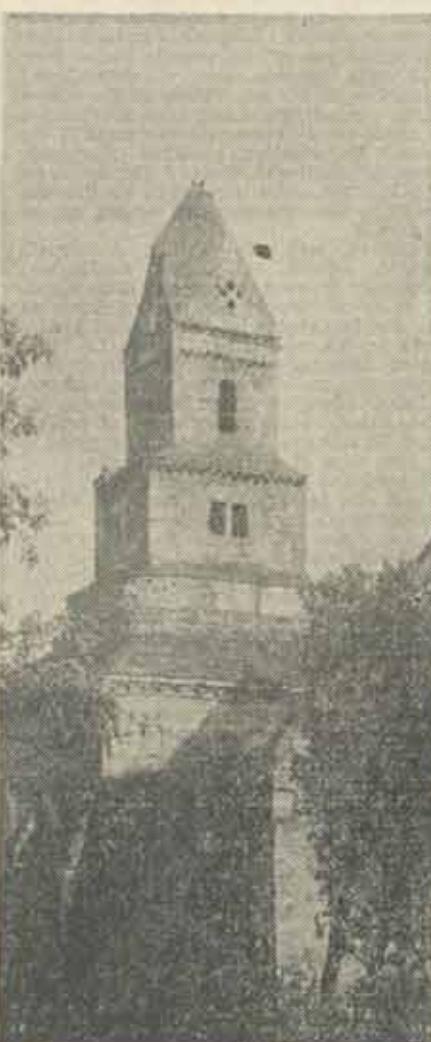
Propunerile vor fi sprijinate de proiecte tehnice întocmit de un arhitect specialist în opera de restaurare, în colaborare cu un colectiv complex care a efectuat un laborios dosar de cercetare prealabilă a supra-monumentului.

In ceea ce privește etapa de execuție, arhitectul restaurator va folosi un colectiv de colaboratori tehniști specializați și muncitori care lucrează după metodele tradiționale.

Diversitatea și bogăția monumentelor noastre privite atât ca entități de o inestimabilă valoare, dar și ca ansambluri arhitecturale turbane sau rurale, istorice sau ambientale cer o formă instituționalizată, cu o autoritate necontestabilă, pentru a fi restaurate, protejate în cadrul unei activități complexe, coordonată cu viitoarele transformări rurale și urbane.

Fotografii de arb. EUGEN CHEFNEUX și arb. MIRCEA VOINESCU

Grupaj realizat de RODICA BĂNĂTEANU

Biserica de piatră de la Densuș

Biserica din Sălcuța

Mănăstirea Sucevița

Castelul din Hunedoara

Dispariția puterii nu trebuie să fie doar un enunt într-o insinuară proprie revoluționară! Dispariția puterii, "Dissolution of power" nu trebuie să fie doar clapa unui „inside view” de decembrie! Dispariția puterii nu trebuie să fie doar o baladă care să exorcizeze frica vomitind-o pe scenă ca o „Portocală mecanică”! Un labirint de pretoriuști măscând „Portocală mecanică” asaltează istoria! Tânările lor pe pernicii insomniuri noastre cu un blesm venit din moarteasă mortilor noștri, ca un blegător!

Teroarea născută se din nevoilele oglinzii, alături la tăcere. Strălucirea grandiozicii, ca o fetișizare a nimicniciei. Că de asemănătoare palatul lui Nero, cu cele ale lui Mussolini, Hitler sau Stalin. Mase severe, simetrice, arcade în plin centru, sericele golurilor, avansene monumentale ca într-un peisaj de Chirico.

„Frica” alergând un cerc pe străzile istoriei. Frica, singurul prenume al cetățenilor. Un oraș neînăscut, căci cum poate fi un oraș care să-a pierdut memoria?

O perpetuu verticală arată.

Dacă stai în fața Casei Aloră —, căci a poporului nu e, îți dai seama că aduce cu cova cunoșcut, cu cova uitat de curind că într-o cognă din care abia te-ai trezit și nu-l mai aduci aminte detașată. Dacă ai îndepărta canalul bulevardului ce dirijează vedere, dacă și-așea-o pe loc plat și l-si mai adâuga cîteva flesă ar semăna cu Casa Scintei, oglinda altui adevăr.

Povestea despre el, inconfundabilă arhitectă Henriette Delavrancea Gibory, într-un interviu pe care l-am luat cînd a împlinit 90 de ani și publicat partidul meu în urmă de revista „Luceafărul”.

Grupul de arhitecti care a proiectat astăzi această casă a plecat la Moscova la avizarea proiectului, intrucât creditorul voia să vîndă pe ce dă banii.

Forul stalinist a cenzurat proiectul inițial și le-a impus clădirea „Lomonosovii” ca proiect directiv explicitându-i astfel metaforic conformatia plastică:

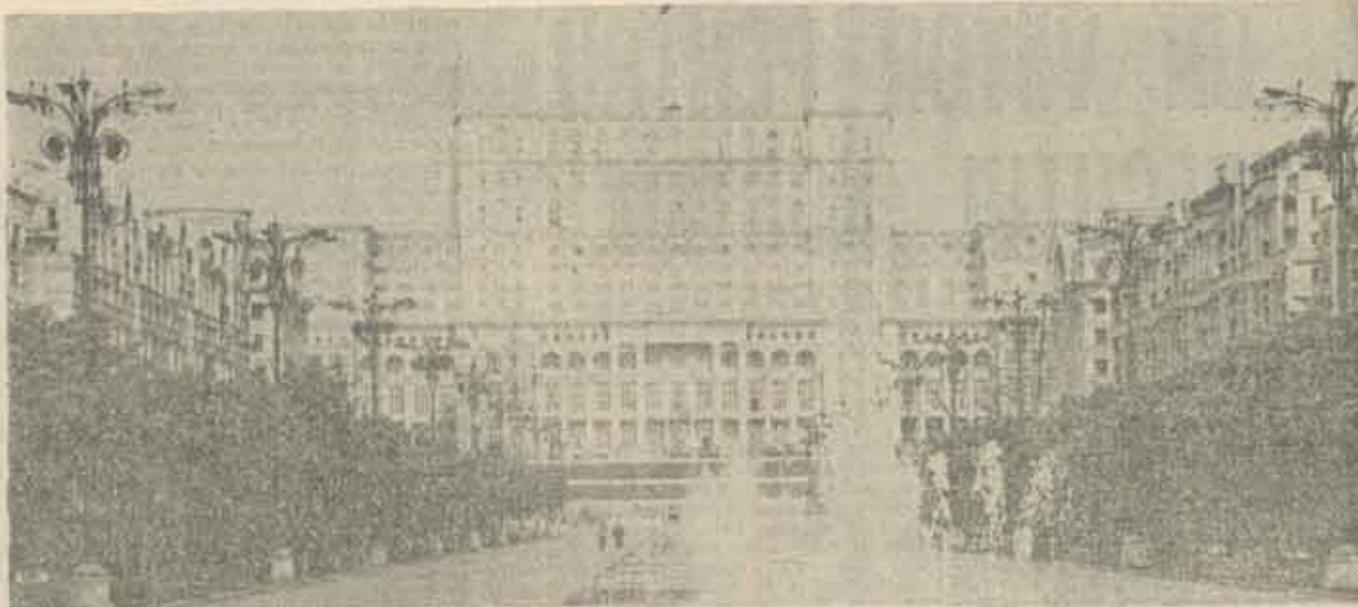
„Arcadele suprainățite ale portierului simbolizează forța trecutului istoric precare ne bușă, ritmarea ferestrelor etajelor curente, compoziția simetrică a volumelor simbolizează forța prezentului, iar flacă simbolizează forța viitorului”. Așa a ajuns acest simbol tripodic eligia stalinismului multiplicându-se în toate capitalele estului și în marelle orășe ale sovieticei.

Parafrazând, „Casa Aloră”, cu urmăse arăde la parter inchise în milioane de bronz simbolizează trecutul lor comun de luptă, un hidos mirișod de picioare-corpuri simetrice, cu milioane de ferestre-ochi, simbolizând prezentul lor de vigilanță istorică împotriva noastră, a uitat să atâta flesă vîtorului victorios, creșn că i-a fost fatal. Lînsaseră la lectia „Casa Scintei” și plagiul să le-a jucat o festă.

Dacă stai în fața „Caselor Aloră” nu poti din nică un unghi să-o compriști, intrarea se situează peste linia orizontului și privirea o spălă ca un răz de spume pluitind peste axa fară rost a majestuosului drum de promenadă.

Istirea ei din scara orășului este ca leșirea altora din scara timpului.

Amulata Deșului Spirii, distrugerea cartierului Uranus, Mosilor, Văcărești, prejelas, fond de autentică locuitate urbană a vechiului Iucurești, dărâmarea monumentală incintă a Arhivelor Statului, cît și a curții mănăstirii Antim Vedă, translătarea și ascunderea marcuilui monument al lui Mihai Vedă în spațiale unui ecran de blocuri, dărâmarea bisericii Sf. Spiridon cel Vechi, minimizarea ansamblului Patriarhiei și a Marii Adunări Naționale, dărâmarea halelor — autentic exemplu de art-nouveau românesc sunt doar cîteva din interviurile chirurgicale „salubrizatoare” asupra timșului nostru. „Cu bastonul prin București” a devenit „Cu bastonul pe București” numind vizitele lor de lucru. Într-o sală de gimnastică i se făcuse macheta orășului peste care se

„Casa Poporului” — București, arhitect Anca Petrescu

plimbă cu un pod rulant. Nu vedea în spațiu și din cauza asta să-a cheiat mirionele de lei cu machete, uneori la scară 1/1.

Dacă de fapt totul a pornt cu „a fost odată ca nichidată” un cutremur, care în 1977 a zăruncinat și cabinetul prezidențial, făurind desenind pe pereti prima hărță a fricii. Nu i-sau mai părut solide nici unul din sedile actuale care mai trecuseră și prin cutremurul din 1948 și prin bombardamentele războului și prin recentul dezastru.

censă conferințare tinerii nu au fost implicați și îl se face o nedreptate și ea că înțăr arhitect care și-a dat diploma cu un centru pe Dealul Arsenalului și avea și ea cova de spos. Unii susțin că era nevoie cu „EA”, alții că nu era, și nu doar că aveau cova comună — insolvență. Să acasă înălță arhitect a avut o capacitate unică de pliere pe gusturile lor, ajutându-l să-și spatializeze mediocritatea, eliminând astfel rînd pe rînd din competiție toate valoările.

Sefă de proiect a acestui monștru, hu-

ste și va fi în veniturile al cărui nimeni nu se pronunță. Poate acum în același stil oportunist va cîștiga concursul cu salvarea centrului orașului București și poate vă propune cca mai bine idee de „ce facem cu Casa poporului”.

Aceasta rușea de miliard de lire în care un om să începe să lupte să fie eliminat nesportiv, în care unii să se retragă în tăcere, în care mulți să văzut doar gânsa unei lezi mai bune, altii sănă umor aplauză și toti finalmente sănătățile inconsistente jocului sănătății sănătății de peste 10 ani să-l curme.

Acest joc hidă al puterii și al mizeriei, în care arhitectii nu au reușit să se ajute pe ei însăși și în care nu le-a intins nimic nici un deget decât mult prea tîrziu că monstruozitatea era comisă, nu trebuie să se mai înțeleagă.

Opinia de baza său individuală, articole, cărți, expoziții, scrieri și memorii sunt un arsenal de influențare a celălăi și persuașiv al puterii. Dar dacă puterea este surdă, carbă, opăsă la orice adresare și-și folosește din contra tot arsenaliul însoțitor al dialogului cu ea și instaurăza un hidă monogon?

Care a fost în această situație condiția arhitectilor salariați? Pentru unii, evaziunea în alte spații geografice. Peste 30% din absolvenți Institutului de Arhitectură sunt în străinătate. Partidul este al doilea oraș după București, cu cei mai mulți arhitecti români. Pentru alții evaziunea în alte meserii: scenografie, vestimentație, design industrial, grafică publicitară sau pictură monumentală biserică. Pentru majoritatea o evaziune în contemporană.

Să toate trei reprezentă alunecarea spre neimplicare, spre existență pasivă. Dar dacă evaziunea puterii, influențarea puterii nu au dat rezultate, ar fi urmat dispariția puterii, ceea ce să-și înțeleapă cu atit jefia.

Ca această experiență triste și relației putere-arhitect să nu se mai întâpte trebuie să existe o lege de protecție a exercitării profesiei de către arhitectii din serviciile publice împotriva presunților de orice fel. De asemenea orice lucrare de importanță pentru conformarea spațiului și unei societăți să fie scoasă și supusă dezbatării opiniei publice și apoi aprobării spre execuție că ea să conștientizeze efectiv aspirațiile comunității.

Numai astăzi dispariția puterii va deveni un creion pentru eternitate.

Arh. CRISTINA SUCIU MOSCU

Un creion pentru eternitate

Dacă un nou sediu trebuie să concentreze în jur tot fastul și interesul, spre către să accezi majestuos și să te înscrivi imaginar ca într-un scenariu al groazei. Așa să-nascut idea nouului centru civic, de la cîteva flesă dintr-un căbinet.

Toți arhitecții au crezut în ei ca într-o sănătatea neșperată a profesiei lor. S-a lansat un concurs cu participare desenmată și un colectiv format din cei mai cunoscuți arhitecți. Desechegări puternice legate de probleme de structurare funcțională, de trafic, de relaționare a axei N-S cu cova E-V, cu punerea în valoare a monumentelor, cu pinza de apă, scuaruri verzi care să rămână doar în amintirile fotografilor. Nici o variantă nu a plăcut. A cerut altă varianta și a restrins numărul celor consultati, altă și altă variante! I-a plimbat pe toti prin București, arătându-le că lăsă să place cova cum cum ar fi Universitatea, Palatul CEC, Palatul Postelor, Palatul Borcei, Palatul Justiției, dar și mai și.

Atunci a apărut Anca Petrescu, o absolventă mediocru care a băut la porțile principiorului să-o ajute invocind că în z-

ilită de toți, s-a instalat într-un sediu propriu, unde a adus sub arcă ei sute de arhitecți desașați din provincie și mari instituții bucureștiene, sute de mercenari, desenând frunze de acant și ove, amoroș și volute pentru sutele de milii de metri patrăni de decorări ale palatului, detalii unei piramide a ororii.

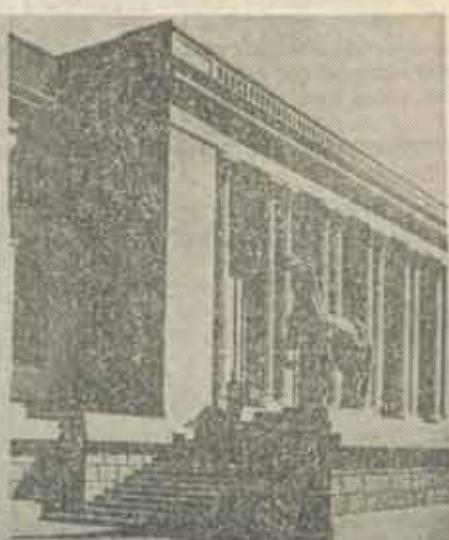
Nu cîtu de ce se-a dus, căci astăzi cum spunea un coleg de-al meu, Radu Drăgan, nu i-a obligat nimănii să fie mercenari. Ce circumstanțe atenuante au — că erau imobili în posturile unde au fost repartizați, că mulți fiind bucureștenii veneni acasă, că alti cîştigau acord și 1,5 spre deosebire de alii arhitecți care să fie de ani pe 0,8, de programul de muncă lejer fără norme și tarife, de curiozitate, de găsire de a face în secolul XX un „palat”, de...?

Să acum ei să au întocmire noi la fel de seninii, cu scuză parții ce nu știa de întreg?

Printre arhitecții din I. P. Carpați, oameni de mare profesionalism, care nu proiectă clădiri de referință ale spațiului românesc, hoteluri, spitale, primării, case de cultură, Anca Petrescu a fost

„Casa Scintei” — 1956

Cancelaria Reichului — Berlin, arhitect Albert Speer